

HOGE RAAD VAN FINANCIËN

Studiecommissie voor de vergrijzing

JAARLIJKS VERSLAG

Juli 2024

De leden van de Studiecommissie voor de Vergrijzing:

Mevrouw G. T'Jonck, Voorzitter

De Heer B. Regout, Vice-voorzitter

de Heer G. De Smet, op voordracht van de Staatssecretaris voor Begroting

Mevrouw C. Lebeau, op voordracht van Minister van Zelfstandigen

de Heer S. Vanackere, op voordracht van de Nationale Bank van België

Mevrouw E. Vanalme, op voordracht van de Minister van Financiën

Mevrouw M. Van Baelen, op voordracht van de Minister van Sociale Zaken

Mevrouw S. Weemaes, op voordracht van het Federaal Planbureau

Mevrouw J. Weerts, op voordracht van de Minister van Pensioenen

Het Secretariaat:

Mevrouw G. De Vil

Mevrouw N. Fasquelle

SYNTHESE	1
a. Context en definities	3
b. De budgettaire kosten van de vergrijzing	4
c. Sociale gevolgen van de vergrijzing	7
DE BUDGETTAIRE EN SOCIALE GEVOLGEN VAN DE VERGRIJZING	9
Inleiding	11
1. Evolutie van de sociale uitgaven tegen 2070	13
1.1. Inleiding	13
1.2. Het referentiescenario van het SCvV-verslag 2024	14
1.2.1. De demografische determinanten	15
1.2.2. Socio-economische en macro-economische determinanten	17
1.2.3. De determinanten van sociaal beleid	26
1.3. Vooruitzichten voor sociale uitgaven op lange termijn- referentiescenario van het SCvV-verslag 2024	29
1.3.1. De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn (2023-2070)	29
1.3.2. De budgettaire kosten van de vergrijzing per entiteit	31
1.4. Budgettaire kosten van vergrijzing: vergelijking tussen het referentiescenario in de SCvV-verslagen van 2023 en 2024	33
1.4.1. Impact van de herziening van de vruchtbaarheidshypothese op lange termijn	33
1.4.2. Impact van de herziening van de productiviteitshypothese	35
1.4.3. Impact van de herziening van de gedragshypothese na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd	37
1.4.4. Impact van de pensioenhervorming gestemd in april 2024	39
1.4.5. Vergelijking van de budgettaire kosten van de vergrijzing: verslagen van 2023 en 2024	40
2. Sociale houdbaarheid van de vergrijzing	43
2.1. Inleiding	43
2.2. Definitie en methodologie voor het meten van het armoederisico	43
2.2.1. Concept armoederisico	43
2.2.2. Gegevens van de EU-SILC enquête	48
2.3. Armoederisico ouderen en gepensioneerden	49
2.3.1. Algemene evolutie bij ouderen en gepensioneerden	49
2.3.2. Armoederisico ouderen naar leeftijd	54
2.3.3. Armoederisico ouderen naar gezinstype (samenwonend of alleenstaand)	54
2.3.4. Armoederisico ouderen en gepensioneerden naar geslacht	55
2.3.5. Armoederisico gepensioneerden: vergelijking met buurlanden	55

2.3.6. Besluit	56
2.4. Alternatieve armoededrempels -en indicator	56
2.4.1. Armoededrempel op basis van 70% en 50% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen	56
2.4.2. Beschikbaar inkomen dat rekening houdt met geïmputeerde huur	57
2.5. Aanvullende armoede-indicatoren	60
2.5.1. Materiële en sociale deprivatie	60
2.5.2. Subjectieve armoede	61
3. De budgettaire doorrekening van recente pensioenmaatregelen (wet van 25 april 2024) .	63
3.1. Inleiding	63
3.2. Invoeren van tewerkstellingsvoorwaarde voor toegang tot het minimumpensioen	63
3.2.1. Modaliteiten van de maatregel	64
3.2.2. Hypothesen	67
3.2.3. Resultaten	67
3.3. Invoeren van een pensioenbonus	68
3.3.1. Modaliteiten van de maatregel	68
3.3.2. Hypothesen	70
3.3.3. Resultaten	72
3.4. Hervorming van de perequatie	74
3.4.1. Modaliteiten van de maatregel	74
3.4.2. Hypothesen	74
3.4.3. Resultaten	75
3.5. Budgettaire impact van de drie maatregelen	76
4. De vooruitzichten van de sociale uitgaven in het Ageing Report 2024	77
4.1. Kader van de vooruitzichten van de sociale uitgaven in het Ageing Report	77
4.2. Verschillen tussen het Ageing Report en het SCvV-verslag	77
4.2.1. Dekking van de sociale uitgaven	78
4.2.2. Historische databanken en projectiemethodologieën	78
4.2.3. Determinanten van de referentieprojecties van het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024	82
4.3. Resultaten van de referentieprojectie van het Ageing Report 2024 en vergelijking met de referentieprojectie van de SCvV 2024	87

5. Bijlagen.....	91
Bijlage 1 - Maatregelen en hervormingen op het gebied van sociale uitgaven	91
Bijlage 2 - Aanvullende informatie met betrekking tot hoofdstuk 1	102
Bijlage 3 - Armoederisico bij gepensioneerden en ouderen: bijkomende indicatoren	106

SYNTHESE

Synthese

a. Context en definities

Wettelijk kader

De Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) werd opgericht door de wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds. De wet van 18 december 2016¹ heeft het Zilverfonds opgeheven, maar het voortbestaan van de SCvV bevestigd. Deze wet heeft het opschrift van de wet van 5 september 2001 namelijk vervangen door 'Wet tot oprichting van een Studiecommissie voor de Vergrijzing en opstelling van een Vergrijzingsnota.' De SCvV publiceert jaarlijks een verslag over de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing van de Belgische bevolking.

Budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing

De *budgettaire gevolgen* van de vergrijzing worden onderzocht op basis van de evolutie van alle sociale uitgaven ten laste van de staat (alle overheidsniveaus) tot 2070. Die evolutie wordt weergegeven aan de hand van de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070, met name het verschil tussen die twee jaren van alle sociale uitgaven in procent van het bbp. Dat verschil wordt uitgedrukt in procentpunt van het bbp.

De *sociale gevolgen van de vergrijzing* worden in dit verslag hoofdzakelijk geanalyseerd aan de hand van het armoederisico van gepensioneerden op basis van resultaten van de European Union Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC).

Budgettaire vooruitzichten op lange termijn

Het SCvV-verslag presenteert vooruitzichten tot 2070, en dus geen voorspellingen. Voorspellingen pogen de best mogelijke raming te geven van een nabije toekomst (een jaar, of zelfs twee jaar). Vooruitzichten die worden opgesteld over een langere periode, berusten onvermijdelijk op hypothesen en gaan uit van een constant beleid. Vooruitzichten beweren niet 'het' exacte cijfer te geven voor een gegeven horizon, maar vormen een besluitvormingsinstrument waarmee het debat kan worden gevoerd.

De langetermijnvooruitzichten van de sociale uitgaven berusten op vier soorten determinanten: demografische, socio-economische en macro-economische determinanten en determinanten van sociaal beleid. Met de demografische determinanten is het mogelijk de bevolking per leeftijd en geslacht te ramen die in België verblijft in de periode tot 2070. De socio-economische determinanten splitsen de bevolking uit in socio-economische categorieën die relevant zijn voor de projectie van de sociale uitgaven (bijvoorbeeld het aantal uitkeringsgerechtigden), naar geslacht en leeftijdsjaar (of per leeftijdsgroep). De macro-economische determinanten hebben betrekking op de evolutie van de

---

¹ Wet van 18 december 2016 tot regeling van de erkenning en de afbakening van de crowdfunding en houdende diverse bepalingen inzake financiën.

arbeidsmarkt en de groei van de arbeidsproductiviteit en maken het mogelijk de economische groei te bepalen. De determinanten van sociaal beleid hebben betrekking op reële herwaarderingen van de sociale uitkeringen. Het referentiescenario gaat uit van een ongewijzigde wettelijke en institutionele context, en integreert de maatregelen die zijn doorgevoerd, of waarvan de modaliteiten voldoende duidelijk zijn, tot 7 juni 2024.

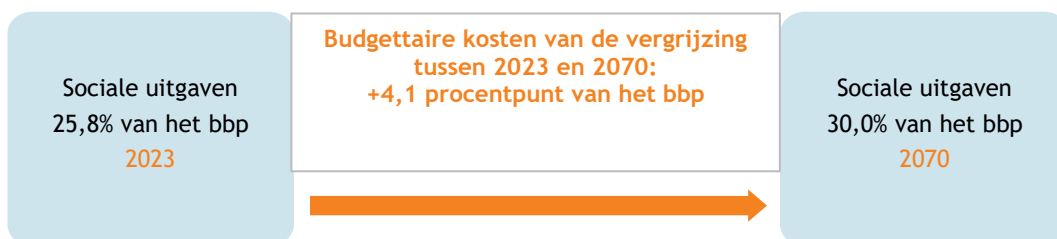
Onzekerheid wordt belicht via de vergelijking met de resultaten van de budgettaire kosten van de vergrijzing van het SCvV-rapport 2023

De budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing zijn gevoelig voor onzekerheden rond de toekomstige evoluties van de verschillende determinanten ervan en de gebruikte hypothesen. Deze gevoeligheid wordt in dit rapport benadrukt door een gedetailleerde analyse van de vergelijking van de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen het referentiescenario van het SCvV-rapport van 2023 en van 2024, te wijten aan aanpassingen van hypothesen.

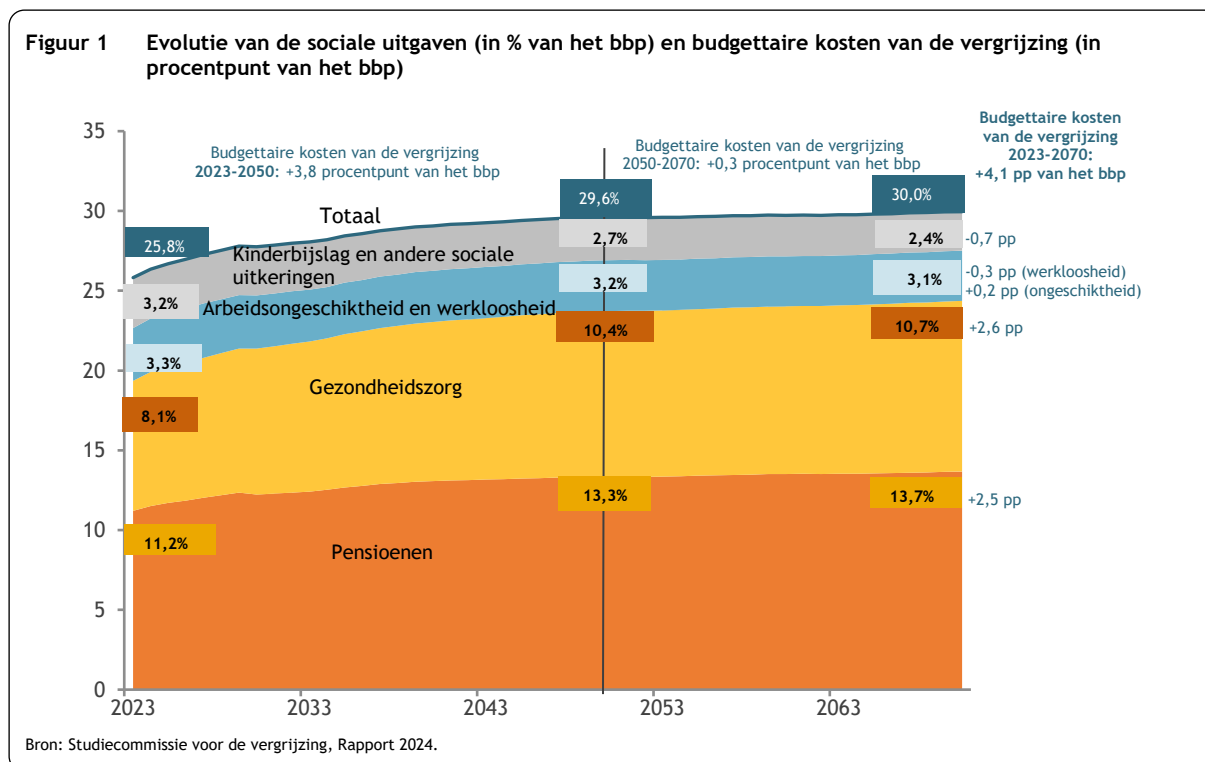
b. De budgettaire kosten van de vergrijzing

Resultaten van het referentiescenario in het SCvV-verslag 2024

Op basis van de hypothesen van het referentiescenario stijgen de sociale uitgaven ten laste van de staat van 25,8% van het bbp in 2023 tot 30,0% van het bbp in 2070. De budgettaire kosten van de vergrijzing bedragen dus 4,1 procentpunt van het bbp tussen 2023 en 2070. We merken op dat de resultaten in dit verslag worden voorgesteld met een afronding op één decimaal.

Deze budgettaire kosten worden veroorzaakt door toenemende uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg (acute en langdurige zorg), terwijl de kosten van de meeste andere sociale uitgaven over de projectieperiode dalen. Deze daling is met name het gevolg van de gedeeltelijke welvaartsaanpassingen van deze uitkeringen, in het bijzonder de jaarlijkse reële herwaardering met 1% van de minimum- en forfaitaire uitkeringen terwijl het bbp sneller groeit. Merk op dat de daling van de werkloosheidsuitgaven ook wordt beïnvloed door de daling van het aantal werklozen.

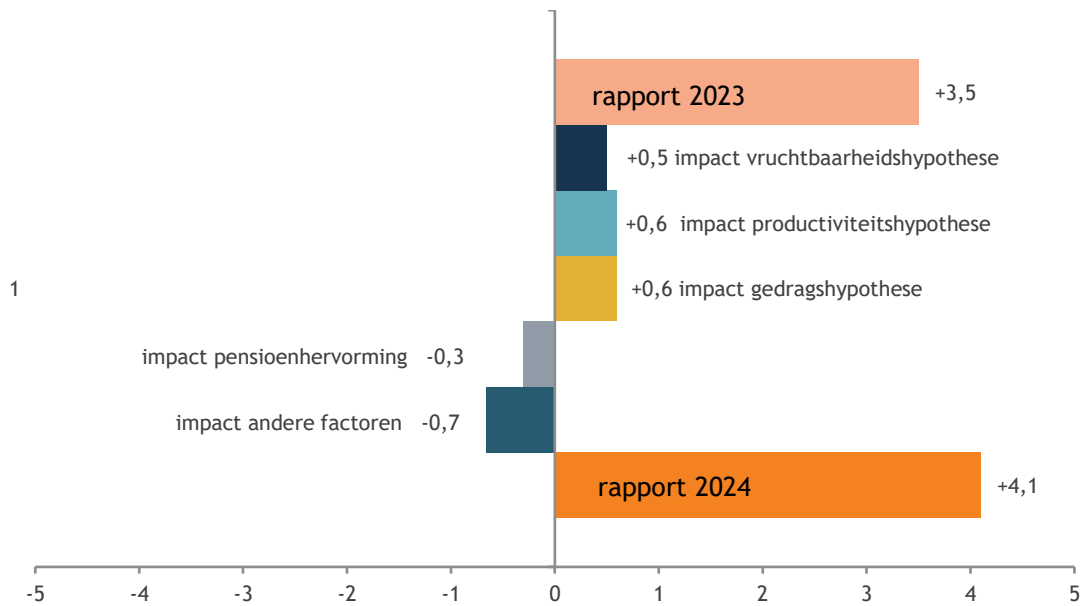

Hoewel het maximum van de sociale uitgaven in 2070 wordt bereikt, varieert het stijgingspercentage van deze uitgaven naargelang de subperiodes van de projectie. De budgettaire kosten van de vergrijzing bedragen bijvoorbeeld 3,8 procentpunt van het bbp tussen 2023 en 2050, en zwakken vervolgens gevoelig af tussen 2050 en 2070, waar ze 0,3 procentpunt van het bbp bedragen. Hoewel de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg als percentage van het bbp gedurende de gehele projectieperiode toenemen, zijn deze stijgingen hoger tussen 2023 en 2050 dan daarna, als gevolg van de sterkere veroudering van de bevolking vóór 2050.

Vergelijking met de resultaten van het SCvV-rapport 2023

De gevoeligheid van de budgettaire kosten van de vergrijzing voor de belangrijkste determinanten wordt in kaart gebracht door een vergelijking tussen de referentiescenario's van de SCvV-rapporten van 2023 en 2024. Bij een vergelijking van de budgettaire kosten, zoals hier tussen twee rapporten, is het cruciaal dat dit over eenzelfde periode gebeurt, hier 2023-2070. Figuur 2 illustreert de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 in het SCvV-verslag 2023, namelijk 3,5 procentpunt van het bbp. Daarnaast geeft de figuur de impact van de verschillende factoren die leiden tot de budgettaire kosten van de vergrijzing van 4,1 procentpunt in het SCvV-verslag 2024, nog steeds over de periode 2023-2070, dus een stijging van +0,6 procentpunt van het bbp.

Figuur 2 Budgettaire kosten van de vergrijzing 2023-2070, vergelijking van de referentiescenario's van het SCvV-rapport 2023 en 2024
In procentpunt van het bbp

Bron: Studiecommissie voor de vergrijzing, Rapport 2023 en 2024.

De eerste factor is de neerwaartse herziening van de vruchtbaarheidshypothese van 1,7 kinderen per vrouw op lange termijn in het rapport 2023 naar 1,6 in het rapport 2024. Deze verandering leidt uiteraard tot een minder jonge bevolking, maar ook tot een geleidelijke afname van het aantal mensen op actieve leeftijd. Op lange termijn zullen er minder werknemers op de arbeidsmarkt zijn en dit zal een lager bbp genereren, waardoor het gewicht van alle sociale uitgaven, uitgedrukt als percentage van het bbp, zal toenemen, ondanks de lagere uitgaven voor kinderbijslag. Deze factor is goed voor +0,5 procentpunt van het bbp van het verschil tussen de SCvV-rapporten van 2023 en 2024.

De tweede factor is de neerwaartse herziening van de productiviteitsgroei op lange termijn, die over de periode 2023-2070 gemiddeld 0,1 procentpunt per jaar lager uitvalt. Deze verandering in de hypothese resulteert in een lagere groei van het bbp en een stijging van de totale sociale uitgaven als percentage van het bbp, met een orde van grootte van +0,6 procentpunt van het bbp.

De derde factor is de verandering in de gedragshypothese bij het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd in 2025 en 2030. Deze veronderstelling over het uitstellen van de pensionering was in de voorgaande rapporten maximalistisch, in de zin dat iedereen zijn pensionering een jaar uitstelt wanneer de wettelijke pensioenleeftijd met een jaar wordt opgetrokken. In het referentiescenario van het rapport 2024 werd deze hypothese aangepast voor een deel van de gepensioneerden die vervroegd met pensioen gaan: twee derde van diegenen die zich aan de vooravond van hun pensionering in tewerkstelling bevonden en iedereen die uit gelijkstelling komt, blijft het pensioen vervroegd opnemen. Deze verandering in de veronderstelling resulteert in meer gepensioneerden en minder mensen die sociale uitkeringen ontvangen, maar ook minder oudere werknemers, wat een lager bbp genereert in het referentiescenario van de SCvV 2024 t.o.v. 2023. Globaal genomen leidt deze verandering in de gedragshypothese tot een verhoging van de budgettaire kosten van de vergrijzing met +0,6 procentpunt van het bbp.

Naast deze drie factoren die de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen de SCvV-rapporten van 2023 en 2024 doen toenemen, is er een vierde factor en deze doet de kosten afnemen: het tweede luik van de pensioenhervorming waarover in juli 2023 een akkoord werd bereikt en die in april 2024 werd gestemd. Deze hervorming bevat het invoeren van een voorwaarde van effectieve tewerkstelling voor toegang tot het minimumpensioen, het invoeren van een pensioenbonus die wordt uitbetaald in de vorm van een kapitaal en een plafonnering van de perequatie. Samen zullen deze drie maatregelen de budgettaire kosten van de vergrijzing met -0,3 procentpunt van het bbp verminderen, in het bijzonder te wijten aan de plafonnering van het perequatiemechanisme. We merken op dat een hoofdstuk in het rapport 2024 is gewijd aan de analyse van de impact van elk van de drie maatregelen afzonderlijk.

Ten slotte wordt de impact van de actualisatie van alle andere determinanten (demografische, macro-economische, enz.) die nodig zijn om de langetermijn-voorzichten voor de sociale uitgaven te realiseren (of de impact van de “andere factoren”), geschat op -0,7 procentpunt van het bbp. Dit is voor 25% te wijten aan een sterkere stijging van de activiteitsgraad bij personen jonger dan 55 jaar en voor 75% aan een hoger migratiesaldo in vergelijking met het verslag voor 2023.

c. Sociale gevolgen van de vergrijzing

De sociale gevolgen van de vergrijzing worden in dit verslag geanalyseerd aan de hand van het armoederisico. Iemand loopt een armoederisico als het equivalent beschikbaar inkomen (of het beschikbaar inkomen gecorrigeerd voor de samenstelling van het huishouden) lager is dan de armoededrempel die overeenstemt met 60% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen in België. De gegevens zijn afkomstig van de EU-SILC enquête waarvan de meest recente werd afgenomen in 2023 en de inkomens van het jaar 2022 werden bevestigd.

Volgens de resultaten van de EU-SILC enquête 2023 loopt iemand in 2022 een armoederisico wanneer het equivalent beschikbaar inkomen lager is dan 1 450 euro per maand. Dat is het geval voor 12,3% van de totale bevolking. Gepensioneerden en 65-plussers lopen een hoger armoederisico, respectievelijk 13,6 en 15,8%. Binnen deze groep wordt een hoger armoederisico vastgesteld bij de oudste gepensioneerden (18% bij de 75-plussers), bij alleenstaande ouderen (17,6%) en in het bijzonder bij alleenstaande vrouwen (18,6%).

Gepensioneerden, en vooral ouderen, hebben dus een groter armoederisico dan de totale bevolking. Bij deze conclusie moeten we echter twee kanttekeningen maken die te maken hebben met de wijze waarop het armoederisico wordt gemeten. Het beschikbaar inkomen waarop het armoederisico is gebaseerd houdt immers geen rekening met het vermogen.

Zo houdt het beschikbaar inkomen geen rekening met woningbezit. Eigenaars van een woning betalen geen huur waardoor hun levensstandaard hoger zal zijn dan die van huurders met hetzelfde beschikbaar inkomen. Uit een analyse blijkt dat het armoederisico bij ouderen sterk vermindert als de ‘geïmputeerde huur’ (de huur die de eigenaars zouden hebben moeten betalen als zij huurders waren geweest van de woning waarin zij wonen) wordt toegevoegd aan het beschikbaar inkomen. Dat effect wordt verklaard door het grote aantal ouderen dat een eigen huis bezit zonder hypotheek.

Ten tweede zijn aanvullende pensioenen in principe opgenomen in het beschikbaar inkomen volgens het SILC-concept. Maar aangezien zij in België veelal als een eenmalig kapitaal worden uitgekeerd en niet als een maandelijks inkomen, zijn zij doorgaans enkel in het beschikbaar inkomen opgenomen wanneer het moment van uitbetaling in het enquêtejaar valt. Iemand met een laag eerstelijerpensioen kan dus als een persoon met een armoederisico worden aanzien terwijl deze persoon in het verleden een hoog aanvullend pensioen heeft ontvangen. In het rapport wordt een kort overzicht gegeven van de evolutie van het belang van tweedelijerpensioenen bij gepensioneerden gedurende de laatste 6 jaar. Hieruit blijkt onder meer dat een steeds groter deel van de toekomstig gepensioneerden een tweede pijlerpensioen zal ontvangen en het percentage vrouwen met een tweede pijlerpensioen toeneemt en evolueert in de richting van dat van de mannen. Maar het tweedelijerpensioen zal de levensstandaard na pensionering veelal niet of nauwelijks beïnvloeden gezien de beperkte omvang van kapitaal. Deze kapitalen zijn echter nog steeds zeer ongelijk verdeeld en hoger bij mannen dan bij vrouwen.

Omdat de analyse van armoede niet mag worden beperkt tot monetaire indicatoren neemt het verslag ook andere aanvullende indicatoren in overweging, namelijk de indicator materiële en sociale deprivatie die nagaat in welke mate de personen niet kunnen voorzien in een lijst van goederen, diensten en vrijetijdsbesteding en de indicator subjectieve armoede die aangeeft in welke mate de personen zelf ervaren dat ze de eindjes al dan niet aan elkaar kunnen knopen. Deze indicatoren geven een bijkomende nuancering van het relatief hoge armoederisico van ouderen en gepensioneerden.

**DE BUDGETTAIRE EN SOCIALE
GEVOLGEN VAN DE VERGRIJZING**

Inleiding

De Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) publiceert elk jaar een verslag over de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing. In deze editie van het jaarlijks verslag presenteert het eerste hoofdstuk de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070, met name de variatie tussen die twee jaren van alle sociale uitgaven ten laste van de overheid, uitgedrukt in procentpunt van het bbp. Dit hoofdstuk geeft ook een vergelijking met de resultaten van het jaarlijks verslag 2023 door de impact te isoleren van veranderingen in de hypothesen over vruchtbaarheid, productiviteitsgroei en het gedrag van toekomstige gepensioneerden na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd, evenals het effect van bepaalde maatregelen die in het pensioenstelsel zijn genomen sinds de publicatie van het verslag 2023, namelijk de pensioenhervorming die in april 2024 is gestemd (zie hoofdstuk 3).

Het tweede hoofdstuk geeft de sociale gevolgen van de vergrijzing via een stand van zaken van het armoederisico bij ouderen en gepensioneerden op basis van de gegevens van de European Union Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC-enquête). In dat kader worden vergelijkingen met andere socio-economische groepen en met de buurlanden gepresenteerd. Dit hoofdstuk geeft ook de impact van woningbezit op het armoederisico, evenals informatie over de pensioenen van de tweede pijler.

In het derde hoofdstuk worden de budgettaire gevolgen van de pensioenhervorming, waartoe in juli 2023 is beslist en die in april 2024 is goedgekeurd, meer in detail geanalyseerd. Meer specifiek wordt deze budgettaire impact uitgesplitst volgens de verschillende maatregelen van de hervorming, namelijk de invoering van de pensioenbonus, van een effectieve tewerkstellingsvoorwaarde voor de toegang tot het minimumpensioen en de beperking van de perequatie.

Het vierde hoofdstuk geeft een vergelijking tussen de projecties voor België van de sociale uitgaven op lange termijn in dit verslag en deze in het Ageing Report 2024 gepubliceerd door de Europese Commissie. Ook worden de conceptuele en methodologische verschillen tussen de twee projecties beschreven.

Drie bijlagen, tot slot, vullen het verslag aan. Een eerste bijlage heeft betrekking op de maatregelen en hervormingen inzake sociale uitgaven die in rekening zijn gebracht in deze editie van het SCvV-verslag. De tweede bijlage geeft aanvullende informatie over de determinanten en de resultaten van de budgettaire kosten van de vergrijzing. De derde bijlage bevat aanvullende figuren over het armoederisico op basis van EU-SILC-gegevens.

De Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV)

De Studiecommissie voor de Vergrijzing werd opgericht door de wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds. De wet van 18 december 2016 tot regeling van de erkenning en de afbakening van de crowdfunding en houdende diverse bepalingen inzake financiën heeft het Zilverfonds opgeheven, maar de SCvV bevestigd. Deze wet heeft het opschrift van de wet van 5 september 2001 namelijk vervangen door 'Wet tot oprichting van een Studiecommissie voor de vergrijzing en opstelling van een Vergrijzingsnota.'

Het jaarlijks verslag van de SCvV presenteert de vooruitzichten van de sociale uitgaven op lange termijn (in dit verslag tot 2070). Vooruitzichten verschillen van voorspellingen. Deze laatste pogen de best mogelijke raming te geven van een nabije toekomst (een jaar, of zelfs twee jaar). Vooruitzichten daarentegen worden opgesteld over een langere periode en berusten onvermijdelijk op hypothesen. Gezien de onzekerheid waarmee bepaalde hypothesen worden omgeven, worden zeer vaak gevoeligheidsanalyses van de resultaten voor bepaalde sleutelparameters voorgesteld. Vooruitzichten beweren niet 'het' exacte cijfer te geven voor een gegeven horizon, maar vormen een besluitvormingsinstrument waarmee het debat ter zake kan worden gekaderd.

Ten slotte herinneren we eraan dat deze vooruitzichten betrekking hebben op gevolgen van de vergrijzing voor de sociale uitgaven, zonder rekening te houden met andere uitdagingen zoals de klimaatverandering, en gebaseerd zijn op een ongewijzigd socio-economisch stelsel.

1. Evolutie van de sociale uitgaven tegen 2070

1.1. Inleiding

Dit eerste hoofdstuk presenteert de evolutie van alle sociale uitgaven ten laste van de overheid (eerste pijler) tot 2070. De indicator die doorgaans wordt gebruikt voor de berekening van die evolutie zijn de budgettaire kosten van de vergrijzing die de variatie tussen twee jaren van alle sociale uitgaven in verhouding tot het bbp weergeven. Ze worden dus uitgedrukt in procentpunt van het bbp. In dit verslag worden de budgettaire kosten van de vergrijzing berekend voor de periode 2023-2070. Ze bedragen 4,1 procentpunt tussen 2023 en 2070, d.w.z. het verschil tussen het aandeel van de sociale uitgaven in procent van het bbp in 2070 (30% van het bbp) en in 2023 (25,8% van het bbp). We merken op dat de resultaten in dit Verslag worden voorgesteld met een afronding op één decimaal.

Op lange termijn wordt de evolutie van de sociale uitgaven altijd weergegeven in verhouding tot de evolutie van het bbp. Het heeft immers weinig zin deze evolutie in monetaire eenheden weer te geven, aangezien de algemene welvaart van de maatschappij (hier uitgedrukt als het bbp) en bijgevolg ook de capaciteit om deze uitgaven te financieren, ook sterk verandert. Door de sociale uitgaven uit te drukken in procent van het bbp kan rekening worden gehouden met de evolutie van deze twee indicatoren.

Merk op dat de budgettaire kosten van de vergrijzing, ondanks een benaming die misleidend kan zijn, niet alleen betrekking hebben op de verandering in de pensioen- en gezondheidsuitgaven, maar ook op de verandering van alle andere sociale uitgaven (arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, kinderbijslag, arbeidsongevallen, beroepsziekten, uitkeringen voor personen met een handicap, leefloon, overbruggingsrecht, enz.).

Het referentiescenario van deze projecties omvat de demografische vooruitzichten 2023-2070 alsook de economische vooruitzichten 2024-2029. Alle aangekondigde maatregelen of maatregelen waarvan de modaliteiten op 7 juni 2024 voldoende duidelijk zijn en die betrekking hebben op de sociale uitgaven, zijn eveneens opgenomen. Dit is het geval met de pensioenmaatregelen die in april 2024 zijn gestemd en die het onderwerp zijn van een gedetailleerde analyse in hoofdstuk 3, naast de in dit hoofdstuk gepresenteerde impactanalyse waarbij de resultaten van het SCvV-referentiescenario 2024 worden vergeleken met die van het SCvV-scenario 2023. Deze vergelijking isoleert ook de impact van

veranderingen in hypothesen over vruchtbaarheid, productiviteitsgroei en het gedrag van toekomstige gepensioneerden na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd.

1.2. Het referentiescenario van het SCvV-verslag 2024

Om de vooruitzichten van de sociale uitgaven op lange termijn te realiseren, moeten we hypothesen opstellen over de evolutie van de determinanten ervan. Deze worden onderverdeeld in drie categorieën en samengevat in tabel 1: 1) demografische determinanten, 2) socio-economische en macro-economische determinanten en 3) determinanten van sociaal beleid. Dit deel presenteert alle determinanten van het 'referentiescenario' van het SCvV-verslag 2024 waarbinnen de sociale uitgaven worden geprojecteerd.

Dit referentiescenario wordt opgesteld in een ongewijzigde wettelijke en institutionele context, maar integreert de aangekondigde hervormingen (zie deel 1.2.3.a hieronder). Op middellange termijn is de macro-economische omgeving overgenomen uit de 'Economische vooruitzichten 2024-2029' van het Federaal Planbureau² die in juni 2024 zijn gepubliceerd.

Tabel 1 Het referentiescenario van het verslag 2024 van de Studiecommissie voor de Vergrijzing

Demografische determinanten	2023	2029	2050	2070
Totaal vruchtbaarheidscijfer	1,5	1,6	1,6	1,6
Levensverwachting bij de geboorte: mannen	80,4	81,5	85,2	88,1
Levensverwachting bij de geboorte: vrouwen	84,6	85,2	87,7	89,8
Migratiesaldo in duizendtallen	57,2	33,1	29,1	27,9
Socio-economische en macro-economische determinanten	2023	2029	2050	2070
Activiteitsgraad (administratieve gegevens)				
- 18-66 jaar	77,9%	80,6%	83,3%	83,4%
- 55-66 jaar	59,4%	66,5%	73,4%	73,5%
Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)	8,6%	8,2%	7,0%	7,0%
Werkgelegenheidsgraad (administratieve gegevens)				
- 18-66 jaar	71,2%	74,0%	77,5%	77,6%
- 55-66 jaar	54,6%	62,1%	69,2%	69,3%
Productiviteit (jaarlijkse groei)	0,6%	0,5%	1,4%	1,4%
Bbp (jaarlijkse groei)	1,4%	1,3%	1,4%	1,4%
Determinanten van sociaal beleid				
In aanmerkingneming van de aangekondigde maatregelen of hervormingen op 7 juni 2024				
Herwaardering van de sociale uitgaven in reële termen				
• Vervangingsuitkeringen in de werknemers- en zelfstandigenregeling en bijstandsuitkeringen: parameters voor de berekening van de budgettaire enveloppe voor welvaartsaanpassingen vanaf 2025				
- Loonplafond		1,25% per jaar		
- Minimumrecht per loopbaanjaar		1,25% per jaar		
- Niet-forfaitaire uitkeringen		0,50% per jaar		
- Forfaitaire uitkeringen en minima		1,00% per jaar		
• Pensioenen van statutaire ambtenaren		Tweejaarlijkse perequatie beperkt tot 0,6%		
• Kinderbijslag		Gedeeltelijke herwaardering		

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

² Federaal Planbureau, 'Economische vooruitzichten 2024-2029', Reeks Vooruitzichten, juni 2024.

1.2.1. De demografische determinanten

De ‘Demografische vooruitzichten 2023-2070’ gepubliceerd door het Federaal Planbureau (FPB) en Statbel (Algemene Directie Statistiek) in februari 2024³ worden gebruikt in het SCvV-referentiescenario. De nationale demografische projecties zijn gebaseerd op drie types van hypothesen: vruchtbaarheid, levensverwachting en internationale migratie. In dit deel worden kort de hypothesen gepresenteerd die de evolutie van deze determinanten omkaderen, evenals de belangrijkste resultaten van de bevolkingsvooruitzichten tot 2070.

a. De componenten van de demografische groei

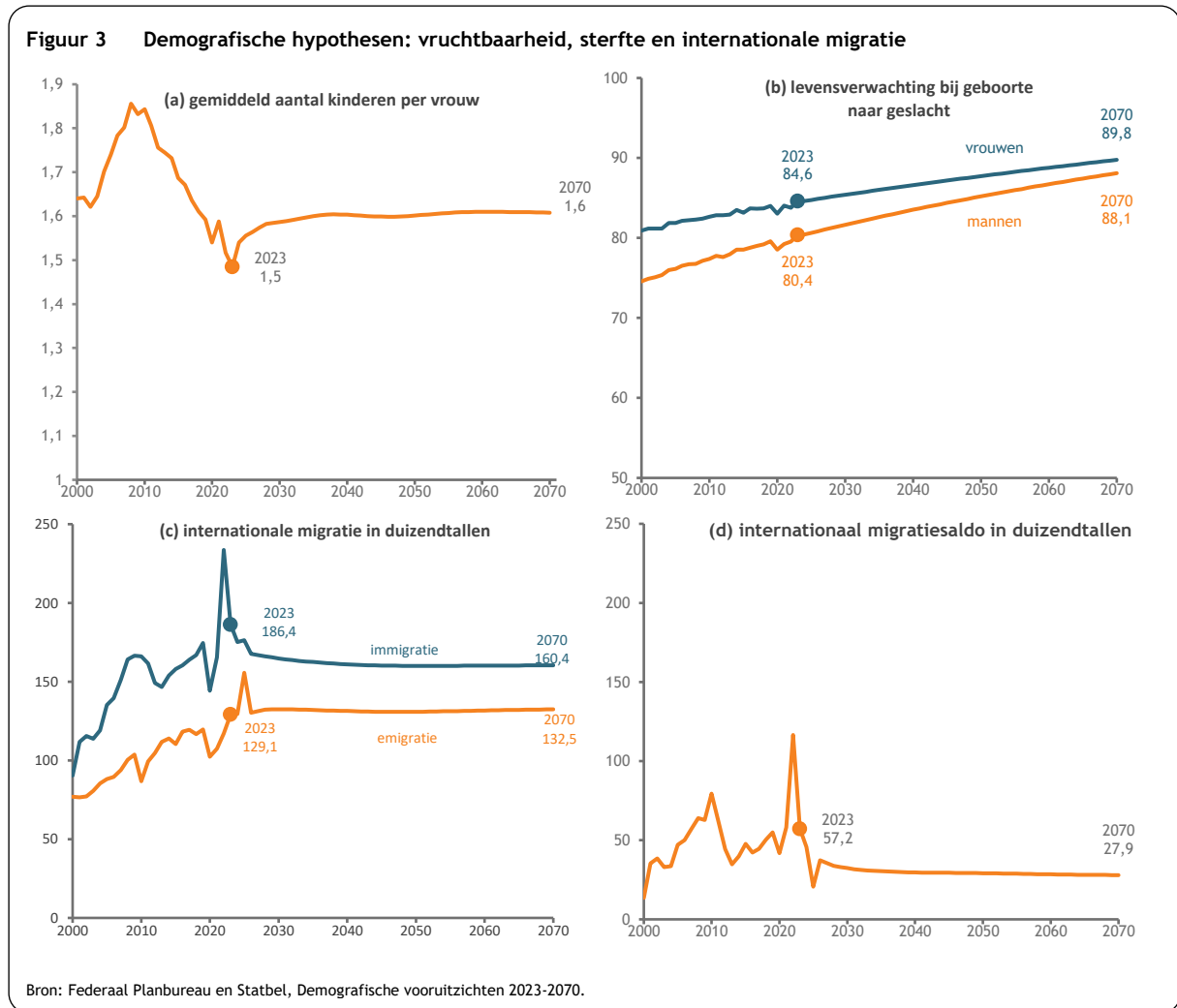
Wat betreft *vruchtbaarheid*, of het gemiddeld aantal kinderen per vrouw (figuur 3(a)), gaan de demografische vooruitzichten voor 2023-2070 uit van een licht herstel tot ongeveer 1,6 kinderen per vrouw in 2030, waarna dit niveau stabiel blijft tot 2070. Het herstel van de vruchtbaarheid is slechts gedeeltelijk vergeleken met het niveau van eind jaren 2000 (1,86 kinderen per vrouw). Hoewel het een hersteleffect omvat van uitgestelde geboorten na de opeenvolgende crisissen sinds 2008 (financiële en economische crisis, gezondheids crisis en oorlog in Oekraïne), omvat het ook een toename van de onzekerheden over de toekomstige evolutie van onze samenleving, wat een (neerwaarts) effect kan hebben op het aantal door koppels gewenste kinderen. Opgemerkt moet worden dat de vruchtbaarheidshypothese voor de lange termijn naar beneden is bijgesteld ten opzichte van de bevolkingsvooruitzichten van 2023 waar ze 1,7 bedroeg. De impact van deze verandering in de hypothese zal in deel 1.4.1 worden gepresenteerd.

De hypothese betreffende de *sterftecijfers* is gebaseerd op een voortzetting van de geobserveerde trends van de afgelopen 3 decennia, zonder rekening te houden met de oversterfte in verband met covid-19. De toename van de levensverwachting bij de geboorte tussen 2023 en 2070 is 7,7 jaar voor mannen en 5,2 jaar voor vrouwen (figuur 3(b)). Het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen bedraagt 4,2 jaar in 2023, maar verkleint tot 1,7 jaar in 2070. Er dient te worden benadrukt dat het meten van de levensverwachting zoals hier voorgesteld, de gemiddelde levensduur weergeeft van een persoon die in het jaar t is geboren, ervan uitgaande dat hij of zij gedurende zijn of haar hele leven dezelfde levensomstandigheden ervaart als in het jaar t . Dit verklaart de daling van de levensverwachting in 2020 ten opzichte van 2019, na de oversterfte als gevolg van de covid-19-epidemie.

In termen van *internationale migratie* wordt het migratiesaldo (figuur 3(d)) berekend als de immigratie min de emigratie. Het is dus het resultaat van een projectie van immigratie naar België en emigratie uit België (figuur 3(c))⁴. Het migratiesaldo is positief gedurende de hele projectieperiode, met een gemiddelde van 31 000 nettomigraties per jaar. Er moet worden opgemerkt dat het migratiesaldo in 2022 uitzonderlijk hoog is, met 116 000 nettomigraties, als gevolg van de oorlog in Oekraïne. In 2025 zal het zal echter lager zijn dan het gemiddelde als gevolg van de veronderstelde terugkeer van een aantal Oekraïense vluchtelingen.

³ Federaal Planbureau, Statbel, ‘Demografische vooruitzichten 2023-2070’, Reeks Vooruitzichten, februari 2024.

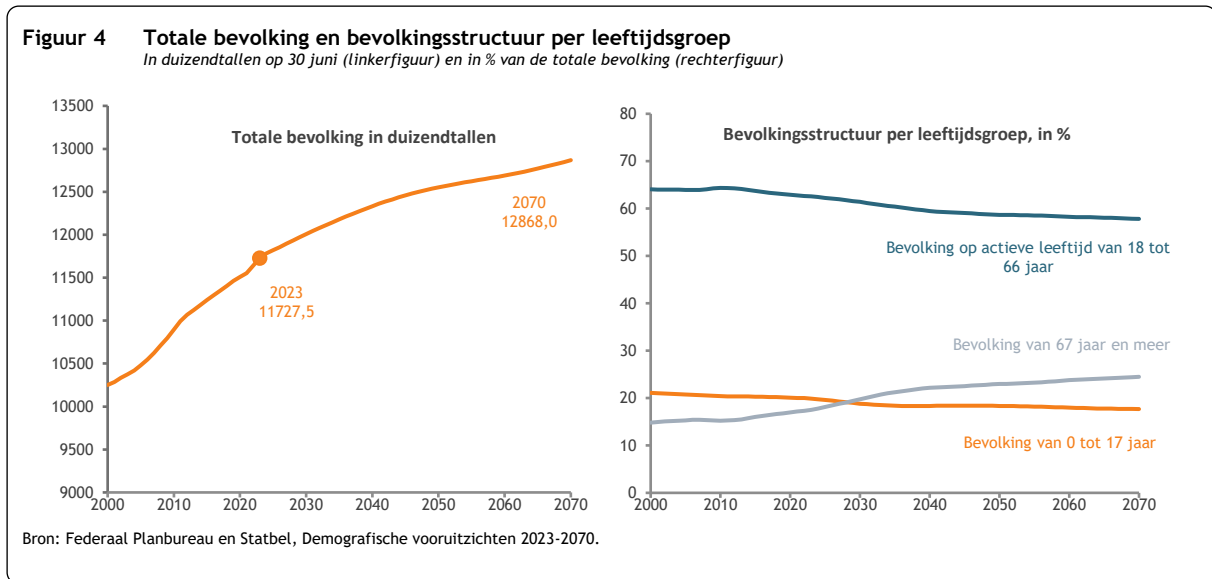
⁴ Voor meer informatie over de methodologie die wordt gebruikt om de internationale migratie te projecteren, zie: VANDRESSE, M. (2015), *Een modellering van de toekomstige evolutie van de internationale migratie voor België*, Working Paper 02-15, Brussel, Federaal Planbureau.

b. Demografische groei

Op basis van de hierboven beschreven hypothesen, stijgt de bevolking die in België woont van bijna 11,727 miljoen in 2023 (gegevens op 30 juni) tot 12,868 miljoen in 2070 (figuur 4, links), of meer dan 1,140 miljoen extra inwoners. Tussen 2000 en 2023 is de bevolking in België met gemiddeld ongeveer 65 000 inwoners per jaar gestegen. In de projectie schommelt die groei gemiddeld rond 26 000 inwoners per jaar (zie bijlage 2, figuur 34).

De groei van de verschillende leeftijdscategorieën is zeer verschillend. De bevolking van 0 tot 17 jaar daalt met 2,5% tussen 2023 en 2070, de bevolking op arbeidsleeftijd van 18 tot 66 jaar stijgt met 1,4%, terwijl die van 67 jaar en ouder met meer dan 53% toeneemt. De leeftijdsstructuur van de bevolking wijzigt dus aanzienlijk op lange termijn met een daling van het aandeel van de jongeren van 0 tot 17 jaar en van de 18-66-jarigen en een sterke stijging van het aandeel van de 67-plussers (figuur 4, rechts). De vergrijzing van de bevolking is duidelijk: de afhankelijkheidsratio van ouderen (die wordt berekend als de verhouding tussen het aantal personen van 67 jaar en ouder en het aantal personen tussen 18 en 66 jaar) stijgt van 28,0% in 2023 tot 42,4% in 2070 (zie figuur 9).

Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

Vergeleken met de demografische vooruitzichten voor 2022-2070 die in januari 2023⁵ zijn gepubliceerd, is een belangrijke factor van verschil de neerwaartse bijstelling van de langetermijnhypothese voor de vruchtbaarheid van 1,7 naar 1,6. Het effect van deze gewijzigde hypothese op de projectie van de sociale uitgaven wordt geanalyseerd in deel 1.4.1 van dit hoofdstuk. Het migratiesaldo is echter hoger in de vooruitzichten voor 2024 (als gevolg van recente waarnemingen en de actualisering van determinanten van migratie in de projectie) en compenseert dus gedeeltelijk de tragere groei van de bevolking die wordt veroorzaakt door de lagere vruchtbaarheidshypothese. Een gedetailleerde tabel van de 'Demografische vooruitzichten 2023-2070' is te vinden in bijlage 2, samen met de verschillen met de vorige vooruitzichten 2022-2070.

1.2.2. Socio-economische en macro-economische determinanten

De belangrijkste variabelen van de socio-economische en macro-economische determinanten zijn de productiviteit, de economische groei en een reeks variabelen met betrekking tot de arbeidsmarkt (activiteitsgraad, werkloosheidsgraad, werkgelegenheidsgraad) of inactiviteit, d.w.z. mensen die noch werk hebben noch werkloos zijn. Voor de middellange termijn is de evolutie van deze variabelen

⁵ Federaal Planbureau, Statbel, 'Demografische vooruitzichten 2022-2070', Federaal Planbureau, Reeks Vooruitzichten, januari 2023.

overgenomen uit de 'Economische vooruitzichten 2024-2029' die het Federaal Planbureau in juni 2024 heeft gepubliceerd⁶.

a. Algemene projectiemethodologie voor de socio-economische categorieën

De bevolking wordt opgesplitst in relevante socio-economische categorieën om de sociale uitgaven te projecteren (bijvoorbeeld het aantal uitkeringsgerechtigden), naar geslacht en leeftijd (soms per leeftijdsgroep). De algemene projectiemethode is een cohortbenadering: de kans om van de ene socio-economische categorie naar een andere over te gaan (of om in een socio-economische categorie te blijven) wordt toegepast op opeenvolgende generaties. In deze benadering zijn de personen in een socio-economische categorie per leeftijd (of leeftijdsgroep) functie van:

- hetzij de personen in dezelfde categorie in het voorgaande jaar en één jaar jonger, als de kans om in die categorie te blijven;
- hetzij de personen in een andere socio-economische categorie in het voorgaande jaar en een jaar jonger, als de kans op overgang van de ene categorie naar de andere.

In het kader van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd in 2025 en 2030 wordt een specifieke hypothese met betrekking tot het pensioneringsgedrag opgesteld.

Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

De hypothese met betrekking tot het pensioneringsgedrag na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd is herzien ten opzichte van de hypothese in het SCvV-verslag van 2023. Voordien resulteerde een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd met één jaar (twee jaar) in een pensioneringsuitstel van gemiddeld één jaar (twee jaar) voor alle pensioneringen (verschuivingshypothese). De huidige hypothese genereert een zwakkere gedragsreactie op het verhogen van de wettelijke pensioenleeftijd. Enerzijds stellen, net als in het vorige verslag, alle personen van wie de overgang naar pensionering plaatsvindt op de wettelijke leeftijd hun pensionering uit met één jaar tussen 2025 en 2029 en met twee jaar vanaf 2030. Aan de andere kant reageert een derde van de personen die direct van werk naar vervroegd pensioen gaan, op de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd door hun pensionering even lang uit te stellen. De resterende tweederde en de personen van wie de overgang naar vervroegde uittreding plaatsvindt vanuit een andere status dan werk (voornamelijk de statussen die geassocieerd worden met gelijkgestelde periodes zoals werkloosheid of arbeidsongeschiktheid) veranderen hun pensioneringsgedrag niet (en stellen hun pensionering dus niet uit). Het effect van deze gewijzigde hypothese op de projectie van de sociale uitgaven wordt geanalyseerd in deel 1.4.3 van dit hoofdstuk.

b. Arbeidsmarkt en inactiviteit

Het onderstaande schema toont de verdeling van de bevolking op werkzame leeftijd (of arbeidsleeftijd), d.w.z. de bevolking van een leeftijd die waarschijnlijk aanwezig is op de arbeidsmarkt⁷. De leeftijdsgroep voor de bevolking op arbeidsleeftijd kan variëren: van 15 tot 64 jaar, 20 tot 64 jaar, 18 tot 66 jaar, enz. De Studiecommissie voor de Vergrijzing heeft de bevolking van 18 tot 66 jaar genomen op

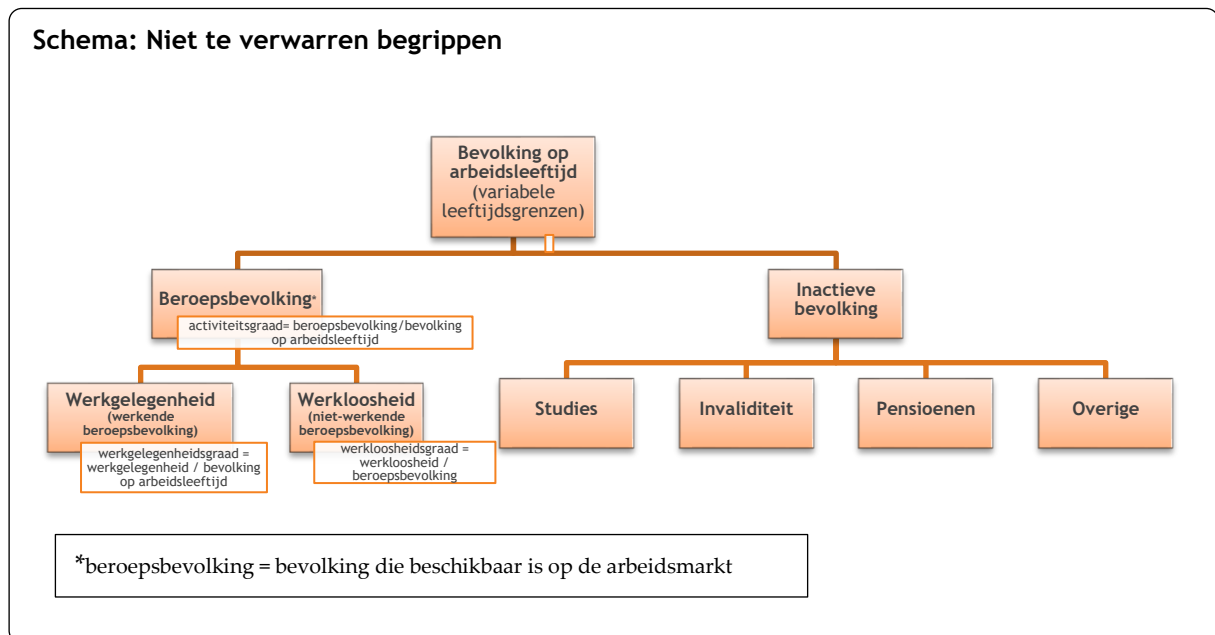
⁶ Federaal Planbureau, 'Economische vooruitzichten 2024-2029', Reeks Vooruitzichten, juni 2024.

⁷ Zie Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2022, Focus Werkgelegenheidsgraad, blz. 49.

basis van de leeftijd voor de leerplicht (tot en met 17 jaar) en de wettelijke pensioenleeftijd (67 jaar vanaf 2030) die van toepassing zijn in België. Deze bevolking op arbeidsleeftijd kan worden opgesplitst in actieven en inactieven.

De beroepsbevolking omvat alle mensen die op de arbeidsmarkt aanwezig zijn, d.w.z. zowel werkenden als werklozen (ongeacht of ze een uitkering ontvangen of niet)⁸. Werkenden worden ook wel de werkende beroepsbevolking genoemd en werklozen de niet-werkende beroepsbevolking. De totale activiteitsgraad wordt gedefinieerd als de verhouding tussen de beroepsbevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd (in dit geval van 18 tot 66 jaar). De totale werkgelegenheidsgraad wordt berekend als het totale aantal werkenden in verhouding tot de bevolking op arbeidsleeftijd. Tot slot geeft de werkloosheidsgraad het aantal werklozen in procent van de beroepsbevolking weer. Alle arbeidsmarktindicatoren die in de SCvV-vooruitzichten worden gebruikt, zijn gebaseerd op administratieve gegevens⁹ (zie Focus Werkgelegenheidsgraad, Jaarlijks verslag 2022 van de SCVV voor meer details).

De inactieve bevolking kan worden onderverdeeld in vier categorieën: studenten, invaliden (langdurig zieken die een uitkering krijgen van het RIZIV), gepensioneerden en een restcategorie. Deze omvat uitkeringsgerechtigden voor arbeidsongevallen of beroepsziekten, begunstigden van een bijstandsuitkering zoals het leefloon of uitkeringen voor gehandicapten, evenals personen die geen sociale uitkeringen ontvangen.

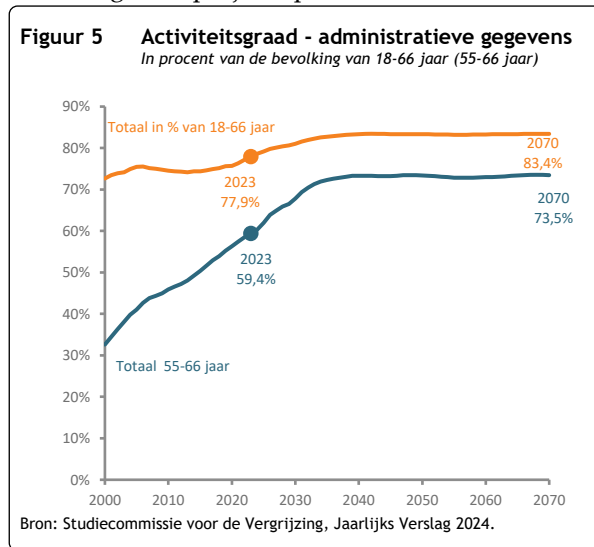
⁸ De officiële definitie van de werkloosheidsgraad is gebaseerd op inschrijving statistieken van regionale kantoren. Het gaat om de volgende werkloosheidsstatussen: de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (met inbegrip van de oudere werklozen met de maximale vrijstelling - een statuut dat wordt afgebouwd - en werkloze werkzoekenden met een bedrijfstoelag), jongeren in de beroepsinschakelingstijd, de verplicht ingeschreven werklozen (bv. door het OCMW) en de vrij ingeschreven werklozen.

⁹ De doelstelling van de regering-De Croo om tegen 2030 een werkgelegenheidsgraad van 80% te bereiken voor mensen tussen 20 en 64 jaar is gebaseerd op de resultaten van de arbeidskrachtenenquête, die een lagere werkgelegenheidsgraad laten zien dan de werkgelegenheidsgraad die wordt verkregen aan de hand van administratieve gegevens.

De projectie van activiteits- en invaliditeitspercentages is gebaseerd op de algemene cohortmethodologie en resulteert uit de kans om in een socio-economische categorie te blijven of de kans van overgang van de ene categorie naar de andere per geslacht en leeftijd (en per gewest in het geval van activiteitsgraden). De scholingsgraden voor 15- tot 34-jarigen evolueren in de tegenovergestelde richting van de activiteitsgraden voor deze leeftijdsgroepen. Het aantal gepensioneerden wordt geprojecteerd op een uitgesplitst niveau naar regeling, geslacht en leeftijd, door het bestaande aantal gepensioneerden te laten verouderen en het aantal nieuw gepensioneerden te schatten op basis van recent pensioneringsgedrag en historische activiteitsgraden.

Activiteitsgraad

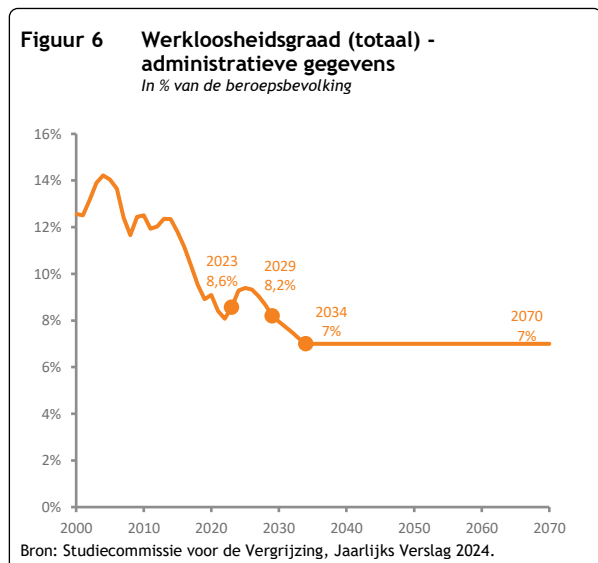
Over de gehele projectieperiode, tussen 2023 en 2070, stijgt de totale activiteitsgraad (beroepsbevolking

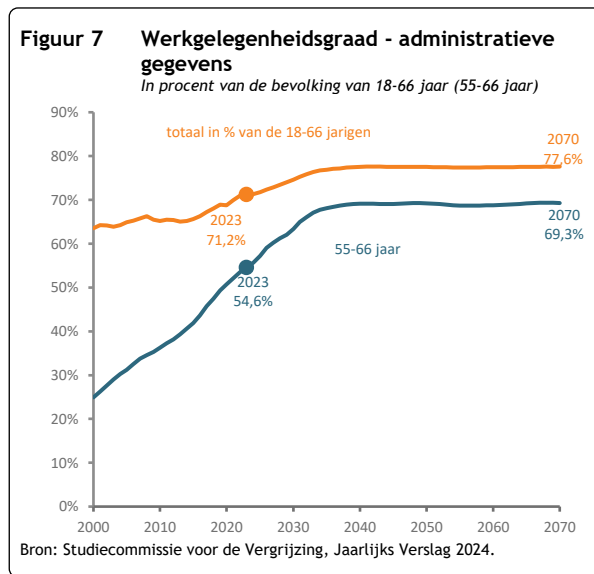
ten opzichte van bevolking van 18 tot 66 jaar) met 5,5 procentpunt. Deze stijging is het resultaat van de groeiende participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt en van de pensioenhervorming van 2015, die de wettelijke pensioenleeftijd verhoogt naar 66 jaar in 2025 en 67 jaar in 2030 en de voorwaarden voor vervroegde uittreding aanscherpt. In het bijzonder verhoogt deze hervorming de activiteitsgraad van personen tussen 55 en 66 jaar (aantal actieven tussen 55 en 66 jaar ten opzichte van de bevolking in deze leeftijdsgroep) tussen 2023 en 2070 met 14,1 procentpunt.

Werkloosheidsgraad

In 2023 bedroeg de werkloosheidsgraad (aantal werklozen in procent van de beroepsbevolking) 8,6%. Na een stijging tot 9,2% in 2024 als gevolg van een administratieve wijziging in de inschrijvingsprocedures voor vrij ingeschreven niet-uitkeringsgerechtigde werklozen, herneemt de werkloosheidsgraad zijn neerwaartse trend en bedraagt 8,2% in 2029 (het laatste jaar van de projectie van de Economische vooruitzichten 2024-2029). Daarna bedraagt de structurele werkloosheidsgraad op lange termijn die door de SCvV wordt weerhouden 7%. Deze wordt bereikt in 2034 en de werkloosheidsgraad blijft dan stabiel op dit niveau tot het einde van de projectieperiode.

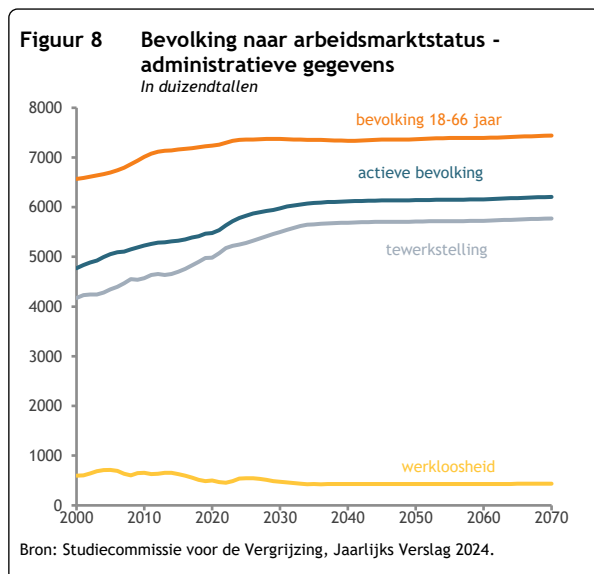

Werkgelegenheidsgraad

De totale werkgelegenheidsgraad (aantal werkenden ten opzichte van de bevolking van 18 tot 66 jaar) stijgt van 71,2% in 2023 tot 77,6% in 2070. Zodra de structurele werkloosheidsgraad van 7% is bereikt, weerspiegelt de werkgelegenheidsgraad de evolutie van de activiteitsgraad (zie kader 1). De evolutie van de totale werkgelegenheidsgraad wordt vooral ondersteund door de groei van de werkgelegenheidsgraad van personen tussen 55 en 66 jaar, die tussen 2023 en 2070 met 14,7 procentpunt toeneemt.

Van de bevolking op arbeidsleeftijd naar het aantal werkenden en werklozen

Figuur 8 toont de evolutie van de bevolking op arbeidsleeftijd of actieve leeftijd van 18 tot 66 jaar, evenals de beroepsbevolking en de componenten daarvan, werkgelegenheid en werkloosheid.

De beroepsbevolking wordt berekend op basis van de bevolking op arbeidsleeftijd, waarop activiteitsgraden per geslacht en leeftijd worden toegepast. Het aantal werklozen is afgeleid van de werkloosheidsgraad die wordt toegepast op de beroepsbevolking, en de totale werkgelegenheid is het resultaat van de combinatie van de beroepsbevolking en de werkloosheid.

Tussen 2023 en 2070 neemt de bevolking op arbeidsleeftijd toe met 104 000 personen, terwijl de toename van de beroepsbevolking veel groter is (+491 000 personen) als gevolg van de stijging van de activiteitsgraad. Het aantal werklozen daalt tussen 2023 en 2070 met 55 000 personen, terwijl de werkgelegenheid met bijna 547 000 personen toeneemt.

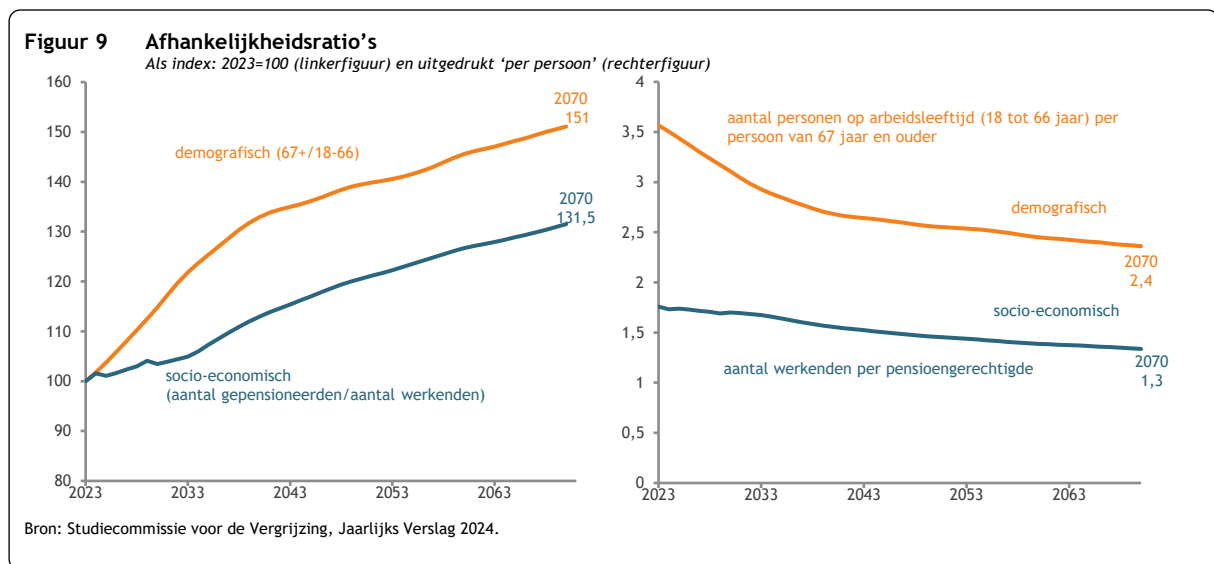
Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

Twee gedetailleerde vergelijkende tabellen zijn te vinden in bijlage 2. De activiteitsgraad en de werkgelegenheidsgraad voor de bevolking tussen 55 en 66 jaar groeien minder sterk volgens de resultaten van het 2024-verslag, als gevolg van de verandering in het veronderstelde pensioneringsgedrag na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd. Aan de andere kant zijn de activiteits- en werkgelegenheidsgraad voor de bevolking jonger dan 55 jaar hoger in het 2024-verslag, voornamelijk vanwege de meest recente waarnemingen. Bijgevolg,

is er geen significant verschil inzake de langetermijnevolutie van de activiteits- en werkgelegenheidsgraad. We wijzen erop dat de SCvV haar langetermijnhypothese van structurele werkloosheid van 7% niet heeft gewijzigd. Ondanks de stijging van de werkloosheidsgraad in 2024 als gevolg van een administratieve reden, zet de neerwaartse trend zich op middellange termijn voort tot 8,2% in 2029. Het handhaven van de structurele werkloosheidsgraad van 7% op lange termijn is gerechtvaardigd door het feit dat de werkloosheidsgraad in bepaalde regio's van het land al vrij laag is.

c. Demografische en socio-economische afhankelijkheidsratio's

De demografische afhankelijkheidsratio is de verhouding tussen de 67-plussers en de bevolking van 18 tot 66 jaar, terwijl de socio-economische afhankelijkheidsratio de verhouding weergeeft tussen het aantal pensioengerechtigden en het aantal werkenden. De evolutie van deze twee coëfficiënten wordt geïllustreerd in de volgende figuur, enerzijds als index (2023=100) en anderzijds uitgedrukt per persoon.

Uitgedrukt als index stijgt de demografische afhankelijkheidsratio met 51% tussen 2023 en 2070, terwijl de socio-economische afhankelijkheidsratio slechts met 31% toeneemt. Deze lagere stijging is het resultaat van twee mechanismen. Enerzijds neemt het aantal werkenden sneller toe dan de bevolking op arbeidsleeftijd, als gevolg van een hogere activiteitsgraad, vooral bij vrouwen en personen tussen 55 en 66 jaar. Aan de andere kant neemt het aantal pensioengerechtigden iets langzamer toe dan de bevolking van 67 jaar en ouder, als gevolg van de verlenging van de beroepsloopbaan van werkenden, met name door de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd. De verschillende stijgingen in de demografische en socio-economische afhankelijkheidsratio's tonen dat de evolutie van de pensioenuitgaven niet alleen afhankelijk is van de demografische evolutie, maar ook van de socio-economische evolutie.

Een andere manier om deze afhankelijkheidsratio's weer te geven is door ze per persoon uit te drukken. Voor de demografische ratio is dat het aantal personen tussen 18 en 66 jaar voor elke 67-plusser. En voor de socio-economische ratio evalueren we het aantal werkenden voor een pensioengerechtigde. In 2023 zijn er 3,6 personen tussen 18 en 66 jaar voor elke persoon van 67 jaar en ouder, en dit aantal daalt tot 2,4 in 2070, een daling van 34%. Het aantal werkenden per pensioengerechtigde bedraagt 1,8 werkenden

voor een pensioengerechtigde in 2023 en daalt tot 1,3 in 2070, een daling van 24%, wat minder is dan de daling van de demografische ratio.

Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

Er zijn geen grote verschillen tussen de projecties in de verslagen van 2023 en 2024. Tussen 2023 en 2070 is de groei van de demografische afhankelijkheidsratio in dit verslag iets hoger door de neerwaartse bijstelling van de vruchtbaarheidshypothese. Hetzelfde geldt voor de groei van de socio-economische afhankelijkheidsratio als gevolg van de wijziging in de gedragshypothese met betrekking tot de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd.

Kader 1 Theoretische basis voor macro-economische hypothesen op lange termijn

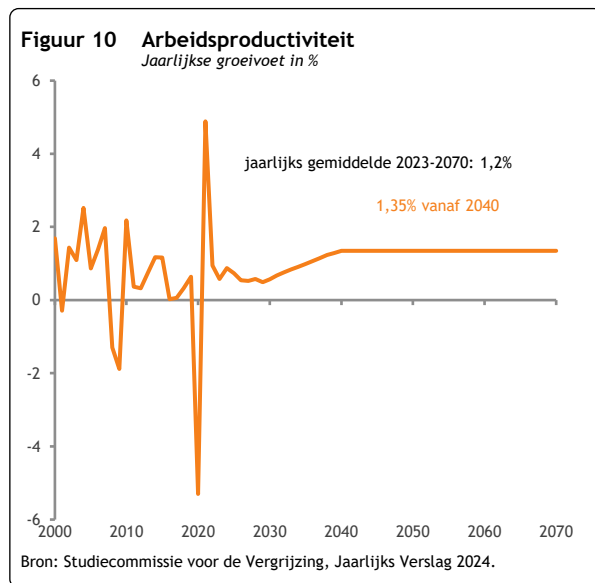
In de SCvV-projecties omkadert een macro-economisch langetermijnmodel van het Federaal Planbureau¹ het scenario inzake productiviteit en werkloosheidsgraad en levert het een convergentietraject naar hun langetermijnniveaus. Zodra de werkloosheidsgraad zijn structureel niveau op lange termijn bereikt, blijft deze constant en wordt de evolutie van de werkgelegenheid gestuurd door het arbeidsaanbod, d.w.z. de beroepsbevolking of het totale aantal personen aanwezig op de arbeidsmarkt (werkenden en werklozen). In het langetermijnmodel zal bij alternatieve scenario's het bbp beïnvloed worden door maatregelen die het arbeidsaanbod bevorderen terwijl de structurele werkloosheidsgraad ongewijzigd blijft ten opzichte van de referentieprojectie.

De groei van de arbeidsproductiviteit wordt opgesplitst in de groei van de totale factorproductiviteit en de groei van de kapitaalintensiteit (de verhouding tussen kapitaal en arbeid). De groei van de totale factorproductiviteit vertegenwoordigt de groei van de output die niet wordt verklaard door de groei van het volume van de productiefactoren, maar wel door andere elementen, zoals de technologische vooruitgang, de kwaliteit van de factoren, de doeltreffendheid van het productieproces en de algemene kennis. In het klassiek model, en als de relatieve prijzen van de productiefactoren onveranderd blijven, is de evolutie van de totale factorproductiviteit op lange termijn de enige determinant van de arbeidsproductiviteit aangezien de verhouding tussen de totale factorproductiviteit en de kapitaalintensiteit constant zou blijven. De groei van de totale factorproductiviteit berust op een exogene hypothese.

¹ Lebrun, I., "S3BE: un modèle macroéconomique de long terme pour l'économie belge", Federaal Planbureau, Working Paper 3-09, april 2009

d. Groei van de arbeidsproductiviteit

De gemiddelde groei van de productiviteit per werkende, gedefinieerd als de verhouding tussen het

bbp en de totale werkgelegenheid, bedraagt 0,6% per jaar in de periode 2023-2029 volgens de 'Economische vooruitzichten 2024-2029'.

Op de lange termijn is de groei van de arbeidsproductiviteit gebaseerd op een hypothese van de SCvV (zie kader 1). De SCvV verwacht dat de productiviteitsgroei op lange termijn geleidelijk zal toenemen. Dat stemt ook overeen met de productiviteitsgroei van België in de langetermijnvooruitzichten voor sociale uitgaven die de Europese Commissie heeft gepubliceerd in het Ageing Report 2024 (zie hoofdstuk 4). Dit geleidelijke herstel veronderstelt dat de maatregelen ter bevordering van de productiviteit

worden voortgezet (zie kader 2). Tussen 2023 en 2070 bedraagt de groei van de arbeidsproductiviteit gemiddeld 1,2% per jaar.

Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

Vergeleken met het SCvV-verslag van 2023 is de gemiddelde jaarlijkse groei van de arbeidsproductiviteit tussen 2023 en 2070 iets lager, nl. 0,1 procentpunt, in deze editie van het SCvV-verslag. De ScVV heeft beslist om deze groei af te stemmen op de groei die wordt gebruikt in de vooruitzichten van het Ageing Report 2024. In deze laatste vooruitzichten is deze langetermijnhypothese naar beneden bijgesteld in vergelijking met hun vorige rapport, als voorzorgsmaatregel gezien het lage productiviteitsniveau van de afgelopen twintig jaar. Het effect van deze gewijzigde hypothese op de projectie van de sociale uitgaven van het ScvV-verslag wordt geanalyseerd in deel 1.4.2 van dit hoofdstuk.

Kader 2 Onzekerheid over de toekomstige productiviteitsgroei

Tussen 1985 en 2016 liet de groei van de totale factorproductiviteit (TFP) een dalende trend optekenen. Er kunnen evenwel verschillende trends worden berekend aan de hand van de waargenomen gegevens. Een lineaire trend is duidelijk dalend en daalt per definitie verder in de projectie. Een afgevlakte trend (berekend als een gewogen gemiddelde tussen de groei van de TFP in t-1 en een raming van het historische gemiddelde) daalt tot 2014 en gaat vervolgens opnieuw in stijgende lijn. In de projectie evolueert de afgevlakte trend traag naar een groei van 1%. Dat illustreert hoe moeilijk het is om een trendgroei van de totale factorproductiviteit op te stellen.

Er moet ook worden benadrukt dat het meten van de totale factorproductiviteit gepaard gaat met enkele moeilijkheden. Die werden met name belicht door het IMF en de OESO^a. Vooral de digitale economie en de innovaties in die sector zijn moeilijk te meten: denken we maar aan het meten van de prijs van de informatie- en communicatietechnologieën (ICT), de verbetering van de internettoegang, de vervanging van de handel in een winkel door e-commerce, de applicaties voor smartphones, enz. Als die factoren niet correct verrekend zijn, zou dat de groei van de totale factorproductiviteit vertekenen.

Voor de projectie van de productiviteitsgroei zijn er twee tegengestelde visies. Enerzijds menen de techno-pessimisten dat het steeds moeilijker is om te innoveren en dat er, bijgevolg, een daling van de groei van de totale factorproductiviteit kan worden verwacht. Anderzijds geloven de techno-optimisten in innovatie (voortzetting van de digitalisering, robotisering) en dus in een stijging van de productiviteitsgroei. Het argument dat robotisering gepaard gaat met een daling van de werkgelegenheid wordt door hen als volgt weerlegd: werkgelegenheidsgroei en productiviteitsgroei kunnen verzoenbaar zijn want, hoewel er banen verloren gaan in bepaalde sectoren, zou de productiviteitsgroei het inkomen, de consumptie en dus de totale werkgelegenheid verhogen.

Wat de (positieve, negatieve of neutrale) impact van de vergrijzing op de productiviteitsgroei betreft, leiden de resultaten van gerealiseerde studies niet tot een eenduidig advies^b. In theorie zou de vergrijzing een direct negatief effect op de productiviteit kunnen hebben doordat competenties verouderen. Maar ze kan ook een positief effect hebben door de opgedane ervaring, die bijzonder belangrijk is voor hooggekwalificeerde banen. De resultaten van de empirische studies zijn dubbelzinnig: studies op basis van macro-economische gegevens pleiten voor de eerste theorie, terwijl studies op basis van micro-economische gegevens een meer genuanceerde boodschap geven. Recente micro-economische studies vinden geen correlatie tussen het aandeel van oudere werkenden en de productiviteit op bedrijfsniveau, maar wijzen op een complementariteit tussen jongere en oudere werkenden^c. De vergrijzing kan zelfs een positief effect hebben op de productiviteit door investeringen in arbeidsbesparende technologieën. Het verwachte netto-effect van de vergrijzing op de productiviteit wordt nog onduidelijker als rekening wordt gehouden met de indirecte effecten van de vergrijzing op de investeringen, de vraag naar hoogtechnologische producten, de sectorale reallocatie, de dynamiek van de oprichting van bedrijven, enz.

a. G. Adler, R. Duval, D. Furceri, S. Kiliç Celik, K. Koloskova, M. Poplawski-Ribeiro, "Gone with the Headwinds: Global Productivity", IMF Staff Discussion Note, april 2017, Box 1, p.

B. Egert, "Aggregate multi-factor productivity: Measurement issues in OECD countries", OECD Economics Department Working Papers, n° 1441, OECD Publishing, Paris.

b. S. Aiyar, C. Ebeke, X. Shao, "The Impact of Workforce Aging on European Productivity", IMF Working Papers n° 16/238, december 8, 2016.

M. Bussolo, J. Koettl, E. Sinnott, "The Effects of Aging on productivity" in: Golden Aging: Prospects for Healthy, Active, and Prosperous Aging in Europe and Central Asia, Washington, DC: World Bank, Juni 2015, p. 167-212

c. F. Carta, F. D'Amuri, T. von Wachter, "the Workforce aging, pension reforms, and Firm outcomes", National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper 28407, januari 2021

M. Rodrigues, E. Fernández-Macias, M. Sostero, "A unified conceptual framework of tasks, skills and competences, Joint Research Centre European Commission, JRC Working Papers Series on Labour, education and Technology 2021/02, 2021.

d. Acemoglu, D., Restrepo, P., "Secular Stagnation? The Effect of Aging on Economic Growth in the Age of Automation", American Economic Review, 2017, 107(5): 174-179.

e. Bruto binnenlands product en economische groei

Op middellange termijn, in de periode 2023-2029, weerspiegelt de economische groei of de groei van het bruto binnenlands product in reële termen de resultaten van de economische vooruitzichten van juni 2024. Op lange termijn resulteert de bbp-groei of economische groei uit de groei van de werkgelegenheid en de arbeidsproductiviteit (aanbodmodel, zie kader 1).

Er wordt verondersteld dat de groei van het gemiddelde loon de productiviteitsgroei volgt. Merk op dat het bbp en het gemiddeld loon cruciale factoren zijn in de evaluatie van de budgettaire kosten van de vergrijzing omdat enerzijds de sociale uitgaven in procent van het bbp worden uitgedrukt en anderzijds een groot aantal vervangingsuitkeringen worden berekend op basis van het loon.

Tabel 2 Macro-economische projectie, referentiescenario van juli 2024
In %

	Gemiddelde jaarlijkse reële groei, in %			
	2023-2029	2029-2050	2050-2070	2023-2070
Werkgelegenheid	0,7	0,2	0,1	0,2
Productiviteit per arbeidsplaats	0,6	1,2	1,4	1,2
Bbp	1,4	1,4	1,4	1,4

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

De economische groei bedraagt gemiddeld 1,4% per jaar in de periode 2023-2029, bijna gelijkwaardig ondersteund door de groei van werkgelegenheid en productiviteit. Over de gehele projectieperiode, tussen 2023 en 2070, bedraagt de economische groei gemiddeld eveneens 1,4% per jaar, maar ondersteund door een productiviteitsgroei van gemiddeld 1,2% per jaar en een werkgelegenheidsgroei van gemiddeld 0,2% per jaar.

Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

Een gedetailleerde vergelijkingstabel is te vinden in bijlage 2. De middellange termijn tussen 2023 en 2029 vertoont geen significant verschil. Vervolgens situeert het belangrijkste verschil zich in de neerwaartse bijstelling van de hypothese van de productiviteitsgroei, die een impact heeft op de bbp-groei.

1.2.3. De determinanten van sociaal beleid

a. De maatregelen op het gebied van sociale uitgaven

De SCvV-projecties houden rekening met uitgevaardigde maatregelen en hervormingen, of aangekondigde maatregelen waarvan de modaliteiten voldoende duidelijk zijn op 7 juni 2024 en die betrekking hebben op de sociale uitgaven.¹⁰ In dit hoofdstuk staan de nieuwe maatregelen die in het SCvV-verslag van 2024 zijn opgenomen, terwijl bijlage 1 een overzicht geeft van de maatregelen die al in het vorige verslag waren opgenomen. Bijlage 1 geeft ook een overzicht van alle maatregelen om de sociale uitgaven te herwaarderden die sinds 2019 zijn genomen.

¹⁰ De maatregelen met betrekking tot andere beleidsdomeinen dan sociale uitgaven worden ook opgenomen in de middellangetermijnprojectie: zie Federaal Planbureau, 'Economische vooruitzichten 2024-2029', juni 2024.

De nieuwe maatregelen in het SCvV-verslag van 2024 hebben betrekking op de pensioenhervorming waartoe in juli 2023 is beslist en die in april 2024 is goedgekeurd (zie deel 1.4.3 en hoofdstuk 3 voor meer details). Het gaat om de volgende maatregelen:

- invoering van een effectieve tewerkstellingsvoorwaarde voor de toegang tot het minimumpensioen;
- invoering van een pensioenbonus;
- beperking van de perequatie.

b. De sociaal-beleidshypothesen vanaf 2025

De hypothesen inzake sociaal beleid houden verband met de reële herwaarderingen van sociale uitkeringen, naast hun automatische aanpassing aan de prijsevolutie. Voor de jaren 2023 en 2024 zijn de maatregelen inzake welvaartsvastheid van de sociale partners en de regeringsmaatregelen in de projectie opgenomen (zie bijlage 1). Vanaf 2025 worden de sociale uitkeringen geherwaardeerd volgens de parameters die worden gebruikt voor de berekening van de in het Generatiepact voorziene theoretisch beschikbare enveloppes in alle takken – met uitzondering van de kinderbijslag – van de werknemersregeling, de zelfstandigenregeling en de socialebijstandsregeling (zie kader 3).

De overheidspensioenen worden in reële termen geherwaardeerd volgens het perequatiemechanisme, waarbij in onze modellen rekening wordt gehouden met een hypothese van loskoppeling tussen de groei van het gemiddelde loon en de groei van het gemiddelde pensioen, en ook met de hervorming van dit systeem die de perequatie beperkt tot 0,6% om de twee jaar.

Als gevolg van de programmawet van 29 december 2014 werd de geregionaliseerde kinderbijslag vanaf 2015 uit de berekening van de welvaartsenveloppe gehaald. Tot 2029 wordt de kinderbijslag op ad-hoc basis geherwaardeerd volgens beslissingen van elk gewest. Op lange termijn wordt het principe van een projectie bij ongewijzigd beleid nageleefd¹¹: de kinderbijslag wordt vanaf 2030 jaarlijks geherwaardeerd, op basis van het gemiddelde verschil dat de afgelopen dertig jaar werd opgetekend tussen de groei van het gemiddelde loon (0,9%) en de groei van het gemiddelde bedrag van die uitkeringen (0,2%), of een loskoppeling van 0,7 procentpunt.

---

¹¹ Zonder herwaardering zou de kinderbijslag er fors op achteruitgaan ten opzichte van de gemiddelde levensstandaard en dit zou in strijd zijn met het traditionele kinderbijslagbeleid.

Kader 3 De enveloppes bestemd voor welvaartsaanpassingen

De wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact heeft een structureel mechanisme ingesteld voor de welvaartsaanpassing van de sociale uitkeringen in de werknemersregeling, de zelfstandigenregeling en de socialebijstandregelingen. De beslissingen met betrekking tot de herwaarderings van de sociale uitkeringen gebeuren tweejaarlijks volgens een tweeledige procedure.

In een eerste fase wordt de financiële enveloppe vastgelegd voor de welvaartsaanpassingen in elke regeling. Die enveloppe is minstens het equivalent van de uitgaven, voor alle takken van het stelsel voor:

- een jaarlijkse welvaartsaanpassing met 0,5% van alle inkomensvervangende sociale uitkeringen, met uitzondering van de forfaitaire (en minimum)uitkeringen;
- een jaarlijkse welvaartsaanpassing met 1% van alle forfaitaire sociale (en minimum)uitkeringen;
- een jaarlijkse verhoging met 1,25% van de plafonds die in aanmerking worden genomen voor de berekening van de inkomensvervangende sociale uitkeringen en, in de pensioenregeling van werknemers, van het minimumrecht per loopbaanjaar.

In een tweede fase beslist de regering over de gebruiksmodaliteiten van die enveloppe per regeling, na het gezamenlijke advies van de Nationale Arbeidsraad (NAR) en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) voor de werknemersregeling, en na gezamenlijk advies van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut van de zelfstandigen en de CRB voor de zelfstandigenregeling. In deze fase van de toekenning van de enveloppe beschikt de regering over een belangrijke manoeuvreerruimte: de aanpassing kan een wijziging inhouden van een berekeningsplafond, van een uitkering en/of van een minimumuitkering. Bovendien kunnen de aanpassingsmodaliteiten verschillen per regeling, per berekeningsplafond of per uitkering binnen een regeling en per categorie uitkeringsgerechtigden.

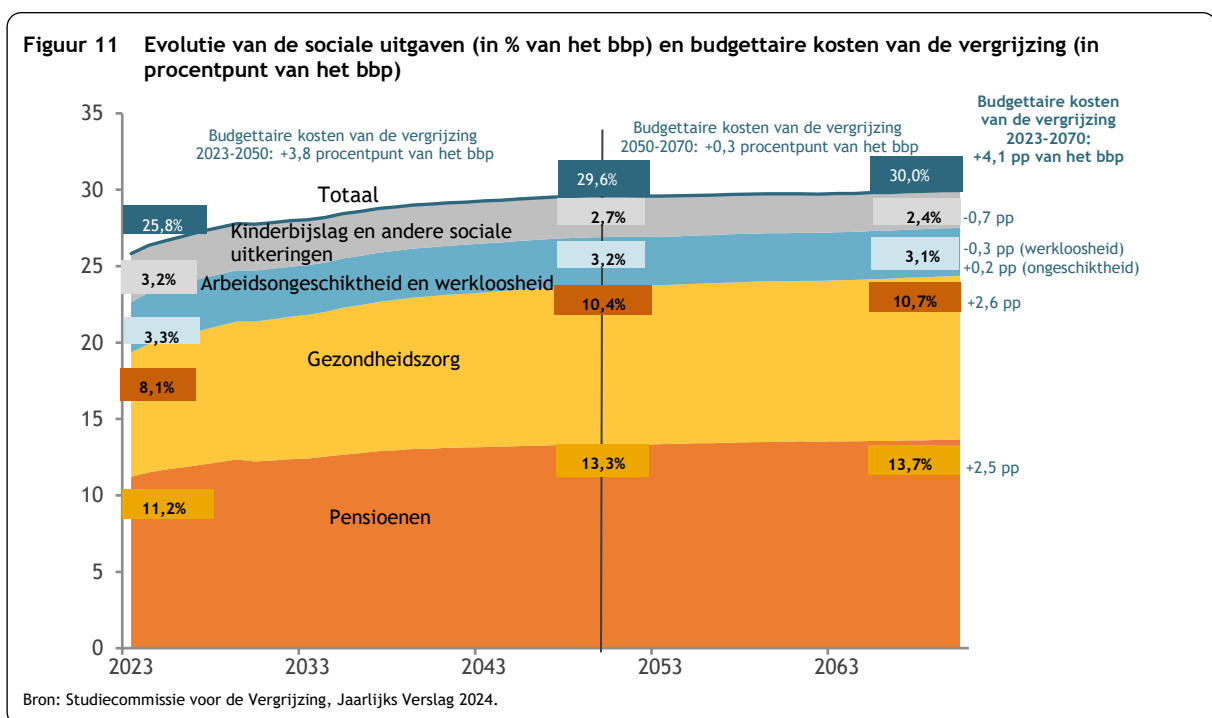
Die percentages voor welvaartsaanpassingen die worden gebruikt voor de berekening van de beschikbare enveloppe worden los van de loongroei vastgesteld (oorspronkelijk waren ze gebaseerd op oudere SCvV-referentiescenario's waarin ze gekoppeld waren aan een productiviteitsgroei van 1,75%). In een context van vertraagde loon- en productiviteitsgroei, zal die niet-koppeling de budgettaire kosten van de vergrijzing verzwaren.

Het Generatiepact preciseert evenwel dat rekening moet worden gehouden met de evolutie van de economische groei, met de werkgelegenheidsgraad en het duurzaam financieel evenwicht in de socialezekerheidsregelingen. In 2013 en 2014, jaren van zwakke economische groei en loonblokkering, heeft de regering beslist slechts herwaarderings toe te kennen ten belope van 60% van de berekende enveloppe. In 2015 en 2016 heeft de regering de volledige beschikbare enveloppe toegekend. Voor 2017 en 2018 heeft de regering daarentegen de beschikbare enveloppe jaarlijks met 161,1 miljoen euro verlaagd. De regering heeft 80 miljoen euro afgehouden van de beschikbare enveloppe van 2019 om zo snel mogelijk bepaalde uitkeringen op 1 juli 2018 te verhogen. De beschikbare enveloppe van 2019 werd verminderd met dat bedrag, waarbij tegelijkertijd de beschikbare enveloppe voor 2020 werd behouden. Voor de jaren 2021-2021 en 2023-2024 heeft de regering de volledige beschikbare enveloppe toegekend.

1.3. Vooruitzichten voor sociale uitgaven op lange termijn- referentiescenario van het SCvV-verslag 2024

1.3.1. De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn (2023-2070)

De budgettaire kosten van de vergrijzing geven de variatie van de sociale uitgaven tussen twee jaren uitgedrukt in procentpunt van het bbp. Ze worden in dit verslag berekend voor de periode 2023-2070. Figuur 11 toont de evolutie van de sociale uitgaven in procent van het bbp volgens de belangrijkste uitgavencategorieën, evenals de budgettaire kosten van de vergrijzing in procentpunt van het bbp. We herinneren eraan dat deze resultaten geen voorspellingen zijn, maar vooruitzichten, die zijn opgesteld volgens bepaalde scenario's met hypothesen voor de sleutelparameters. We merken op dat de resultaten in dit verslag worden voorgesteld met een afronding op één decimaal.

De sociale uitgaven stijgen tijdens de projectieperiode, van 25,8% van het bbp in 2023 tot 30,0% van het bbp in 2070: de budgettaire kosten van de vergrijzing bedragen dus 4,1 procentpunt van het bbp tussen 2023 en 2070. Deze budgettaire kosten worden veroorzaakt door stijgingen in de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg (acute en langdurige zorg), terwijl de kosten van de meeste andere sociale uitgaven dalen in de periode waarop de vooruitzichten betrekking hebben. Terwijl de piek in sociale uitgaven wordt bereikt in 2070, varieert het stijgingspercentage van deze uitgaven naargelang de deelperiodes over de projectie. Zo bedragen de budgettaire kosten van de vergrijzing 3,8 procentpunt van het bbp tussen 2023 en 2050, en vertragen vervolgens aanzienlijk tussen 2050 en 2070, waar ze 0,3 procentpunt van het bbp bedragen.

Om deze verschillende profielen verder te analyseren, geeft tabel 3 de evolutie van de sociale uitgaven tussen 2023 en 2070 in procent van het bbp en de budgettaire kosten van de vergrijzing over verschillende periodes in procentpunt van het bbp. De resultaten van de projectie van deze sociale uitgaven, jaar per jaar, zijn beschikbaar in de statistische bijlage op de website van het Federaal Planbureau.

Tabel 3 Evolutie van de sociale uitgaven en van de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 volgens het referentiescenario van juli 2024 en verschil ten opzichte van het scenario van juli 2023
In procent van het bbp en in procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Referentiescenario van juli 2024								Verschil met de resultaten van juli 2023			
	2023	2029	2050	2070	2023-2029	2029-2050	2050-2070	2023-2070	2023-2029	2029-2050	2050-2070	2023-2070
	In procent van het bbp				In procentpunt van het bbp							
Pensioenen	11,2	12,3	13,3	13,7	+1,1	+1,0	+0,3	+2,5	+0,4	-0,2	+0,3	+0,4
<i>Werknemersregeling</i>	6,5	7,2	8,2	8,3	+0,8	+1,0	+0,0	+1,8	+0,2	+0,0	+0,3	+0,5
<i>Zelfstandigenregeling</i>	0,9	1,0	1,3	1,4	+0,1	+0,3	+0,1	+0,5	+0,0	-0,0	+0,0	+0,0
<i>Overheidssector^a</i>	3,8	4,1	3,8	4,0	+0,2	-0,3	+0,2	+0,2	+0,2	-0,2	-0,1	-0,1
Gezondheidszorg ^b	8,1	9,0	10,4	10,7	+0,9	+1,3	+0,3	+2,6	-0,0	-0,1	+0,2	+0,0
<i>'Acute' zorg</i>	6,7	7,4	7,8	8,2	+0,7	+0,4	+0,4	+1,5	+0,0	-0,1	+0,1	+0,0
<i>Langdurige gezondheidszorg</i>	1,5	1,7	2,6	2,5	+0,2	+0,9	-0,1	+1,0	-0,0	-0,1	+0,1	+0,0
Arbeidsongeschiktheid ^c	2,2	2,4	2,4	2,4	+0,2	-0,0	-0,0	+0,2	+0,0	+0,1	+0,1	+0,2
Werkloosheid ^d	1,1	0,9	0,8	0,7	-0,2	-0,1	-0,0	-0,3	-0,0	-0,1	+0,0	-0,1
Kinderbijslag	1,4	1,3	1,0	0,9	-0,1	-0,3	-0,2	-0,5	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Overige sociale uitgaven ^e	1,8	1,8	1,7	1,5	-0,0	-0,1	-0,1	-0,2	+0,1	+0,0	+0,0	+0,1
Totale sociale uitgaven in % van het bbp	25,8	27,8	29,6	30,0								
Budgettaire kosten van vergrijzing in procent van het bbp					+2,0	+1,8	+0,3	+4,1	+0,5	-0,4	+0,6	+0,6
p.m. lonen van het onderwijzend personeel ^f	4,0	3,8	3,6	3,6	-0,2	-0,2	-0,1	-0,5	0,0	-0,2	+0,0	-0,2

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

- Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en de IGO.
- Overheidsuitgaven op alle bevoegdheidsniveaus (sociale zekerheid, federale overheid, lokale en de gemeenschappen en gewesten (G&G)) voor acute en langdurige gezondheidszorg, inclusief de Vlaamse Zorgverzekering (0,1% van het bbp).
De langdurige zorg omvat de thuiszorg, het verblijf van bejaarden in rustoorden, in rust- en verzorgingstehuizen, in psychiatrische verzorgingsinstellingen en in initiatieven voor beschermt wonen alsook sommige uitgaven voor bijstand in het dagelijks leven voor afhankelijke bejaarden. De 'acute' zorg omvat de overige gezondheidszorg.
- Uitkeringen voor moederschapsrust, primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelage, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- Voor de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat onder de sociale zekerheid valt volgens de ESR2010-principes), tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.
- Volgens de SCvV-definitie maken de lonen van het onderwijzend personeel geen deel uit van de totale budgettaire kosten van de vergrijzing.

De uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg (acute en langdurige zorg) in procent van het bbp stijgen gedurende de hele projectieperiode. Deze stijgingen zijn echter groter tussen 2023 en 2050 dan daarna, door de sterkere vergrijzing van de bevolking vóór 2050 (zie de evolutie van de afhankelijkheidsratio's in figuur 9).

De meeste andere sociale uitgaven dalen in procent van het bbp tijdens de vooruitzichten. Deze daling is met name te wijten aan de gedeeltelijke welvaartsaanpassingen van deze uitkeringen (zie deel 1.2.3.b), in het bijzonder de jaarlijkse reële herwaardering met 1% van de minima en forfaitaire uitkeringen op een moment dat het bbp sneller groeit. Er moet worden opgemerkt dat de daling van de werkloosheidsuitgaven ook wordt beïnvloed door de daling van het aantal werklozen (de werkloosheidsgraad daalt van 8,6% in 2023 naar 7% in 2034 – figuur 6).

Vergelijking met het SCvV-verslag van 2023

De budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 zijn 0,6 procentpunt van het bbp hoger in het verslag 2024 vergeleken met de resultaten van het verslag 2023. Dit verschil is te wijten aan een aantal factoren. Enerzijds verhogen wijzigingen in de hypothesen (lagere vruchtbaarheids- en productiviteitsgroei, pensioneringsgedrag als gevolg van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) de budgettaire kosten met 1,6 procentpunt. Anderzijds vermindert de invoering van de pensioenhervorming van april 2024 de budgettaire kosten met -0,3 procentpunt. De gevolgen van elk van deze verschillende factoren worden uitgelegd in deel 1.4 van dit hoofdstuk. Merk op dat de impact van andere factoren, als gevolg van de actualisering van alle andere determinanten van sociale uitgaven, -0,7 procentpunt van het bbp bedraagt. Deze impact omvat een sterkere evolutie van de activiteitsgraad voor mensen jonger dan 55 jaar, evenals een hogere nettomigratie, die de afname in de beroepsbevolking als gevolg van de neerwaartse bijstelling van de vruchtbaarheidshypothese gedeeltelijk compenseert.

1.3.2. De budgettaire kosten van de vergrijzing per entiteit

De nationale boekhouding onderscheidt vier beleidsniveaus binnen de gezamenlijke overheid: de federale overheid, de sociale zekerheid, de lagere overheid en de gemeenschappen en de gewesten (G&G). Entiteit I omvat de federale overheid en de sociale zekerheid, Entiteit II de lagere overheid en de gemeenschappen en gewesten.

De rekeningen per entiteit die in dit deel worden voorgesteld, wijken af van de nationale boekhouding volgens het Europees Stelsel van Rekeningen (ESR)¹² inzake bepaalde rustpensioenen: de pensioenen geregistreerd in de rekeningen van de lagere overheid en de G&G in de nationale boekhouding zijn opgenomen in de rekening van Entiteit I in de onderstaande tabellen aangezien ze ten laste zijn van de federale overheid.

Naar aanleiding van de zesde staatshervorming worden de uitgaven die verband houden met de overgedragen bevoegdheden in de nationale boekhouding, vanaf de gegevens voor het jaar 2015, in de rekeningen van de G&G opgenomen, los van het feit dat openbare instellingen van de sociale zekerheid de betaling van bepaalde overgedragen bevoegdheden blijven verzorgen. De sociale uitgaven die zijn overgedragen van Entiteit I naar de G&G hebben betrekking op de uitgaven voor langdurige zorg, bepaalde uitkeringen voor loopbaanonderbreking, kinderbijslag en bepaalde tegemoetkomingen voor personen met een handicap (lijn 'overige sociale uitgaven').

De budgettaire kosten van de vergrijzing van Entiteit I en Entiteit II worden voorgesteld in tabel 4 volgens de SCvV-referentieprojectie. Het aandeel van de sociale uitgaven ten laste van Entiteit I is gedaald van 93,1% in 2014 tot 83,8% in 2023 als gevolg van de bevoegdheidsoverdrachten van de zesde staatshervorming. Over de totale projectieperiode, tussen 2023 en 2070, vallen de budgettaire kosten vrijwel volledig onder Entiteit I, die het leeuwendeel van de pensioen- en gezondheidsuitgaven betaalt. Binnen Entiteit II worden de budgettaire kosten van de gezondheidszorg voor bijna twee derde

¹² Merk op dat de uitgaven m.b.t. de Vlaamse zorgverzekering tot in 2015 in de nationale rekeningen geregistreerd werden in de rekeningen van de sociale zekerheid, maar in dit deel in de rekeningen van Entiteit II worden opgenomen. Vanaf 2016 worden de uitgaven m.b.t. Vlaamse zorgverzekering in de nationale rekeningen geregistreerd in de rekeningen van de G&G (Entiteit II).

gecompenseerd door een daling van de kosten van de kinderbijslag¹³.

Tabel 4 De budgettaire kosten van de vergrijzing per entiteit volgens het referentiescenario van de SCvV van juli 2024
In procent van het bbp en in procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Referentiescenario SCvV van juli 2024								
	Entiteit I								
	2014	2023	2029	2050	2070	2014-2023	2023-2070	2014-2070	
	In procent van het bbp					In procentpunt van het bbp			
Pensioenen	10,2	11,1	12,3	13,3	13,6	+1,0	+2,5	+3,4	
<i>rustpensioenen van Entiteit II ten laste van de federale overheid^a</i>	1,5	1,6	1,7	1,8	2,0	+0,0	+0,4	+0,4	
<i>overige pensioenen van de lagere overheid ten laste van de sociale zekerheid^b</i>	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	+0,1	+0,1	+0,2	
Acute gezondheidszorg	6,8	6,2	7,0	7,6	8,0	-0,6	+1,7	+1,1	
<i>'Acute' gezondheidszorg</i>	5,7	5,8	6,5	6,8	7,2	+0,1	+1,4	+1,5	
<i>Langdurige gezondheidszorg</i>	1,1	0,4	0,5	0,8	0,8	-0,7	+0,3	-0,3	
Arbeidsongeschiktheid	1,7	2,2	2,4	2,4	2,4	+0,5	+0,2	+0,7	
Werkloosheid	2,2	1,1	0,9	0,8	0,7	-1,2	-0,3	-1,5	
Kinderbijslag	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,5	+0,0	-1,5	
Overige sociale uitgaven	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9	+0,1	-0,1	-0,0	
Totale sociale uitgaven in % van het bbp	23,3	21,6	23,6	25,0	25,6				
Budgettaire kosten van vergrijzing in procent van het bbp						-1,7	+3,9	+2,2	
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	Entiteit II								
	2014	2023	2029	2050	2070	2014-2023	2023-2070	2014-2070	
	In procent van het bbp					In procentpunt van het bbp			
Pensioenen	1,7	1,6	1,7	1,8	2,0	-0,0	+0,4	+0,3	
<i>Rustpensioenen ten laste van Entiteit I</i>	-1,5	-1,6	-1,7	-1,8	-2,0	-0,0	-0,4	-0,4	
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1,0	1,9	2,0	2,6	2,6	+0,9	+0,8	+1,6	
<i>'Acute' gezondheidszorg</i>	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	+0,1	+0,1	+0,2	
<i>Langdurige gezondheidszorg</i>	0,2	1,0	1,1	1,7	1,6	+0,8	+0,7	+1,4	
Vlaams Zorgfonds	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,0	+0,0	+0,0	
Loopbaanonderbreking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	+0,0	-0,0	+0,0	
Kinderbijslag	0,1	1,4	1,3	1,0	0,9	+1,3	-0,5	+0,8	
Overige sociale uitgaven	0,4	0,8	0,7	0,7	0,7	+0,3	-0,1	+0,3	
Totale sociale uitgaven in % van het bbp	1,7	4,2	4,2	4,6	4,4				
Budgettaire kosten van vergrijzing in procent van het bbp						+2,5	+0,2	+2,7	
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	3,9	4,0	3,8	3,6	3,6	+0,2	-0,5	-0,3	

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

- Het betreft rustpensioenen die volgens de nationale boekhouding opgenomen zijn in de rekeningen van de G&G en de lagere overheid (Entiteit II), maar die in werkelijkheid door de federale overheid worden betaald. In de boekhouding per entiteit worden ze uit de pensioenen van Entiteit II genomen en toegevoegd aan de pensioenen van Entiteit I.
- Het betreft rust- en overlevingspensioenen van de lagere overheid die in de rekening van de sociale zekerheid zijn opgenomen volgens de nationale boekhouding en die in werkelijkheid door de sociale zekerheid worden betaald. Die blijven dus verrekend in Entiteit I volgens de boekhouding per entiteit.

¹³ Ter herinnering de kinderbijslag, die een forfaitaire vergoeding is, zal naar verwachting minder snel groeien dan de economische groei, als gevolg van de hypothese van sociaal beleid op dit gebied.

De financiële overdrachten tussen Entiteit I en Entiteit II met betrekking tot sociale uitgaven worden weergegeven in bijlage 2, tabel 32.

1.4. Budgettaire kosten van vergrijzing: vergelijking tussen het referentiescenario in de SCvV-verslagen van 2023 en 2024

Vergeleken met de resultaten van het referentiescenario in het SCvV-verslag 2023 verschillen de budgettaire kosten van vergrijzing in dit rapport met +0,6 procentpunt over de periode 2023-2070. Een aantal afzonderlijk te onderscheiden factoren zijn verantwoordelijk voor dit verschil: veranderingen in de hypothesen over het vruchtbaarheidscijfer en de productiviteit op de lange termijn, de herziening van de gedragshypothese van gepensioneerden na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd en de invoering van pensioenmaatregelen (zie ook hoofdstuk 3). De impact van elk van deze factoren afzonderlijk wordt in dit deel geanalyseerd. De resterende impact, verkregen door het saldo, is de impact van de actualisering van alle andere factoren (demografische, macro-economische, enz.) die nodig zijn om de langetermijnvooruitzichten te verwezenlijken.

1.4.1. Impact van de herziening van de vruchtbaarheidshypothese op lange termijn

a. Beschrijving van de hypothese, demografische en macro-economische gevolgen

De demografische vooruitzichten voor 2023-2070, opgenomen in het SCvV-referentiescenario van 2024, zijn gebaseerd op een vruchtbaarheidshypothese op lange termijn van 1,6 kinderen per vrouw, tegenover 1,7 in de vorige vooruitzichten. De neerwaartse herziening van de vruchtbaarheidshypothese op lange termijn vloeit voort uit de volgende analyse¹⁴.

In de jaren 2000 steeg het totale vruchtbaarheidscijfer (zie figuur 3.a) aanzienlijk, van gemiddeld 1,64 kinderen per vrouw in 2000 tot 1,86 in 2008. Dit was een hersteleffect na de verlenging van de studieperiode en de toename van de arbeidsparticipatie van vrouwen, waardoor koppels in de voorgaande decennia op latere leeftijd kinderen kregen. Sinds 2009 is het vruchtbaarheidscijfer echter bijna voortdurend gedaald. In 2023 bedraagt het 1,48 kinderen per vrouw. In eerste instantie kan deze daling worden verklaard door de economische en financiële crisis van 2008-2009, waardoor koppels plannen om een gezin te stichten uitstelden vanwege de moeilijker situatie op de arbeids- en huizenmarkt. Vervolgens lijkt het aanhouden van deze daling te worden verklaard door de onzekere evolutie van de maatschappij en de grote uitdagingen die haar omringen.

In deze context leek het gepast om de vruchtbaarheidshypothese die in de vorige vooruitzichten werd gebruikt, namelijk een vruchtbaarheidsniveau op lange termijn van 1,7 kinderen per vrouw, te herbekijken. Daartoe werden twee aanvullende methoden gebruikt. De eerste methode bestond uit een enquête onder nationale en internationale experts, waaruit bleek dat het gemiddelde vruchtbaarheidscijfer op lange termijn 1,6 was. De experts rechtvaardigen de lichte opleving in vruchtbaarheid als cyclisch (we zitten momenteel in een fase van lage vruchtbaarheid). Dit herstel is echter niet verder gegaan dan 1,6 als gevolg van moeilijkheden om privé- en beroepsleven te combineren, toegenomen onzekerheid op individueel en mondiaal niveau en de kosten van huisvesting.

¹⁴ Federaal Planbureau, "Vruchtbaarheidshypothese op lange termijn neerwaarts herzien", artikel nr. 19, februari 2024.

De tweede methode is gebaseerd op een microsimulatiemodel (ReNaissance) ontwikkeld door het Centre for Population, Family & Health van de Universiteit Antwerpen. Dit model kan gebruikt worden om het gemiddeld aantal kinderen per vrouw voor de komende jaren te voorspellen. De resultaten van dit model bevestigden de hypothese van de experts over een herstel van de vruchtbaarheid, met een gemiddeld aantal kinderen per vrouw van 1,62 rond 2035.

Als gevolg hiervan is het referentiescenario in het SCvV-verslag voor 2024 gebaseerd op een langetermijnhypothese van de vruchtbaarheid van 1,6 in plaats van 1,7 in het vorige verslag. Om de impact van enkel deze verandering in de hypothese over de bevolkingsvooruitzichten, de economische groei en de budgettaire kosten van de vergrijzing te analyseren, werd een alternatief scenario S1 opgesteld op basis van de oude vruchtbaarheidshypothese van 1,7 kinderen per vrouw op lange termijn.

De volgende tabel vergelijkt de resultaten van de belangrijkste demografische en macro-economische indicatoren op lange termijn tussen het SCvV-referentiescenario van 2024 en het scenario met een hogere vruchtbaarheid (S1) van gemiddeld 1,7 kinderen per vrouw op lange termijn.

Tabel 5 Demografische en macro-economische indicatoren: verschil tussen het referentiescenario en het scenario met hogere vruchtbaarheid S1 op lange termijn

Demografische indicatoren: verschil in 2070		Referentie - S1
Totale bevolking in duizendtallen		-345,9
-	Bevolking 0-17 jaar	-189,9
-	Bevolking 18-66 jaar	-156,1
-	Bevolking 67 jaar en ouder	+0,0
Afhankelijkheidsratio van ouderen (67+/18-66)		+0,9 pp
Macro-economische indicatoren: verschil in % in 2070		Referentie/ S1
Werkgelegenheid		-2,4%
Productiviteit		0,0%
Bbp		-2,4%

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

Een gemiddeld aantal kinderen per vrouw van 1,6 op de lange termijn in het referentiescenario, in plaats van 1,7 in het scenario met hogere vruchtbaarheid S1, resulteert in een lagere bevolking van ongeveer 346 000 personen in 2070, verdeeld tussen jongeren van 0 tot 17 jaar en personen op arbeidsleeftijd van 18 tot 66 jaar. Om die reden ligt de afhankelijkheidsratio van ouderen, die de verhouding weergeeft tussen de bevolking van 67 jaar en ouder en de bevolking van 18 tot 66 jaar, 0,9 procentpunt hoger in het referentiescenario in vergelijking met het scenario met een hogere vruchtbaarheid.

De activiteits- en werkloosheidsgraden zijn identiek in het referentiescenario en het scenario met een hogere vruchtbaarheid S1. Door de lagere bevolking op actieve leeftijd toont het referentiescenario een lagere werkgelegenheid in 2070. Bijgevolg is het bbp in het referentiescenario ook lager (-2,4% in 2070), terwijl de productiviteitswinsten onveranderd blijven in vergelijking met het scenario met hogere vruchtbaarheid.

b. Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing

De impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing van de neerwaartse herziening van de vruchtbaarheidshypothese wordt weergegeven in tabel 6 voor de periode 2023-2070. Deze impact is berekend als het verschil tussen het referentiescenario en het hogere vruchtbaarheidsscenario S1. De budgettaire kosten zijn +0,5 procentpunt van het bbp hoger in het referentiescenario dan in het scenario met hogere vruchtbaarheid.

Tabel 6 Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 van de neerwaartse bijstelling van de vruchtbaarheidshypothese: verschil tussen het referentiescenario en het scenario met hogere vruchtbaarheid S1
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Vershil Referentie - S1
Pensioenen ^a	+0,3
Gezondheidszorg ^b	+0,2
Arbeidsongeschiktheid ^c	+0,0
Werkloosheid ^d	+0,0
Kinderbijslag	-0,1
Overige sociale uitgaven ^e	+0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	+0,5
p.m. lonen van het onderwijzend personeel ^f	-0,2

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

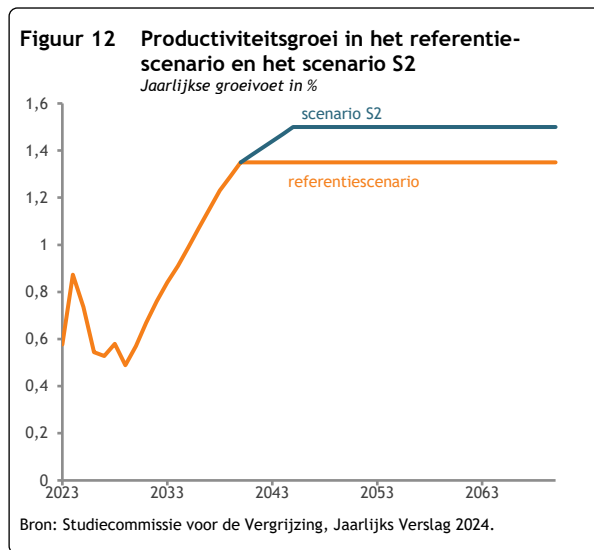
- Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en de IGO.
- Overheidsuitgaven voor (acute en langdurige) gezondheidszorg.
- Uitkeringen voor moederschap, primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelag, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- Vooraf de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat onder de sociale zekerheid valt volgens de ESR2010-principes), tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.
- Volgens de SCvV-definitie maken de lonen van het onderwijzend personeel geen deel uit van de totale budgettaire kosten van de vergrijzing.

Dit verschil is het gevolg van de verschillende groei van het bbp in de twee scenario's: het is lager in het referentiescenario, dat een lagere beroepsbevolking heeft als gevolg van de daling van het aantal geboorten, in vergelijking met scenario S1. Een kleiner bbp verhoogt het gewicht van de totale sociale uitgaven uitgedrukt in procent van het bbp. Merk op dat de uitgaven voor kinderbijslag en kraamgeld in het referentiescenario's lager zijn in procent van het bbp, maar deze compenseren het effect van het bbp in de noemer niet volledig.

1.4.2. Impact van de herziening van de productiviteitshypothese

a. Beschrijving van de hypothese en macro-economische impact

Vergeleken met het referentiescenario in het SCvV-verslag van 2023 is de hypothese voor de groei van de arbeidsproductiviteit op lange termijn licht naar beneden bijgesteld in het referentiescenario van het verslag 2024. Deze herziening is in overeenstemming met de hypothese van productiviteitsgroei op lange termijn die voor België wordt gebruikt in de vooruitzichten voor sociale uitgaven van het Ageing Report 2024, gepubliceerd in april 2024 door de Europese Commissie, waar deze hypothese neerwaarts is herzien in vergelijking met hun vorige rapport.

Om het effect van de verandering in de hypothese van de productiviteitsgroei op lange termijn op de resultaten van het SCvV-verslag van 2024 te isoleren, is een alternatief scenario S2 ontwikkeld op basis van dezelfde productiviteitsgroei als die in het SCvV-referentiescenario van 2023. Figuur 12 illustreert de jaarlijkse groeipercentages van de arbeidsproductiviteit tussen 2023 en 2070 volgens het referentiescenario en het S2-scenario van hogere productiviteitsgroei. De groei van de arbeidsproductiviteit bedraagt gemiddeld 1,2% per jaar over de periode 2023-2070 in het referentiescenario, vergeleken met 1,3% in scenario S2, een verschil van -0,1 procentpunt.

Als alle andere zaken ongewijzigd blijven (demografie, socio-economische projecties, enz.), is het bbp in 2070 4,0% lager in het referentiescenario dan in het scenario met hogere productiviteitsgroei S2.

b. Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing

Tabel 7 toont de impact van de neerwaartse herziening van de productiviteitsgroei op de budgettaire kosten van de vergrijzing per type sociale uitkering tussen 2023 en 2070. Deze impact is berekend als het verschil tussen het referentiescenario en het S2-scenario van hogere productiviteit. De budgettaire kosten van de vergrijzing in het referentiescenario liggen tussen 2023 en 2070 +0,6 procentpunt van het bbp hoger dan in het scenario met hogere productiviteit.

Tabel 7 Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 van de neerwaartse bijstelling van de productiviteitsgroei hypothese: verschil tussen het referentiescenario en het scenario met hogere productiviteit S2
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Vershil Referentie - S2
Pensioenen ^a	+0,4
Gezondheidszorg ^b	+0,1
Arbeidsongeschiktheid ^c	+0,0
Werkloosheid ^d	+0,0
Kinderbijslag	-0,0
Overige sociale uitgaven ^e	+0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	+0,6
p.m. lonen van het onderwijzend personeel ^f	-0,0

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

- Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en de IGO.
- Overheidsuitgaven voor (acute en langdurige) gezondheidszorg.
- Uitkeringen voor moederschap, primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelag, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- Vooraf de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat onder de sociale zekerheid valt volgens de ESR2010-principes), tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.
- Volgens de SCvV-definitie maken de lonen van het onderwijzend personeel geen deel uit van de totale budgettaire kosten van de vergrijzing.

De lagere productiviteitsgroei in het referentiescenario resulteert in een lager bbp dan in scenario S2,

waardoor het gewicht van alle sociale uitgaven toeneemt. Deze grotere budgettaire kosten van de vergrijzing manifesteren zich vooral in de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg. Het effect van een verandering in de productiviteitsgroei vertaalt zich slechts langzaam in de pensioenuitgaven, terwijl het een onmiddellijke impact op het bbp heeft. De uitgaven voor acute gezondheidszorg worden gekenmerkt door een elasticiteit van deze uitgaven ten opzichte van het bbp die iets minder dan 1 is. Bijgevolg leidt een daling van het bbp tot een kleinere daling van deze uitgaven dan de daling van het bbp, wat op zijn beurt leidt tot een stijging van het aandeel van deze uitgaven in het bbp.

1.4.3. Impact van de herziening van de gedragshypothese na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd

a. Beschrijving van de hypothese en macro-economische impact

In het referentiescenario van het SCvV-verslag 2023 resulteerde een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd met één jaar (twee jaar) in een pensioneringsuitstel van gemiddeld één jaar (twee jaar) voor alle pensioneringen (verschuivingshypothese). Deze hypothese is herzien voor het referentiescenario in het SCvV-verslag van 2024 en leidt in de huidige resultaten tot een zwakkere gedragsreactie op de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd. Enerzijds stellen, net als de hypothese in het vorige verslag, alle personen van wie de overgang naar pensionering plaatsvindt op de wettelijke leeftijd hun pensionering uit met één jaar tussen 2025 en 2029 en met twee jaar vanaf 2030. Daarnaast stelt ook een derde van de personen die vervroegd met pensioen gaan en die aan de vooravond van hun pensioen werken hun pensionering met één jaar uit telkens de wettelijke pensioenleeftijd met één jaar stijgt. Anderzijds veranderen, in tegenstelling tot de hypothese in het vorige verslag, de resterende twee derde werkenden en de personen van wie de overgang naar vervroegde pensionering gebeurt vanuit een ander statuut dan werk (voornamelijk de statuten die geassocieerd worden met gelijkgestelde periodes zoals werkloosheid of arbeidsongeschiktheid) hun pensioneringsgedrag niet (en stellen hun pensionering dus niet uit).

De afzonderlijke impact van deze verandering van hypothese op de macro-economische omgeving en de projectie van de sociale uitgaven wordt geraamd op basis van een alternatief scenario S3 dat uitgaat van de verschuivingshypothese inzake gedrag na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd, zoals in het referentiescenario van het SCvV-verslag van 2023.

Tabel 8 vergelijkt de resultaten van de socio-economische en macro-economische indicatoren op lange termijn tussen het SCvV-referentiescenario van 2024 en het S3-scenario.

Tabel 8 Socio-economische en macro-economische indicatoren: langetermijnverschil tussen het referentiescenario en het scenario S3 op basis van de verschuivingshypothese inzake gedrag na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd

Socio-economische indicatoren: verschil in duizendtallen in 2070	Referentie - S3
Aantal pensioengerechtigden	+138,7
Aantal werknemers	-99,2
Aantal werklozen	-7,5
Aantal andere uitkeringsgerechtigden (invaliden, loopbaanonderbreking, SWT)	-32,0
Macro-economische indicatoren: verschil in % in 2070	Referentie/ S3
Werkgelegenheid	-1,7%
Productiviteit	0,0%
Bbp	-1,7%

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

Vergeleken met het scenario S3, waar elke pensionering met een jaar wordt uitgesteld (twee jaar) wanneer de wettelijke pensioenleeftijd wordt verhoogd, registreert het referentiescenario meer gepensioneerden en, bij een ongewijzigde werkloosheidsgraad, minder werknemers en uitkeringsgerechtigden. Bij een ongewijzigde productiviteit zal deze afname van de werkgelegenheid met 1,7% in 2070 leiden tot een identieke afname van het bbp.

b. Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing

Het effect op de budgettaire kosten van de vergrijzing over de periode 2023-2070 van de verandering in de hypothese inzake pensioneringsgedrag na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd wordt gepresenteerd in tabel 9. Dit effect is berekend als het verschil tussen het referentiescenario en het S3-scenario op basis van de in het SCvV-verslag 2023 gebruikte hypothese. De budgettaire kosten van de vergrijzing zijn 0,6 procentpunt hoger in het referentiescenario dan in scenario S3.

Tabel 9 Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 van de verandering in de gedragshypothese na de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd: verschil tussen het referentiescenario en het S3-scenario
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Vershil Referentie - S3
Pensioenen ^a	+0,4
Gezondheidszorg ^b	+0,1
Arbeidsongeschiktheid ^c	-0,1
Werkloosheid ^d	+0,0
Kinderbijslag	+0,0
Overige sociale uitgaven ^e	+0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	+0,6
p.m. lonen van het onderwijzend personeel ^f	+0,1

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

- Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en de IGO.
- Overheidsuitgaven voor (acute en langdurige) gezondheidszorg.
- Uitkeringen voor moederschap, primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelage, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- Vooral de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat onder de sociale zekerheid valt volgens de ESR2010-principes), tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.
- Volgens de SCvV-definitie maken de lonen van het onderwijzend personeel geen deel uit van de totale budgettaire kosten van de vergrijzing.

Eenzijds laat het referentiescenario meer pensioenuitgaven zien dan scenario S3 (aangezien minder mensen hun pensionering uitstellen) en anderzijds lagere uitgaven voor arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. Aan de andere kant is het bbp ook lager door minder werknemers, waardoor het gewicht van alle sociale uitgaven in procent van het bbp toeneemt.

1.4.4. Impact van de pensioenhervorming gestemd in april 2024

a. Beschrijving van de pensioenhervorming

In juli 2023 heeft de regering beslist een pensioenhervorming in te voeren. Deze hervorming was niet opgenomen in de vooruitzichten van het SCvV-verslag van 2023, dat vrijwel gelijktijdig werd gepubliceerd. Deze hervorming werd in april 2024 gestemd en de pensioenmaatregelen zijn nu opgenomen in het referentiescenario van het SCvV-verslag van 2024.

De maatregelen van deze hervorming worden in detail besproken in hoofdstuk 3, samen met de budgettaire impact van elke maatregel afzonderlijk. Het gaat om de volgende maatregelen:

- Er wordt een effectieve tewerkstellingsvoorwaarde van minimum 5 000 dagen ingevoerd om toegang te krijgen tot het minimumpensioen.
- Er wordt een pensioenbonus ingevoerd, die wordt uitbetaald in de vorm van een kapitaalbedrag bij de pensionering. Deze bonus kan worden opgebouwd tijdens gewerkte perioden van zodra aan de voorwaarden voor pensionering (vervroegd pensioen of wettelijke pensioenleeftijd) is voldaan en gedurende een periode van maximaal 3 jaar.
- De perequatie, of de aanpassing van de pensioenen van ambtenaren, is beperkt tot 0,6% om de twee jaar.

b. Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing

Om de impact van deze pensioenhervorming op de budgettaire kosten van de vergrijzing te ramen, is een scenario S4 opgesteld waarin de hervorming niet is opgenomen en vergeleken met het referentiescenario (tabel 10).

Tabel 10 Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 van de in april 2024 goedgekeurde pensioenhervorming: verschil tussen het referentiescenario en het S4-scenario zonder hervorming
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Vershil Referentie - S4
Pensioenen ^a	-0,3
Gezondheidszorg ^b	-0,0
Arbeidsongeschiktheid ^c	-0,0
Werkloosheid ^d	-0,0
Kinderbijslag	-0,0
Overige sociale uitgaven ^e	-0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	-0,3
p.m. lonen van het onderwijzend personeel ^f	-0,0

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

- Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en de IGO.
- Overheidsuitgaven voor (acute en langdurige) gezondheidszorg.
- Uitkeringen voor moederschap, primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelage, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- Vooraf de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat onder de sociale zekerheid valt volgens de ESR2010-principes), tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.
- Volgens de SCvV-definitie maken de lonen van het onderwijzend personeel geen deel uit van de totale budgettaire kosten van de vergrijzing.

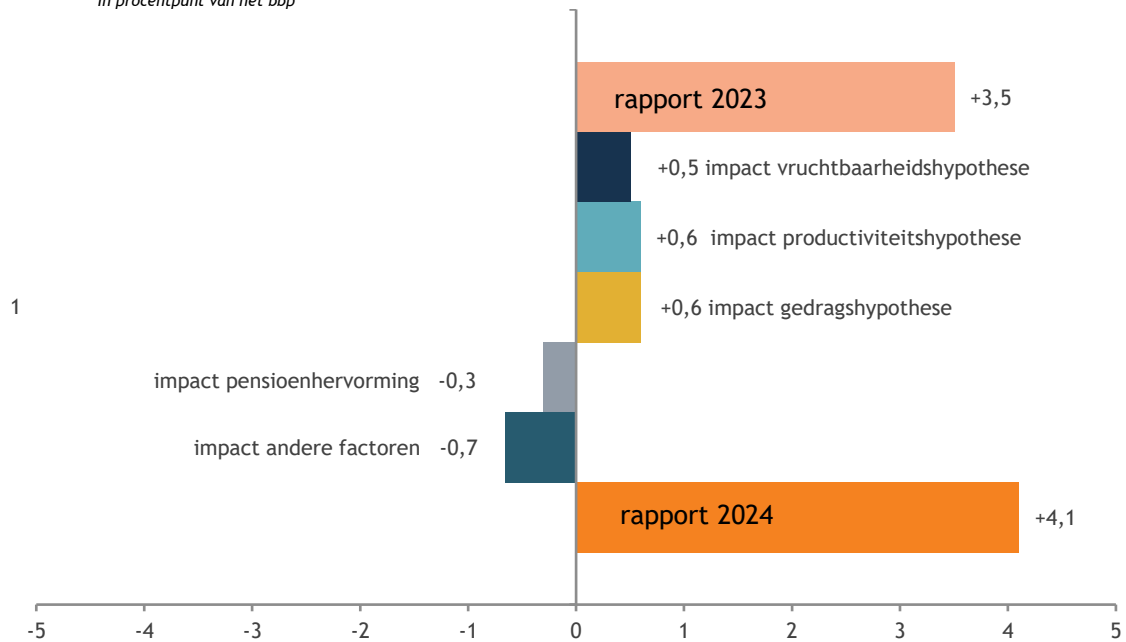
De budgettaire impact van de pensioenhervorming die in april 2024 is goedgekeurd, vertegenwoordigt een besparing van -0,3 procentpunt van het bbp over de periode 2023-2070. Deze besparing situeert zich bij de pensioenen aangezien daar de maatregelen werden genomen. Andere sociale uitgaven worden vrijwel niet beïnvloed, aangezien het bbp nauwelijks wordt beïnvloed door deze maatregelen (zie hoofdstuk 3 voor een meer gedetailleerde analyse).

1.4.5. Vergelijking van de budgettaire kosten van de vergrijzing: verslagen van 2023 en 2024

In dit laatste deel worden de budgettaire kosten van vergrijzing in de periode 2023-2070 vergeleken tussen de SCvV-verslagen 2023 en 2024. De volgende figuur geeft een samenvatting van de afzonderlijke effecten van de vier factoren die in de vorige delen als bron van verschil zijn genoemd, en van de invloed van “andere factoren”. Deze laatste is de impact van de actualisering van alle andere determinanten (demografische, macro-economische, enz.) die nodig zijn om de langetermijnvooruitzichten te verwezenlijken.

Figuur 13 Opsplitsing van het verschil in de budgettaire kosten van de vergrijzing in de periode 2023-2070 tussen de referentiescenario's van de verslagen 2023 en 2024
In procentpunt van het bbp

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse verslagen 2023 en 2024.

In vergelijking met de budgettaire kosten van de vergrijzing in het SCvV-verslag van 2023 (+ 3,5 procentpunt van het bbp tussen 2023 en 2070), verhoogt de totale impact van de verandering in de hypothese van het vruchtbaarheidscijfer, van de productiviteitsgroei en van het pensioneringsgedrag bij de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd deze budgettaire kosten met +1,6 procentpunt van het bbp. Anderzijds vermindert de impact van de pensioenhervorming van april 2024 de budgettaire kosten met -0,3 procentpunt van het bbp. Ten slotte is de impact van andere factoren relatief belangrijk, aangezien deze de budgettaire kosten van de vergrijzing vermindert met -0,7 procentpunt van het bbp. Twee elementen verklaren deze impact in vergelijking met het SCvV-verslag van 2023: voor 25% is dit te wijten aan een sterkere stijging van de activiteitsgraad bij de populatie jonger dan 55 jaar en voor 75% aan het hogere migratiesaldo. In totaal bedragen de budgettaire kosten van de vergrijzing in het SCvV-rapport 2024 4,1 procentpunt van het bbp over de periode 2023-2070, of 0,6 procentpunt meer dan in het rapport 2023.

Tabel 11 toont de uitsplitsing van het verschil in de budgettaire kosten van de vergrijzing in de periode 2023-2070 tussen de referentiescenario's in het SCvV-verslag 2023 en 2024, naar de verschillende factoren en per type van sociale uitgaven.

Tabel 11 Opsplitsing van het verschil in de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2023 en 2070 volgens de referentiescenario's van de verslagen 2023 en 2024
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Verslag 2023	Impact van de vruchtbaarheids-hypothese	Impact van de productiviteits-hypothese	Impact van de gedrags-hypothese	Impact van pensioen-hervorming	Impact van andere factoren	Verslag 2024
Pensioenen ^a	+2,0	+0,3	+0,4	+0,4	-0,3	-0,4	+2,5
Gezondheidszorg ^b	+2,5	+0,2	+0,1	+0,1	-0,0	-0,4	+2,6
Arbeidsongeschiktheid ^c	+0,0	+0,0	+0,0	-0,1	-0,0	+0,2	+0,2
Werkloosheid ^d	-0,2	+0,0	+0,0	+0,0	-0,0	-0,1	-0,3
Kinderbijslag	-0,5	-0,1	-0,0	+0,0	-0,0	0,0	-0,5
Overige sociale uitgaven ^e	-0,3	+0,0	+0,0	+0,0	-0,0	+0,1	-0,2
Budgettaire kosten van de vergrijzing	+3,5	+0,5	+0,6	+0,6	-0,3	-0,7	+4,1

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse verslagen 2023 en 2024.

- Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd) en de IGO.
- Overheidsuitgaven voor (acute en langdurige) gezondheidszorg.
- Uitkeringen voor moederschap, primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelag, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- Vooraf de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat onder de sociale zekerheid valt volgens de ESR2010-principes), tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.

2. Sociale houdbaarheid van de vergrijzing

2.1. Inleiding

Om de sociale houdbaarheid van de vergrijzing te onderzoeken, wordt doorgaans nagegaan of pensioenen volstaan om gepensioneerden te behoeden voor het risico op armoede. Daarnaast zouden zij de gepensioneerden in staat moeten stellen om hun levensstandaard tot op zeker hoogte te behouden. In dit hoofdstuk wordt de sociale houdbaarheid hoofdzakelijk geanalyseerd via het armoederisico.

Sectie 2.2 behandelt de definitie van en de methodologie voor het meten van het armoederisico. Die conceptuele verduidelijkingen zijn belangrijk om te kunnen begrijpen wat de stand van zaken is van het armoederisico bij ouderen en gepensioneerden op basis van de resultaten van de European Union Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC) dat aan bod komt in sectie 2.3. Deze sectie bevat ook de resultaten van een analyse over de verdelingseffecten van de recente verhogingen van de minimumpensioenen. Daarnaast besteedt het ook aandacht aan de impact van vermogen onder de vorm van eigendom van een woning op het armoederisico en licht het enkele aspecten van het tweedepijlerpensioen toe. Sectie 2.4 brengt de relativiteit van het armoederisico in kaart op basis van de resultaten bij alternatieve armoededrempels. Sectie 2.5 sluit af met indicatoren over materiële deprivatie en subjectieve armoede als aanvulling op de monetaire en relatieve indicatoren.

Omwille van een update van de startdata van het gehanteerde model voor de projectie van het armoederisico op lange termijn, worden dit jaar geen projectieresultaten tot 2070 voorgesteld.

2.2. Definitie en methodologie voor het meten van het armoederisico

2.2.1. Concept armoederisico

De SCvV baseert zich voor haar analyse van armoede op de concepten en de methodologie die zijn ontwikkeld binnen de Europese Unie. Sinds 2001 wordt armoede in dat kader voornamelijk geanalyseerd op basis van de zogenaamde armoederisico-indicator.¹⁵ Volgens deze indicator heeft een persoon een risico op armoede indien hij een equivalent beschikbaar inkomen heeft dat lager is dan de armoededrempel, gedefinieerd als 60% van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen. We lichten een aantal concepten uit deze definitie verder toe in kader 4.

Iemand heeft een risico op armoede als hij of zij een inkomen heeft dat lager ligt dan 60% van het mediaan inkomen. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat die persoon ook arm is. Het beschikbaar inkomen houdt immers geen rekening met het vermogen¹⁶, zoals eigendom van een woning. Aangezien eigenaars van een woning geen huur betalen, zal hun levensstandaard hoger zijn dan die van huurders

¹⁵ Binnen de EU2020 strategie inzake slimme, duurzame en inclusieve groei, die werd voorgesteld in 2010, staat niet alleen armoede maar het bredere concept 'armoede en sociale uitsluiting' centraal. In dat kader wordt het aantal personen die worden geconfronteerd met armoede of sociale uitsluiting bepaald als de som van drie deelpopulaties, gebaseerd op drie indicatoren (armoederisico, materiële deprivatiegraad en lage werkintensiteit). In dit verslag gaan we niet in op dit bredere concept. Merk op dat de indicator "lage werkintensiteit" niet van toepassing is op ouderen.

¹⁶ Inkomen uit vermogen, zoals interesten uit een kapitaal dat wordt belegd, zijn wel opgenomen in het beschikbaar inkomen.

met hetzelfde beschikbaar inkomen. Dit is in het bijzonder van belang bij ouderen die relatief vaak eigenaar zijn van een woning. Daarnaast zijn aanvullende pensioenen ook een bijzonder element in het beschikbaar inkomen. Aanvullende pensioenen zijn in principe opgenomen in het beschikbaar inkomen volgens het SILC-concept. Maar aangezien zij in België veelal als een eenmalig kapitaal worden uitgekeerd en niet als een maandelijks inkomen, zijn zij doorgaans enkel in het beschikbaar inkomen opgenomen wanneer het moment van uitbetaling in het enquêtejaar valt. Kader 5 licht het belang van tweedepijlerpensioenen toe. De omgekeerde situatie kan zich echter ook voordoen: iemand met een inkomen boven de armoededrempel en dus zonder armoederisico is mogelijk niet in staat om bepaalde essentiële uitgaven te verrichten, zoals het betalen van een verblijf in een rust- en verzorgingstehuis.¹⁷

Het armoederisico is dus standaard gebaseerd op een armoededrempel van 60% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen. Er zijn echter ook andere maatstaven voor dit risico ontwikkeld om rekening te houden met het relatieve karakter ervan. Zo wordt het armoederisico berekend op basis van alternatieve armoededrempels van 50% of 70% van het mediaan inkomen (deel 2.4.1), of volgens een alternatieve inkomensdefinitie die rekening houdt met de relatieve voordelen van eigenaars ten opzichte van huurders (deel 2.4.2). Ten slotte vullen indicatoren van materiële en sociale deprivatie en van subjectieve armoede de indicatoren van monetaire en relatieve armoede aan (deel 2.5).¹⁸

---

¹⁷ Jaarlijks Verslag Studiecommissie voor de Vergrijzing, 2016, Kader 4, p. 39

¹⁸ Voor een uitgebreide bespreking van mogelijke armoedematen, zie Decancq, K., Goedemé, T., Van den Bosch, K. & Vanhille, J. (2014). "The evolution of poverty in the European Union: Concepts, measurement and data". In Cantillon, B. & Vandenbroucke, F. (eds), *Reconciling work and poverty reduction. How successful are European welfare states?* pp. 60– 93. New York: Oxford University Press.

Kader 4 Toelichting begrip armoede en armoederisico

In dit kaderstuk lichten we het concept van het armoederisico als een indicator om armoede te analyseren verder toe. Iemand loopt een armoederisico als zijn of haar equivalent beschikbaar inkomen lager is dan 60% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen. De definitie spreekt van het risico op armoede en niet van armoede op zich, dit omwille van verschillende redenen.

Ten eerste is armoede een complex en **multidimensionaal concept**: armoede heeft niet alleen betrekking op onvoldoende inkomen maar ook op andere domeinen van het maatschappelijk leven zoals gezondheid, huisvesting of sociale contacten. Armoede kan dan ook moeilijk door één enkele indicator worden gemeten. Dat iemand een relatief laag inkomen heeft (zoals minder dan 60% van het mediaan inkomen), geeft dan aan dat hij een *risico* loopt op armoede maar daarom niet altijd arm is.

Ten tweede wordt armoede als een **relatief begrip** gedefinieerd. Individuen hebben een risico op armoede als hun inkomen zo laag is dat ze een hoge kans hebben om te worden uitgesloten van wat in een bepaald land en op een bepaald moment in de tijd wordt beschouwd als een minimaal aanvaardbare levensstandaard. De armoededrempel wordt gedefinieerd als 60% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen. Deze armoededrempel, en dus ook de minimaal aanvaardbare levensstandaard, verschilt bijgevolg binnen een land doorheen de tijd en tussen landen.

Ten derde wordt de **monetaire dimensie van armoede** onderzocht via het armoederisico dat gebruik maakt van het zogenaamde ‘equivalent beschikbaar inkomen’¹. Het beschikbaar inkomen bestaat uit de som van de bruto-inkomens van alle gezinsleden en verminderd met belastingen, sociale bijdragen en overdrachten tussen huishoudens. We krijgen dan het netto, of beschikbaar, gezinsinkomen. Om het beschikbaar gezinsinkomen naar het individueel niveau te herleiden, zou men het gezinsinkomen door het aantal gezinsleden kunnen delen. Dergelijke aanpak heeft echter als nadeel dat ze geen rekening houdt met de schaalvoordelen die voortvloeien uit een gezamenlijke huishouding en met de samenstelling van het gezin (bijvoorbeeld de lagere kosten van levensonderhoud van kinderen). Een koppel met twee kinderen jonger dan 14 jaar en een inkomen van 4 000 euro zal een hogere levensstandaard hebben dan een alleenstaande met een inkomen van 1 000 euro. Vandaar dat het gezinsinkomen niet wordt gedeeld door het aantal gezinsleden maar door de som van gewichten die zijn vastgelegd in de zogenaamde gecorrigeerde OESO-equivalentieschaal. Deze schaal kent een gewicht 1 toe aan de eerste volwassene, 0,5 aan elke bijkomende volwassene en kinderen van 14 jaar en ouder en 0,3 aan elke persoon jonger dan 14 jaar. In bovenstaand voorbeeld zal ieder individu uit het gezin dus een ‘equivalent’ beschikbaar inkomen hebben van 1 900 euro (i.e. $4\,000 / (1 + 0,5 + 0,3 + 0,3)$). Het ‘equivalent’ beschikbaar inkomen van de alleenstaande bedraagt dan 1 000 euro. Het resulterende, geïndividualiseerd ‘equivalent’ beschikbaar inkomen maakt het dus mogelijk de levensstandaard van individuen te vergelijken, rekening houdend met het aantal volwassenen en kinderen binnen het gezin waartoe de individuen behoren.

1. Voor meer informatie, zie https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Equivalentised_disposable_income/fr

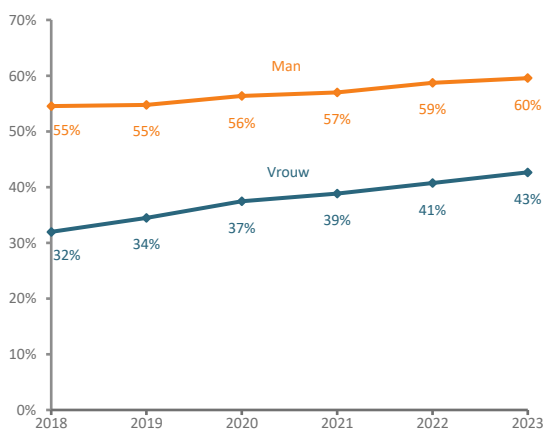
Kader 5 Aanvullende pensioenen in België

Zoals aangegeven in sectie 2.1 wordt iemands armoederisico bepaald op basis van het inkomen. Het vermogen wordt daarbij niet in rekening genomen. Dit is bijzonder belangrijk in België waar tweede- en derdepijlerpensioenen grotendeels als eenmalig kapitaal worden uitgekeerd en aan het vermogen worden toegevoegd. Het is dus best mogelijk dat iemand met een laag eerste pijlerpensioen als een persoon met een armoederisico wordt aanzien terwijl deze persoon in het verleden een hoog aanvullend pensioen heeft ontvangen en bijgevolg van een hoge levensstandaard kan genieten. Vandaar dat dit kaderstuk een kort overzicht geeft van het belang van tweedepijlerpensioenen bij Belgische gepensioneerden. De derde pijler komt niet aan bod.

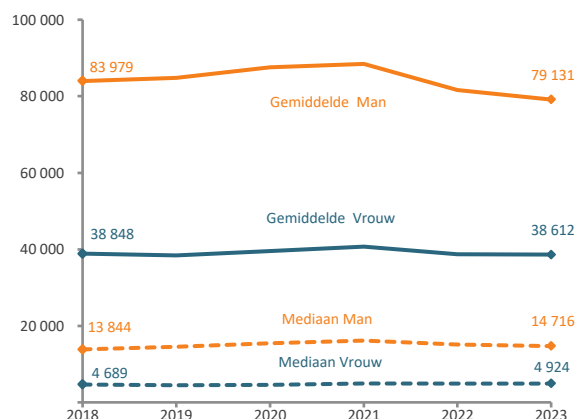
Het vorige verslag bestudeerde de toegang en hoogte van de tweede pensioenpijler in één jaar, met name in 2021. In dit kaderstuk bekijken we hoe de toegang en hoogte is geëvolueerd tussen 2018 en 2023. Hiertoe maken we gebruik van cijfers die beschikbaar zijn op PensionStat.be. Wegens het ontbreken van gegevens over tweedepijlerpensioenen van gepensioneerden, onderzoeken we als alternatief de toegang en de hoogte van de reserves bij de bevolking tussen de 56 en 65 jaar, dus bij diegenen die in de nabije toekomst met pensioen gaan.

Figuur a geeft voor de 56- tot 65-jarigen de evolutie van de toegangspercentages. Uit de figuur blijkt ten eerste dat het percentage 56- tot 65-jarigen met reserves is toegenomen van 55% tot 60% bij mannen en van 32% tot 43% bij vrouwen. Op basis van deze cijfers blijkt, ten tweede, dat de toegang sterker is gestegen bij vrouwen dan bij mannen: de deelnamekloof, die aangeeft in welke mate vrouwen minder vaak toegang hebben dan mannen, is afgenomen van 41% ((55%-32%)/55%) in 2018 tot 28% in 2023 ((60%-43%)/60%). Ten derde, toont de deelnamekloof in 2023 dat vrouwen in deze leeftijdsgroep nog steeds substantieel minder vaak een tweede pijler hebben dan mannen.

Figuur a Percentage 56- tot 65-jarigen met reserves in de tweede pijler, 2018-2023

Figuur b Gemiddelde en mediane reserve van 56- tot 65-jarigen met tweedepijlerpensioen, 2018-2023, in constante prijzen (2023)

Dat iemand reserves heeft opgebouwd in de tweede pijler, wil nog niet zeggen dat deze reserves een belangrijke aanvulling op het wettelijk pensioen betekenen. Om dit verder te onderzoeken geeft figuur b de evolutie van respectievelijk de gemiddelde en mediane waarde van de opgebouwde verworven reserves (bedragen in constante prijzen van 2023 en voor inhouding van bijdragen en belastingen verschuldigd op het moment van uitbetaling).

Op basis van de figuur stellen we, ten eerste, vast dat de gemiddelde pensioenreserve daalt. Bij mannen, bijvoorbeeld, daalt de gemiddelde reserve van 83 979 euro in 2018 tot 79 131 euro in 2023. Bij vrouwen is de daling beperkter. De daling is het gevolg van het feit dat de stijging in gemiddelde reserve tussen 2021 en 2023 lager lag dan de inflatie in die periode. In lopende prijzen (niet getoond) neemt de gemiddelde reserve wel toe. In tegenstelling tot het gemiddelde, stijgt de mediane waarde wel, met name van 13 844 tot 14 716 euro bij mannen en van 4 689 tot 4 924 euro bij vrouwen.

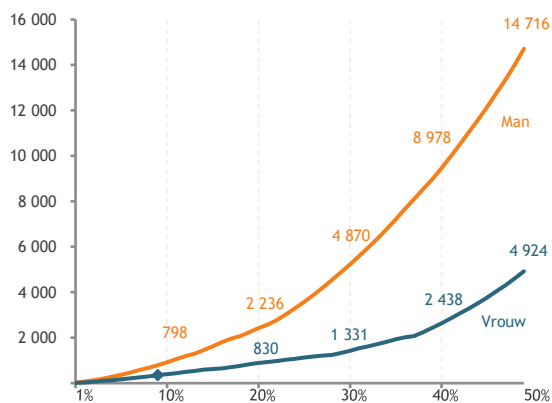
Kader 5 (vervolg)

De mediane stijging tussen 2021 en 2023 lag hier wel hoger dan de inflatie. Beide waarden groeiden dus (zij het in beperkte mate) naar elkaar toe. Zoals hierna zal blijken, duidt het grote verschil tussen het gemiddelde en de mediaan erop dat een kleine minderheid erg hoge reserves heeft opgebouwd. Dat het verschil tussen beide centrummaten verkleint, wijst er dan op dat in 2023, minder dan in 2018, erg hoge pensioenkapitalen het gemiddelde beïnvloeden.

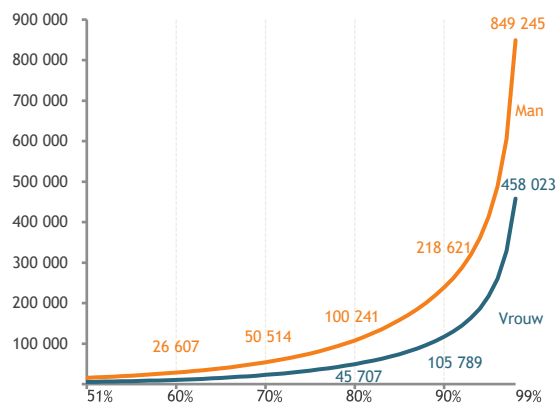
Ten tweede toont figuur b een belangrijke gender pensioenkloof voor tweedepijlerpensioenen. In 2023 is de gemiddelde reserve van vrouwen 51% lager dan die van mannen en de mediane reserve maar liefst 67% lager. Ten opzichte van 2018 is de gemiddelde pensioenkloof gedaald en de mediane kloof lichtjes gestegen.

Ten slotte stellen we op basis van figuur b vast dat het aanvullend pensioen voor de meerderheid van diegenen die in de nabije toekomst pensioneren nauwelijks een aanvulling zal betekenen op het wettelijk pensioen: 50% van de mannen heeft een reserve van minder dan 14 716 euro; bij vrouwen is dat 4 924 euro. Dergelijke bedragen kunnen gebruikt worden voor een eenmalige aankoop maar zijn onvoldoende om het maandelijks wettelijk pensioen substantieel aan te vullen. Omgerekend naar een indicatieve maandelijks rente gaat het immers over respectievelijk 39 en 13 euro. De omzetting naar een indicatieve rente gebeurt op dezelfde manier als op PensionStat.be en mypension.be.

Figuur c1 Cumulatieve verdeling van 56- tot 65-jarigen met een tweede pensioenpijler, 2023

Figuur c2 Cumulatieve verdeling van 56- tot 65-jarigen met een tweede pensioenpijler, 2023

Dat de gemiddeldes zoveel hoger zijn dan de mediane waarden is, zoals aangegeven, het gevolg van een kleine minderheid die erg hoge reserves heeft opgebouwd. Dit blijkt uit figuur c. Deze figuur geeft voor 2023 een cumulatieve verdeling van het percentage 56-65-jarigen naar hoogte van het kapitaal. Omwille van de leesbaarheid is de figuur opgesplitst tussen percentiel 1 en 50 (figuur c1) en 51 en 99 (figuur c2). Figuur c2 toont onder meer dat één procent van de mannen/vrouwen een kapitaal ontvangt van meer dan 849 245 euro/458 023 euro (omgerekend een maandelijks rente van 2238 euro/1207 euro). De maximale waarden zijn niet getoond. Deze bedragen 22,9 miljoen euro bij mannen en 9,7 miljoen euro bij vrouwen (een rente van 60 463 euro/25 647 euro per maand).

Samengevat kunnen we stellen dat een steeds groter deel van de bevolking dat in de nabije toekomst zal pensioneren een tweede pijler heeft maar dat hun levensstandaard na pensionering er veelal niet of nauwelijks zal door worden beïnvloed. Ook al kunnen 56- tot 65-jarigen in de nabije toekomst nog bijkomende pensioenrechten opbouwen, deze zullen niet van die aard zijn dat ze de lage reserves van de doorsnee aangeslotene nog substantieel zullen wijzigen. De gemiddelde en mediane reserve van vrouwen in de onderzochte leeftijdsgroep liggen overigens merkelijk lager dan die van mannen. Deze pensioenkloof is bovendien niet eenduidig verminderd sinds 2018. Wel is de deelnamekloof afgenomen, zodat het percentage vrouwen met een tweede pijler opschuift richting het percentage mannen. Manvrouwverschillen blijven dus belangrijk maar zijn de afgelopen zes jaar wel afgenomen.

2.2.2. Gegevens van de EU-SILC enquête

Alle hierna gepresenteerde armoede-indicatoren zijn berekend op basis van de gegevens uit de EU-SILC enquête. Deze enquête verzamelt voor de landen van de Europese Unie gegevens over inkomen, armoede en sociale uitsluiting. In België werd de eerste betrouwbare enquête afgenomen in 2004 over de inkomenssituatie in 2003. Jaarlijks worden ongeveer 6 000 gezinnen (zo'n 11 000 personen) ondervraagd. Sinds 2019 zijn de meeste inkomensgegevens afkomstig uit administratieve databanken.

De EU-SILC enquête heeft als voordeel dat ze toelaat om vergelijkbare statistieken te genereren in de verschillende lidstaten. Ze heeft echter ook een aantal nadelen die in het achterhoofd gehouden moeten worden bij de interpretatie van de resultaten:

- In de EU-SILC enquête worden geen personen ondervraagd die in een 'collectief huishouden' wonen, zoals een rust- en verzorgingstehuis, waar in 2020 ongeveer bijna 5% van de 65-plussers, 9% van de 75-plussers en 19% van de 85-plussers in wonen.¹⁹
- De EU-SILC enquête verzamelt gegevens bij een steekproef van huishoudens. Om conclusies te trekken uit deze gegevens zou dus rekening moeten worden gehouden met een foutenmarge. Bijlage 3 geeft de foutenmarges voor een aantal sleutelindicatoren op basis van EU-SILC 2023. Echter, Statbel publiceert geen betrouwbaarheidsintervallen voor verschillen tussen jaren. Wegens het roterend panel van de EU-SILC kunnen we op basis van de jaarlijkse betrouwbaarheidsintervallen ook niet afleiden of verschillen tussen de jaren statistisch significant zijn.
- Er is een zekere vertraging tussen de periode waarover de enquête wordt afgenomen en het moment dat de resultaten verschijnen. De meest recent beschikbare enquête voor de monetaire indicatoren is die van 2023 (inkomenssituatie 2022). Eventuele inkomenseffecten van beleidsmaatregelen die zijn genomen na 2022 kunnen dus nog niet uit deze gegevens worden afgeleid.
- Er werden belangrijke methodologische veranderingen ingevoerd aan de EU-SILC enquête 2019, over inkomens van 2018, om te voldoen aan Europese vereisten.²⁰ Deze wijzingen hebben echter ook tot gevolg dat de resultaten op basis van EU-SILC tot en met enquêtegolf 2018 niet vergelijkbaar zijn met die vanaf 2019.²¹ Dit wordt in de figuren in dit hoofdstuk die een evolutie voorstellen, weergegeven via een breuk in de reeks. De bespreking van de evolutie concentreert zich op de periode vanaf 2018. Voor de bespreking van de periode vóór 2018 verwijzen we naar de voorgaande verslagen van de SCvV.
- Zoals in het SCvV-Verslag van 2023 toegelicht, zijn de resultaten met betrekking tot de inkomensjaren 2019 en 2020 (enquêtes EU-SILC 2020 en 2021) beïnvloed door de covid-19 pandemie

---

¹⁹ Bron: Rijksregister Statbel, berekeningen Federaal Planbureau.

²⁰ Voor meer informatie, zie

https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.2%20Privation%20mat%C3%A9rielle/Technische%20nota%20-%20hervorming_NL.pdf

https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.2%20Privation%20mat%C3%A9rielle/Technische%20nota%20-%20indicatoren_NL.pdf

²¹ Om de impact van de methodologische wijzigingen te kunnen inschatten, heeft Statbel bepaalde indicatoren van de EU-SILC golven 2013-2018 gesimuleerd rekening houdend met de verandering naar fiscale administratieve data en de aangepaste gewichten zoals in EU-SILC 2019. Het blijft echter een benadering aangezien de impact van veranderingen in de vragenlijst niet in rekening kan worden gebracht. Voor meer informatie, zie Delclite, T., "Hervorming van het wegingsmodel voor de SILC-enquête", Analyse nr.11, Statbel, oktober 2020.

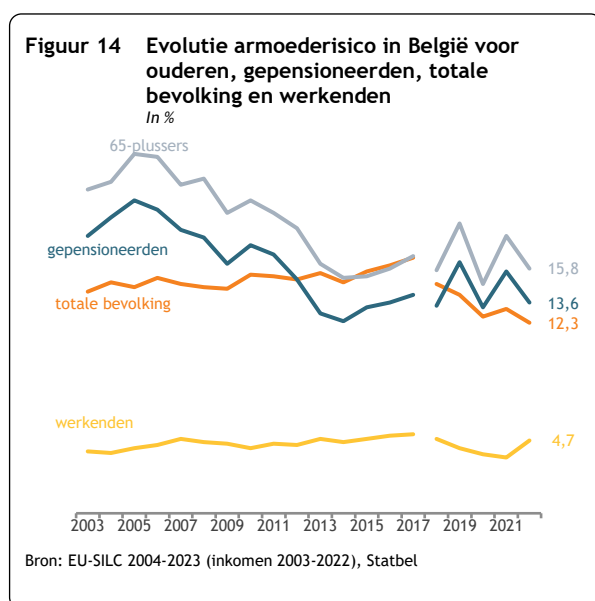
(impact op respectievelijk de dataverzameling en het inkomen). Dit leidt ertoe dat de resultaten van EU-SILC 2020 en 2021 moeilijker te vergelijken zijn met die van EU-SILC 2019 en EU-SILC 2022.

2.3. Armoederisico ouderen en gepensioneerden

Dit deel gaat eerst in op de evolutie van het armoederisico bij ouderen en gepensioneerden (deel 2.3.1). We leggen hierbij ook de link met de evolutie van de minimumuitkeringen en in het bijzonder de recente verhogingen van de minimumpensioenen. Vervolgens wordt verder ingezoomd op hun armoederisico naar leeftijd, gezinstype en geslacht (deel 2.3.2, 2.3.3 en 2.3.4) waarbij de focus ligt op het armoederisico in het meest recente jaar. Ten slotte volgt een vergelijking van het armoederisico van gepensioneerden in België met dat van gepensioneerden uit de buurlanden (deel 2.3.5).

2.3.1. Algemene evolutie bij ouderen en gepensioneerden

Figuur 14 geeft de evolutie van het armoederisico bij gepensioneerden, ouderen, de totale bevolking en werkenden. Ouderen worden hierbij gedefinieerd als alle personen ouder dan 65 jaar. Gepensioneerden²² zijn personen die gedurende het jaar voorafgaand aan het enquêtejaar voor minstens 6 maanden aangaven dat statuut te hebben bekleed. Gepensioneerden kunnen dus ook personen jonger dan 65 jaar zijn. Merk op dat personen die samen een huishouden vormen en een verschillend statuut hebben, toch hetzelfde equivalent beschikbaar inkomen hebben.

Volgens de resultaten van de EU-SILC enquête 2023 heeft in 2022 12,3% van de Belgische bevolking een armoederisico. Hun equivalent beschikbaar inkomen is lager dan de armoedredrempel voor dat jaar, zijnde 17 398 euro, of 1 450 euro per maand.²³ Ouderen (65-plussers) en gepensioneerden hebben echter een hoger armoederisico, respectievelijk 15,8% en 13,6% terwijl dat van werkenden 4,7% bedraagt. Het armoederisico is groter bij ouderen dan bij gepensioneerden. Een verklaring hiervoor is het feit dat personen van 65 jaar of ouder die een ander statuut dan 'gepensioneerd' aanduiden in de EU-SILC enquête, veelal weinig of geen arbeidsverleden hebben. Bijgevolg is hun inkomen

lager en hun armoederisico hoger dan dat van gepensioneerden.

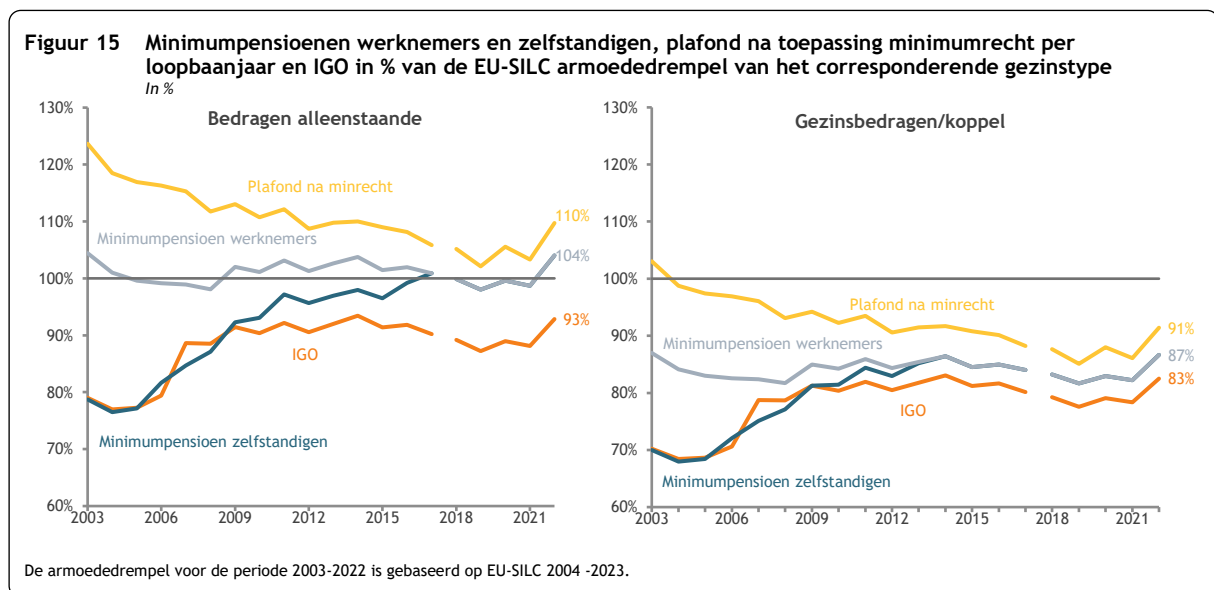
²² In 2012 is er een breuk in de definiëring van het statuut van gepensioneerden en werklozen: personen in het stelsel voor werkloosheid met bedrijfsstoeslag (SWT of de vroegere bruggepensioneerden) behoren niet langer tot het statuut 'werkloze' maar worden opgenomen bij het statuut 'gepensioneerde'. Hierdoor zijn de gegevens voor deze categorieën vanaf 2012 niet vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren.

²³ De onder- en bovengrens van het 95% betrouwbaarheidsinterval van het armoederisico in 2022 loopt van 11,2% tot 13,4% en dat van de armoedredrempel voor dat jaar van 1 435 euro tot 1 465 euro. Voor meer informatie bij de betrouwbaarheidsintervallen, zie bijlage 3. Figuur 36 in bijlage 3 geeft de evolutie van de armoedredrempel over de verschillende jaren.

Na een sterke daling van het armoederisico bij ouderen en gepensioneerden over de periode 2005-2013, kent het armoederisico vanaf 2018 een fluctuerend verloop (zie figuur 14). Na pieken in 2019 en 2021 ligt het in 2022 op een gelijkaardig niveau als in 2018. Verschillende factoren kunnen een dalende evolutie verklaren.

Een eerste factor is de toegenomen activiteitsgraad bij vrouwen wat leidt tot een daling van het armoederisico. Immers, meer vrouwen hebben een loopbaan of een langere loopbaan wat resulteert in hogere pensioenen waardoor het armoederisico daalt (zie Verslag SCvV 2022, sectie 2.2.2.b).

Een tweede factor is de adequaatheid van de minimumpensioenen, het minimumrecht per loopbaanjaar en de inkomensgarantie voor ouderen (IGO), die onder andere afhangt van het al dan niet bereiken van de doelgroep (namelijk ouderen met een verhoogd armoederisico) en de hoogte van de bedragen. Om de hoogte van de bedragen in kaart te brengen, geven we in figuur 15 de brutobedragen van deze minimumuitkeringen²⁴ in verhouding tot de EU-SILC armoededrempel over de periode 2003-2022. Voor een bespreking van deze evolutie vóór 2018 verwijzen we naar het rapport 2022 van de SCvV. In kader 7 formuleren we enkele kanttekeningen bij de vergelijking van de minima met de armoededrempel.

Uit figuur 15 blijkt dat vanaf 2018 de bruto minima aanvankelijk min of meer gelijke tred houden met de armoededrempel, maar in 2022 merkbaar sneller stijgen dan de armoededrempel. Naast de talrijke indexaanpassingen in 2022 werden de minima nog bijkomend verhoogd (zie bijlage 1), o.a. in het kader van de maatregel van december 2020 om de minimumpensioenen op te trekken tot 1 500 euro netto per maand in 4 schijven over de periode 2021-2024. Hierdoor zijn ze in 2022 met bijna 12% toegenomen ten opzichte van 2021 (jaargemiddelden) terwijl de armoededrempel met bijna 7% is toegenomen. De bruto

²⁴ Het gaat om gemiddelde brutobedragen op jaarbasis. Bij de minimumpensioenen in de werknemers- en zelfstandigenregeling is dat het bedrag na een volledige en voltijdse loopbaan van 45 jaar. Het minimumpensioen bij ambtenaren komt niet aan bod omdat het relatief weinig wordt toegekend. Bij de IGO gaat het om het forfaitair bedrag zonder aftrek van bestaansmiddelen. Voor het minimumrecht wordt het pensioenplafond weergegeven dat van toepassing is zodra een loopbaanjaar aan het minimumrecht wordt gewaardeerd.

minimumpensioenen voor een alleenstaande na een volledige loopbaan²⁵ liggen hierdoor voor het eerst sinds 2018 boven de armoededrempel. De IGO en minima voor koppels halen het niveau van de drempel niet. Het feit dat minimumbedragen voor een koppel minder adequaat zijn dan deze voor een alleenstaande wanneer ze uitgedrukt zijn ten opzichte van de armoededrempel is in hoofdzaak het gevolg van verschillen tussen de equivalentieschalen voor koppels die impliciet gebruikt worden in de Belgische wetgeving²⁶ en deze gebruikt voor de EU-SILC armoededrempel.

Kader 6 geeft een analyse over de impact van de welvaartsaanpassingen van de minimumpensioenen en IGO in 2021 & 2022 op de inkomensverdeling bij gepensioneerden (op basis van EU-SILC 2021-2023).

---

²⁵ Bedragen van het minimumpensioen bij een volledige loopbaan stemmen overeen met 45 loopbaan jaren. In de praktijk wordt het minimumpensioen pro rata het aantal loopbaan jaren berekend waardoor het vaak lager ligt. Bijvoorbeeld, bij een loopbaan van 42 jaar wordt het minimumpensioen (indien men aan de voorwaarden voor het minimumpensioen voldoet) berekend als 42/45ste van het minimumpensioen bij een volledige loopbaan.

²⁶ De equivalentieschaal die impliciet wordt gebruikt in de pensioenwetgeving (berekend als de verhouding van het gezinsbedrag met het bedrag voor een alleenstaande) bedraagt 1,25 voor de minimumpensioenen en 1,33 voor de IGO. Of nog, in de pensioen- en bijstandsregeling liggen de bedragen voor een koppel 25% tot 33% hoger dan de bedragen voor een alleenstaande, terwijl de equivalentieschaal die wordt gebruikt om de EU-SILC armoededrempel te berekenen ervan uitgaat dat een koppel een inkomen moet hebben dat 50% hoger ligt dan een alleenstaande om eenzelfde levensstandaard te bereiken.

Kader 6 Verdelingsaspecten van de reële verhogingen van de pensioenen in 2021 en 2022

In de periode januari 2021 tot december 2022 zijn diverse welvaartsaanpassingen of reële verhogingen voor uitkeringen aan gepensioneerden doorgevoerd, met in het bijzonder de verhogingen van de minimumpensioenen (+2,65%) en de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) (+2,58%) telkens op 1 januari in 2021 en in 2022 (zie bijlage 1). Op basis van de panelcomponent van de meest recent beschikbare EU-SILC enquêtes 2021 tot 2023 gebeurde een analyse van de verdelingseffecten van deze verhogingen van het jaar 2020 naar 2021 en van het jaar 2021 naar 2022. Merk op dat binnen de EU-SILC de IGO wordt beschouwd als een pensioeninkomen.

De gemiddelde stijging van de pensioenen in reële termen was het hoogst voor brutopensioenen die zich situeerden tussen 50% en 90% van het mediane pensioen, terwijl deze veel minder was voor de hogere pensioenen en ook voor de laagste pensioenen. Dit laatste kan worden verklaard doordat gepensioneerden met loopbanen van minder dan 30 jaar, en veelal een laag pensioen, geen toegang hebben tot het minimumpensioen en dus niet van de recente verhogingen konden genieten. Ook gaat het vaak om gehuwde vrouwen waarvan de partner een hoger pensioen heeft, zodat zij geen recht op de IGO hebben.

Uit verder onderzoek naar de kenmerken van de groep gepensioneerden met relatief hoge pensioenstijgingen blijkt dat ze bestaat uit relatief veel vrouwen. Gemiddeld is de stijging van het brutopensioen voor vrouwen hoger dan voor mannen. De pensioenen van vrouwen zijn lager dan die van mannen en vrouwen genieten vaker een minimumpensioen. Verder wordt de groep met relatief hoge pensioenstijgingen in vergelijking met de gepensioneerden met een kleinere toename van het pensioen, gekenmerkt door minder gehuwden en vaker gescheiden gepensioneerden, door een groter aandeel dat zelfstandige was in de laatste job en dat een relatief laag onderwijsniveau heeft.

De link tussen de pensioenstijgingen en de armoedestatus van de ontvangers, kan in kaart worden gebracht op basis van veranderingen in het nettopensioen op huishoudniveau. Hieruit blijkt dat voor beide perioden (2021/2020 en 2022/2021) de toenames van het nettopensioen zich vooral situeerden bij gepensioneerden met een huishoudinkomen beneden de armoededrempel. Dit is zowel te danken aan de sterke stijging van de brutopensioenen in deze groep, als aan het feit dat gepensioneerden met zo'n lage inkomens nauwelijks of geen belasting betalen.

Terwijl meer dan de helft van de gepensioneerden met een equivalent huishoudinkomen beneden de armoededrempel een stijging van het brutopensioen heeft ervaren, is dat bij de gepensioneerden met een inkomen gelijk aan of boven de armoededrempel in minder dan een kwart van de gevallen zo. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat, over alle gepensioneerden heen, de welvaartsaanpassingen voornamelijk naar de groep met een armoederisico toevloeiden. Immers, veruit de meeste gepensioneerden hebben een inkomen boven die drempel. 71% van de gepensioneerden met een sterke stijging (meer dan 2,2%) van hun brutopensioen tussen 2021 en 2020 had ook al in 2020 een inkomen boven de armoededrempel. Het leeuwendeel van de pensioenverhogingen kwam dus terecht bij de gepensioneerden met een inkomen boven de armoededrempel.

Kader 7 Kanttekeningen bij vergelijking minimumuitkeringen met de armoededrempel

Bij de vergelijking tussen de minima en de EU-SILC armoededrempel formuleren we enkele bemerkingsen.

Ten eerste is de vergelijking tussen de minima en de EU-SILC armoededrempel gebaseerd op maximumbedragen voor de minima. Dit is niet onbelangrijk aangezien heel wat individuen die recht hebben op een minimumuitkering immers niet het volledige bedrag ontvangen. Bij de minimumpensioenen bij werknemers en zelfstandigen bijvoorbeeld wordt het minimumpensioen berekend pro rata de werkelijke loopbaanduur als de persoon het recht heeft op het minimumpensioen maar geen volledige loopbaan heeft.

Ten tweede zijn de hier gehanteerde minimumuitkeringen brutobedragen terwijl de armoededrempel berekend is op basis van netto-inkomens. De minimumuitkeringen worden in de praktijk evenwel beperkt of niet belast zodat de nettobedragen dicht aanleunen of volledig samenvallen met de brutobedragen.

Een derde opmerking heeft betrekking op de vergelijking van de EU-SILC armoededrempel met de bijstandsuitkering, de IGO voor ouderen. Die vergelijking zou kunnen suggereren dat het optrekken van de IGO tot de relatieve armoededrempel het armoederisico bij ouderen zou uitsluiten maar dat is niet zo evident. Ten eerste zijn er enkele methodologische verschillen in equivalentieschalen (zie supra) en tussen het concept van het beschikbaar inkomen (en daaruit volgend de armoededrempel) op basis van EU-SILC en het inkomen zoals omschreven in de bestaansmiddelentoets bij de IGO. Zo wordt bijvoorbeeld bij het beschikbaar inkomen volgens de EU-SILC geen rekening gehouden met het kadastraal inkomen, het vermogen en de verkoop of schenking van onroerende goederen. Dit is wel het geval bij de bestaansmiddelentoets van de IGO waardoor het inkomen dat in rekening wordt gebracht bij deze toets hoger is. Door deze verschillende concepten kunnen ouderen een beschikbaar inkomen hebben dat volgens het EU-SILC concept het recht opent op de IGO maar volgens het inkomensconcept bij de bestaansmiddelentoets van de IGO te hoog is om recht te hebben op de IGO. Hierdoor zou er nog steeds een bepaald percentage ouderen een armoederisico lopen, zelfs indien het maximumbedrag van de IGO gelijk of hoger zou zijn dan de armoededrempel¹. Ten tweede is er een zekere 'non take-up' bij de IGO: personen die wel recht hebben op de IGO maar deze niet opnemen². Ten derde voldoen niet alle ouderen aan de nationaliteits- of verblijfsvoorwaarden³; deze personen kunnen eventueel beroep doen op het (lagere) leefloon (uitkering vanwege het Recht op Maatschappelijke Integratie). Ten vierde herhalen we de relativiteit van de armoededrempels. Zo is de armoededrempel op basis van de EU-SILC omgeven door een betrouwbaarheidsinterval of kan het gebruik van alternatieve drempels tot andere resultaten leiden.

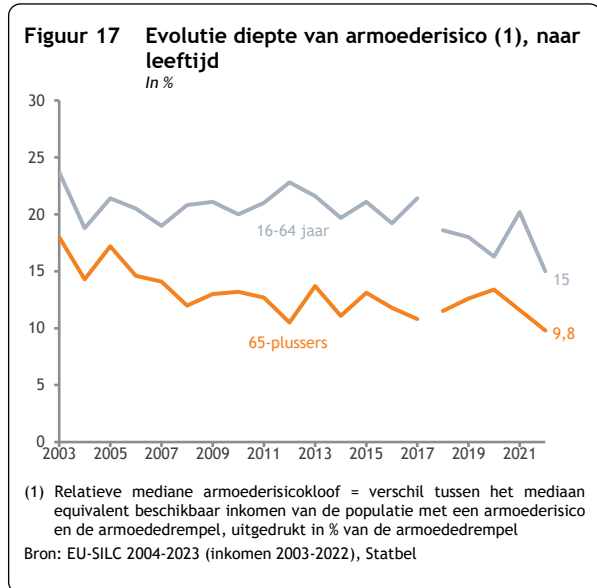
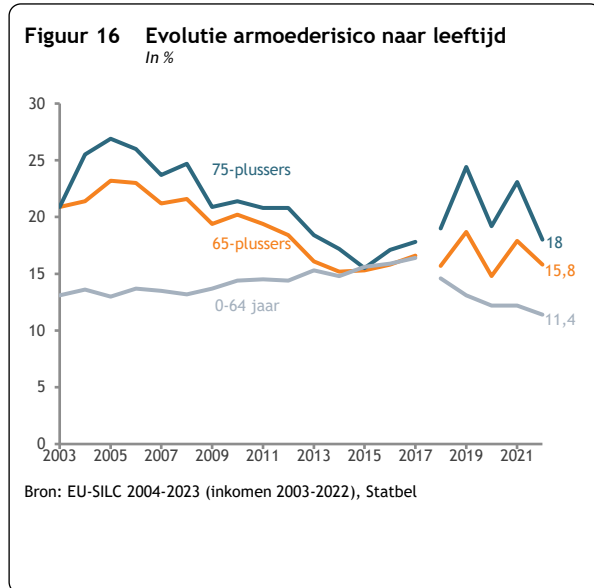
¹ Zie Van den Bosch, K., De Vil G., 'Evolutie van de IGO en de armoede bij ouderen', WP 06-13, Federaal Planbureau, augustus 2013.

² Bijvoorbeeld, een gepensioneerde die bij de automatische controle op de IGO op moment van pensionering (net) geen recht heeft op de IGO. Indien hij na verloop van tijd door aanpassingen aan de IGO-bedragen of veranderingen in de gezinssituatie wel het recht op de IGO kan openen, is hij hiervan niet altijd op de hoogte.

³ Zie <https://www.sfpd.fgov.be/nl/recht-op-pensioen/igo#Recht>

2.3.2. Armoederisico ouderen naar leeftijd

Het armoederisico van 65-plussers is hoger dan dat van de populatie jonger dan 65 jaar (respectievelijk 15,8% en 11,4% in 2022, zie figuur 16). Bij 75-plussers loopt 18% een risico op armoede.

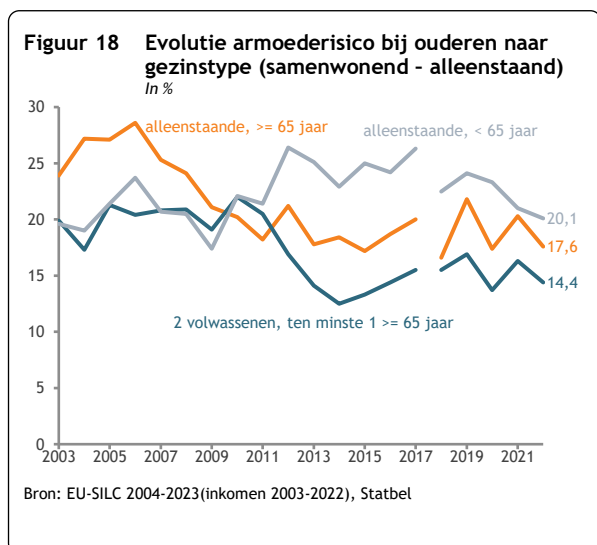

Als we verder inzoomen op de populatie met een armoederisico, dan lijkt de inkomenssituatie van ouderen in 2022 minder precair te zijn dan die van de jongere populatie. Uit figuur 17 blijkt immers dat in 2022 het mediaan equivalent inkomen van ouderen met een armoederisico 9,8% onder de armoedredmpel ligt (en dus 1 308 euro bedraagt). Bij de jongere populatie ligt dat inkomen 15% onder de drempel (of bedraagt het 1 233 euro).

2.3.3. Armoederisico ouderen naar gezinstype (samenwonend of alleenstaand)

Het armoederisico is hoger wanneer een oudere alleenstaand is dan wanneer hij samenwoont (zie figuur 18). Bij samenwonenden wordt het equivalent beschikbaar inkomen, dat de basis vormt voor de armoede-indicator, ook beïnvloed door het inkomen van de (eventueel jongere) persoon waarmee men samenwoont.

Uit figuur 16 bleek dat ouderen een hoger armoederisico hebben dan jongeren. Naar gezinstype hebben oudere alleenstaanden echter een lager armoederisico dan jongere alleenstaanden (zie figuur 18).

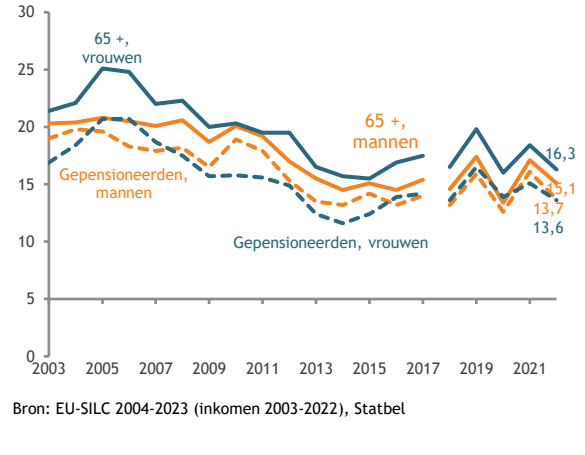

2.3.4. Armoederisico ouderen en gepensioneerden naar geslacht

Oudere vrouwen hebben een hoger armoederisico (16,3%) dan oudere mannen (15,1%). Bij personen met het statuut van gepensioneerde verdwijnt het verschil (zie figuur 19).

Als we enkel kijken naar alleenstaanden en op die manier de impact van inkomens van personen waarmee men samenwoont uitsluiten, dan blijkt dat vrouwen zowel bij ouderen als bij gepensioneerden een hoger armoederisico hebben dan mannen (cijfers niet in de grafiek). Bij 65-plussers heeft 18,6% van de alleenstaande vrouwen een armoederisico tegenover 15,7% van de alleenstaande mannen, bij gepensioneerde alleenstaanden is dat respectievelijk 17,3% en 15,7%.

Figuur 19 Evolutie armoederisico ouderen en gepensioneerden, naar geslacht
In %

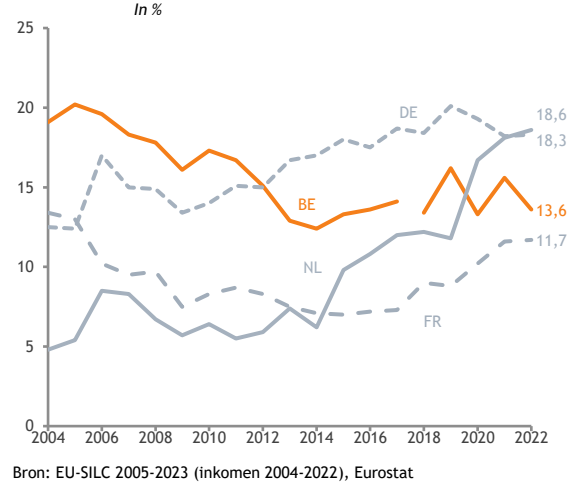

2.3.5. Armoederisico gepensioneerden: vergelijking met buurlanden

In 2022 ligt het armoederisico bij Belgische gepensioneerden (13,6%) onder dat van Nederlandse en Duitse gepensioneerden waar het voor dat jaar meer dan 18% bedraagt. Franse gepensioneerden kennen het laagste armoederisico van de vier buurlanden.

In de periode 2004-2012 hadden gepensioneerden in België nog een hoger armoederisico dan gepensioneerden in de drie buurlanden.²⁷ Maar tegelijkertijd daalde het armoederisico terwijl dat van Duitsland toeneemt en vanaf 2013 dat van Belgische gepensioneerden overstijgt. Ook voor Nederland is dat voor het eerst het geval in 2020.

Figuur 20 Evolutie armoederisico bij gepensioneerden in België en de buurlanden
In %

De stijging in Duitsland is mogelijk te wijten aan het feit dat de jongere cohorte gepensioneerden in hun loopbaan meer te kampen hebben gehad met werkloosheid, onzekere arbeidsmarktsituaties en lage lonen.²⁸ In Nederland heeft de sterke stijging wellicht te maken met het achterblijven van het basispensioen (de AOW) ten opzichte van de armoededrempel. De AOW is gekoppeld aan het

²⁷ Voor een evolutie van de armoededrempels in de verschillende landen, zie Figuur 36 in bijlage 3.

²⁸ European Commission and Social Protection Committee, "The 2021 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Vol 2: Country profiles", Publications Office of the European Union, 2023, p 71.

minimumloon, dat op zijn beurt de ontwikkeling van de CAO-lonen volgt. Dit garandeert echter geen welvaartsvastheid.²⁹

2.3.6. Besluit

Volgens de resultaten van de EU-SILC enquête 2023 loopt iemand in 2022 een armoederisico wanneer hun equivalent beschikbaar inkomen lager is dan 17 398 euro, of 1 450 euro per maand. Voor 12,3% van de Belgische bevolking is dat het geval. Ouderen (65-plussers) en gepensioneerden hebben echter een hoger armoederisico, respectievelijk 15,8% en 13,6%. Binnen deze groep wordt een hoger armoederisico vastgesteld bij de oudste gepensioneerden (18% bij de 75-plussers), bij alleenstaande ouderen (17,6%) en in het bijzonder alleenstaande vrouwen (18,6%). Een vergelijking met de buurlanden toont dat Belgische gepensioneerden een lager armoederisico hebben dan hun Nederlandse en Duitse collega's waar meer dan 18% een armoederisico loopt. Frankrijk tekent het laagste armoederisico (11,7%) van de vier buurlanden op.

2.4. Alternatieve armoededrempels -en indicator

De in sectie 2.3 besproken resultaten zijn sterk afhankelijk van het niveau van de armoededrempel en de samenstelling van het beschikbaar inkomen. Om de relativiteit van het armoederisico in kaart te brengen, wordt het hierna voorgesteld, enerzijds, op basis van alternatieve armoededrempels van 70% en van 50% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen en anderzijds op basis van een beschikbaar inkomen dat rekening houdt met geïmputeerde huur. Dit laatste laat toe om rekening te houden met het relatief voordeel dat eigenaars van een woning hebben in vergelijking met huurders.

2.4.1. Armoededrempel op basis van 70% en 50% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen

Voor 2022 bedragen de alternatieve armoededrempels van 70% van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen en van 50% van dat inkomen respectievelijk 1 691 euro en 1 208 euro. Bij de hoogste drempel hebben ouderen en gepensioneerden nog steeds een hoger armoederisico: ruim 1 op 3 haalt de armoededrempel niet tegenover ruim 1 op 5 van de totale bevolking. Bij een drempel van 50% verdwijnt dat verschil: zowel bij de totale bevolking als bij gepensioneerden beschikt 1 op 20 niet over een inkomen van 1 208 euro per maand (zie figuur 21).

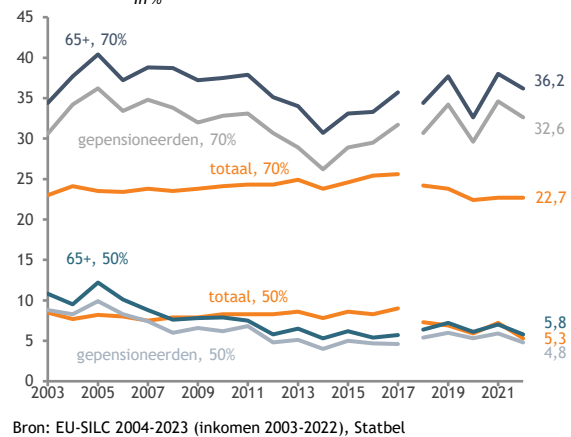
---

²⁹ European Commission and Social Protection Committee, "The 2024 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Vol 2: Country profiles", Publications Office of the European Union, 2023, p 217.

De hoogte van de minimumpensioenen en de IGO spelen een belangrijke factor voor de sterk uiteenlopende armoederisico's bij gepensioneerden en ouderen naargelang de hoogte van de drempel. In 2022 haalt bij de alternatieve 70% drempel geen enkel van deze minima het niveau van de drempel. Bij de 50% armoededrempel liggen alle minima boven het niveau van deze drempel, met uitzondering van de IGO voor een koppel. Maar merk op dat ondanks het feit dat de minima en de IGO boven of in de buurt van de armoededrempel liggen, er nog steeds een bepaald percentage ouderen een armoederisico heeft. Mogelijke verklaringen hiervoor werden besproken in kader 7.

Figuur 21 Evolutie van het armoederisico bij de totale bevolking, ouderen en gepensioneerden bij alternatieve armoededrempels van 50% en 70%
In %

2.4.2. Beschikbaar inkomen dat rekening houdt met geïmputeerde huur

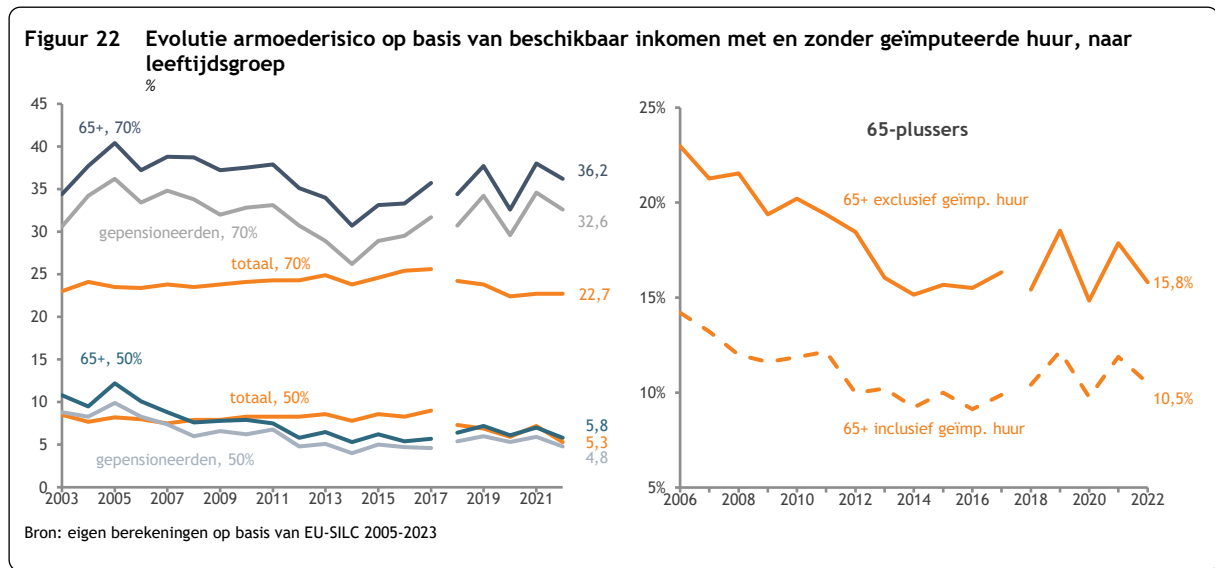
Bovenstaande armoede-indicatoren zijn gebaseerd op een beschikbaar inkomen dat geen rekening houdt met het vermogen op zich (wel met inkomsten uit vermogen). Eigenaar zijn van een woning kan echter de economische welvaart van de eigenaar verhogen in die zin dat hij geen huur moet betalen en op voorwaarde dat er geen zware hypotheeklasten meer zijn en beperkte onderhoudskosten. Maar ook gesubsidieerd wonen, of huren onder de marktprijs, betekent een verbetering van de relatieve welvaart voor deze huurders. Hun effectief beschikbaar inkomen ligt immers relatief hoger ten belope van het verschil tussen de marktprijs en de lagere betaalde huurprijs. Met deze elementen kan rekening worden gehouden bij het bepalen van het beschikbaar inkomen via het opnemen van 'geïmputeerde huur'.

Een beschikbaar inkomen dat rekening houdt met geïmputeerde huur is berekend als het 'klassiek' beschikbaar gezinsinkomen vermeerderd met geïmputeerde huur voor eigenaars (of voor huurders die gesubsidieerd wonen) en verminderd met eventuele hypothecaire interestlasten. Voor huurders op de private huurmarkt verandert er niets aan de berekening van hun beschikbaar inkomen.

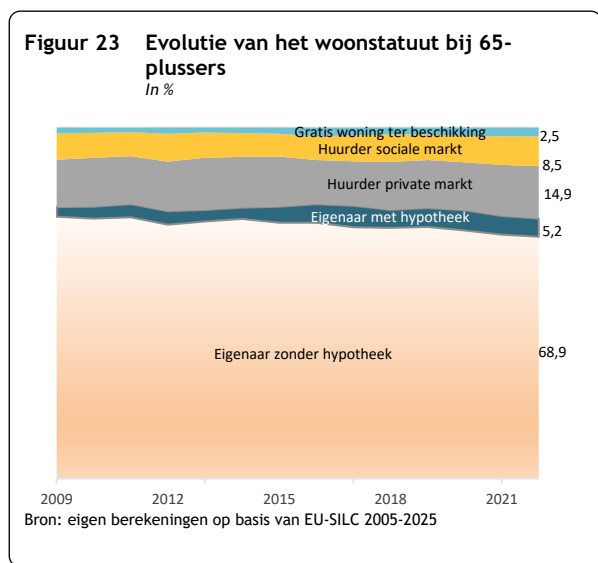
Het effect op het armoederisico van deze herdefiniëring van het inkomen is tweeledig. Enerzijds stijgt het beschikbaar inkomen van sommige gezinnen, waardoor het armoederisico vermindert. Anderzijds impliceert deze herberekening van het beschikbaar inkomen een hogere armoededrempel omdat het mediaan inkomen groter is. Sommige huishoudens zullen onder deze drempel belanden. In 2022 bedraagt de armoededrempel inclusief geïmputeerde huur 1 660 euro, 15% hoger dan de 'klassieke' armoededrempel.

Het opnemen van geïmputeerde huur in het beschikbaar inkomen heeft een verschillende impact op het armoederisico tussen de bevolking jonger dan 65 jaar en bij 65-plussers. Terwijl in 2022 geïmputeerde huur in de inkomensdefinitie bij personen onder de 65 jaar leidt tot een lichte toename van het armoederisico (van 11,4% naar 12,1%), vermindert het sterk het armoederisico bij ouderen (van 15,8% naar 10,5%) (zie figuur 22, respectievelijk linkergrafiek en rechtergrafiek). Bij 65-plussers is de

daling van het armoederisico indien geïmputeerde huur wordt opgenomen in het inkomensconcept, sterk bij diegenen die eigenaar zijn, maar ook bij sociale huurders. Volgens deze definitie is het armoederisico dan het grootst bij huurders in de privésector.

Ouderen hebben dus een lager armoederisico dan de jongere populatie indien rekening wordt gehouden met geïmputeerde huur. De voornaamste reden hiervoor is dat het percentage eigenaars zonder hypotheek in deze groep veel groter is dan bij de personen beneden 65 jaar en dit zowel voor de ouderen met een inkomen beneden als boven de armoededrempel. Het percentage eigenaars met hypotheek is in de loop der jaren onder de ouderen wel lichtjes toegenomen, van rond 3% in 2009 tot ruim 5% vanaf 2018 (zie figuur 23).

Merk op dat de kwaliteit van de woning ook een impact kan hebben op het armoederisico bij ouderen: stel dat ouderen in kwalitatief slechtere woningen verblijven, dan hebben zij hogere energiekosten wat het lagere armoederisico (rekening houdend met geïmputeerde huur) dan weer zou nuanceren.³⁰ Kader 8 licht enkele indicatoren van de kwaliteit van de woning bij eigenaars toe, opgesplitst naar 65-plussers en jongere populatie, al dan niet met een armoederisico.

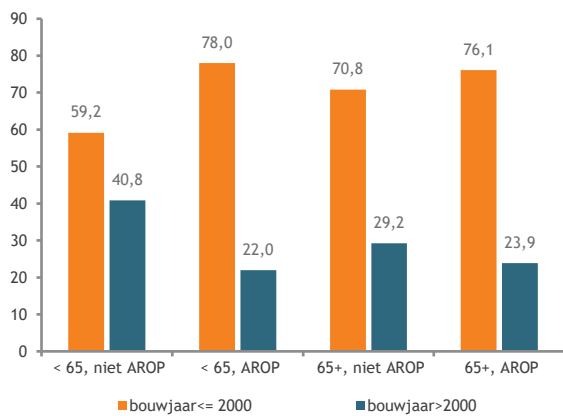
³⁰ Merk op dat bij de berekening van de geïmputeerde huur al rekening wordt gehouden met aspecten van de kwaliteit van de woning. In de regressievergelijking zijn opgenomen: het aantal kamers, of de woning voldoende verwarmd kan worden, of er een bad of douche aanwezig is, of er een toilet binnen de woning is, en daarnaast nog enkele kenmerken van de buurt (Statbel, EU-SILC 2007 quality report, <https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.1%20Armoederisico/Plus/NL/BE-QualityReport%20SILC2007.pdf>)

Kader 8 Kwaliteit van de woning bij eigenaars

Deel 2.4.2 toonde dat het armoederisico bij ouderen veel lager ligt wanneer rekening wordt gehouden met de eigendom van de woning en het dan zelfs kleiner is dan dat van de jongere populatie. Dit is te wijten aan het grote aandeel ouderen dat eigenaar is van een woning, zonder hypotheeklasten. In dit kaderstuk gaan we aan de hand van enkele indicatoren op basis van SILC 2023 na hoe het is gesteld met de kwaliteit van de woning bij eigenaars. Meer specifiek kijken we naar kenmerken die verband houden met de energie-efficiëntie van de woning. Een lage energie-efficiëntie kan leiden tot hoge uitgaven voor energie, die het voordeel van het bezit van een woning zonder hypotheek voor een deel teniet zouden kunnen doen.

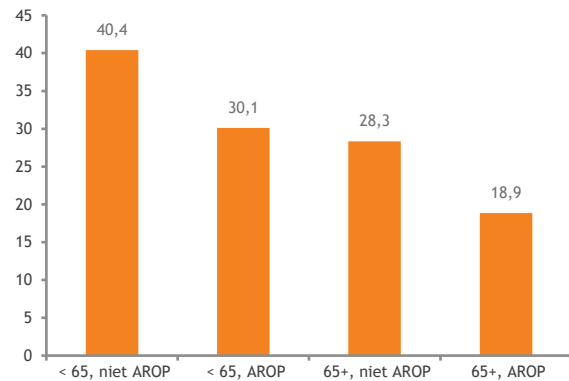
Niet onverwacht hebben jongere eigenaars een recentere woning dan oudere eigenaars (zie figuur a). Terwijl bij jongere eigenaars zonder armoederisico (“niet AROP” in grafiek) ruim 40% een woning bezit die na 2000 is gebouwd, is dat bij de 65-plussers 29%. Bij de eigenaars met een armoederisico (“AROP” in grafiek) is het aandeel met een recente woning kleiner, in het bijzonder bij de jongere populatie (22% heeft een woning die na 2000 werd gebouwd). Bij de ouderen is het verschil in bouwjaar naargelang armoederisico minder groot.

Figuur a   **Bouwjaar van de woning, bij eigenaars**

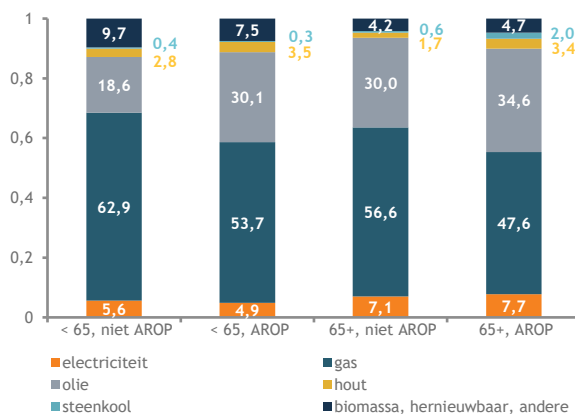
Bron: Eigen berekeningen op basis van EU-SILC 2023

Figuur b   **Aandeel eigenaars dat energie-efficiënte verbeteringen verrichtte**

Bron: Eigen berekeningen op basis van EU-SILC 2023

Figuur c   **Energiebron van de woning bij eigenaars**
In %

Bron: Eigen berekeningen op basis van EU-SILC 2023

Hoewel de woningen dus ouder zijn bij de 65-plussers, gebeurden er de afgelopen 5 jaar minder investeringen aan de woning om ze performanter te maken op vlak van energie verbruik dan bij jongeren (zie figuur b). In het bijzonder bij ouderen met een armoederisico is het aandeel eigenaars dat energie-investeringen heeft uitgevoerd, beperkt (19%) tegenover de eigenaars jonger dan 65 jaar (40% bij diegenen zonder armoederisico en 30% bij diegenen met een armoederisico). Nochtans wordt er in woningen waarvan ouderen eigenaar zijn, en in het bijzonder door ouderen met een armoederisico, relatief vaak gebruik gemaakt van verouderde energiebronnen zoals steenkolen en stookolie (zie figuur c).

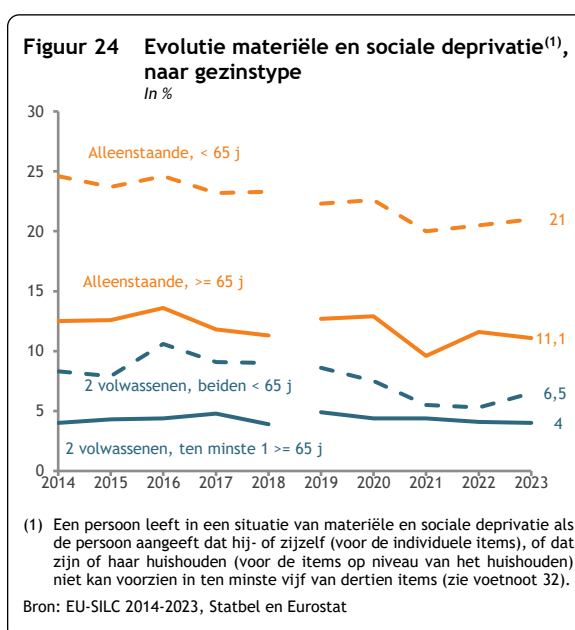
2.5. Aanvullende armoede-indicatoren

Deze sectie presenteert de indicatoren van materiële en sociale deprivatie en subjectieve armoede als een aanvulling op de monetaire en relatieve armoede-indicatoren.³¹ Net zoals de monetaire indicatoren zijn deze indicatoren gebaseerd op de EU-SILC enquête maar ze hebben betrekking op het enquêtejaar zelf terwijl de op inkomen gebaseerde armoedemaatstaven de toestand van het jaar voorafgaand aan het enquêtejaar weergeven. De breuk in de resultaten, die het gevolg is van de methodologische aanpassingen aan de enquête, situeert zich voor deze indicatoren dus in 2019.

2.5.1. Materiële en sociale deprivatie

Uit figuur 24 blijkt dat ouderen minder vaak materieel en sociaal gedeprimeerd³² zijn dan jongeren. Dit verschil naar leeftijd blijkt vooral op te treden bij alleenstaanden en minder bij koppels.

In het algemeen geven alleenstaanden merkkelijk meer aan dat ze materieel gedeprimeerd zijn dan koppels.

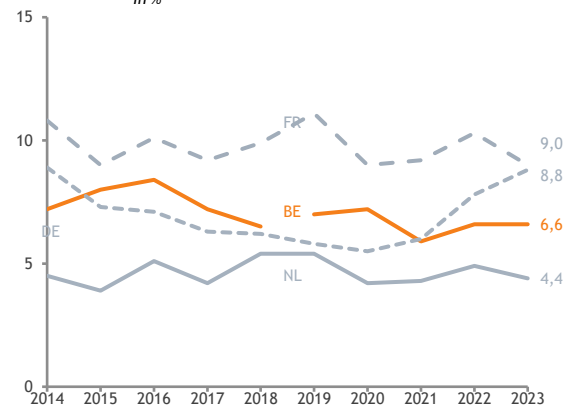

³¹ We herhalen dat de EU-SILC geen personen ondervraagt die in een "collectief huishouden" wonen, zoals een rust- en verzorgingstehuis.

³² Een persoon leeft in een situatie van materiële en sociale deprivatie als de persoon aangeeft dat hij- of zichzelf (voor de individuele items), of dat zijn of haar huishouden (voor de items op niveau van het huishouden) niet kan voorzien in ten minste vijf van dertien items. Deze 13 items zijn: 1) onverwachte uitgaven, 2) een jaarlijkse vakantie buitenshuis van één week, 3) vermijden van achterstallen in betaling (woonkredieten, huur, nutsrekeningen), 4) maaltijd met vlees, kip of vis om de 2 dagen, 5) het voldoende verwarmen van de woning, 6) een persoonlijke auto, 7) versleten meubilair vervangen, 8) vervangen versleten kleding door nieuwe, 9) twee paar schoenen in goede staat hebben, 10) wekelijks een bedrag uitgeven voor persoonlijke behoeften, 11) vrijetijdsactiviteiten, 12) tenminste éénmaal per maand samenkomen met familie of vrienden om iets te drinken of te eten, 13) thuis toegang tot internet. Items 1-7 worden gemeten op het niveau van het huishouden, items 8-13 worden gevraagd voor alle individuen van 16 jaar of ouder.

Uit een vergelijking met de buurlanden (zie figuur 25) blijkt dat in 2023 het aandeel Belgische 65-plussers dat aangeeft sociaal en materieel gedepriveerd te zijn (6,6%) lager is dan bij de Franse (9%) en Duitse (8,8%) ouderen. Het is het laagst bij de Nederlandse 65-plussers (4,4%).

Figuur 25 Evolutie sociale en materiële deprivatie bij 65-plussers⁽¹⁾, in België en de buurlanden
In %

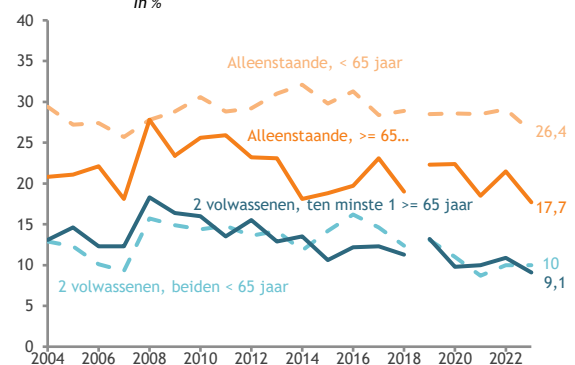
(1) Een persoon leeft in een situatie van materiële en sociale deprivatie als de persoon aangeeft dat hij- of zijzelf (voor de individuele items), of dat zijn of haar huishouden (voor de items op niveau van het huishouden) niet kan voorzien in ten minste vijf van dertien items (zie voetnoot 32).

Bron: EU-SILC 2014-2023, Statbel en Eurostat

2.5.2. Subjectieve armoede

Oudere alleenstaanden ondervinden minder vaak dat ze de eindjes moeilijk tot zeer moeilijk aan elkaar kunnen knopen dan alleenstaanden jonger dan 65 jaar (zie figuur 26). Binnen de koppels, die minder subjectieve armoede ondervinden dan alleenstaanden, is er weinig verschil naar leeftijd.

Figuur 26 Evolutie subjectieve armoede naar gezinstype⁽¹⁾
In %

(1) Percentage van de bevolking dat het moeilijk tot zeer moeilijk vindt om de eindjes aan elkaar te knopen

Bron: EU-SILC 2004-2023, Statbel en Eurostat

3. De budgettaire doorrekening van recente pensioenmaatregelen (wet van 25 april 2024)

3.1. Inleiding

In juli 2023 bereikte de regering een akkoord over de tweede fase van de pensioenhervorming.³³ Dit akkoord werd gefinaliseerd en gepubliceerd bij Wet van 25 april 2024 houdende de hervorming van de pensioenen. Dit hoofdstuk gaat in op de budgettaire impact van volgende maatregelen³⁴ uit het akkoord:

- de invoering van een tewerkstellingsvoorwaarde voor de toegang tot het minimumpensioen;
- de invoering van een pensioenbonus;
- de hervorming van de perequatie.

Dit hoofdstuk bespreekt voor iedere maatregel afzonderlijk de modaliteiten, de hypothesen die worden gehanteerd bij de doorrekening van de maatregel en de geraamde budgettaire impact. Achtereenvolgens komen de tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen (sectie 3.2), de pensioenbonus (sectie 3.3) en de hervorming van de perequatie (sectie 3.4) aan bod. Een 5de en laatste sectie stelt de simulatieresultaten van de gezamenlijke impact van de drie maatregelen voor. De effecten van een maatregel worden bepaald als het verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder de maatregel.

3.2. Invoeren van tewerkstellingsvoorwaarde voor toegang tot het minimumpensioen

De Wet van 25 april 2024 voorziet dat de toegangsvoorwaarde voor het minimumpensioen wordt uitgebreid met een minimale tewerkstellingsvoorwaarde. Deze tewerkstellingsvoorwaarde is van toepassing in de drie pensioenstelsels (werknemers, zelfstandigen en ambtenaren). Hierna komt het ambtenarenstelsel niet aan bod gegeven het relatief beperkte gebruik van minimumpensioenen binnen dit stelsel. Voor de modaliteiten van de maatregel voor het ambtenarenstelsel in het bijzonder en een meer gedetailleerde beschrijving van de modaliteiten in het algemeen verwijzen we naar de website van de Federale Pensioendienst³⁵.

³³ De eerste fase had in het bijzonder betrekking op de verhoging van de minimumpensioenen over de periode 2021-2024 en werd opgenomen in het referentiescenario van de SCvV vanaf het Verslag van 2021.

³⁴ De Wet van 25 april 2024 bevat nog enkele andere pensioenmaatregelen met een beperkte (en uitdovende) budgettaire impact zoals een meer voordelige berekening van het minimumpensioen in het werknemersstelsel onder het soepel criterium voor maximum 5 loopbaan jaren die zich situeren vóór 2002. Daarnaast zijn er maatregelen die betrekking hebben op financieringsaspecten (wijziging van de financiering van het Gesolidariseerde pensioenfonds van de provinciale en plaatselijke besturen en aanpassing van de bijdragevoet van de bijzondere bijdrage voor aanvullende pensioenen). Deze laatste vallen buiten de perimeter van de budgettaire kosten van vergrijzing en komen in dit hoofdstuk verder niet aan bod.

³⁵ <https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/gewaarborgd-minimum-pensioen#tewerkingstelling>

3.2.1. Modaliteiten van de maatregel

a. Tewerkstellingsvoorwaarde minimumpensioen

Aan de huidige toegangsvoorwaarden voor het minimumpensioen wordt voor nieuwe pensioenen die ingaan vanaf 1 januari 2025 een bijkomende toegangsvoorwaarde van effectieve tewerkstelling ingevoerd. Deze tewerkstellingsvoorwaarde voor het werknemers- en zelfstandigenstelsel is opgenomen in tabel 12. Zo bestaat de tewerkstellingsvoorwaarde voor iemand die zijn hele loopbaan als werknemer heeft gewerkt en voldoet aan het streng criterium voor het minimumpensioen uit 5 000 dagen effectieve tewerkstelling. Deze dagen kunnen over de hele loopbaan worden gepresteerd. Omgerekend naar jaren stemt dit bijvoorbeeld overeen met 16 voltijds gewerkte jaren of 20 jaar 4/5de tewerkstelling. Voor iemand die zijn hele loopbaan als zelfstandige heeft gewerkt, bestaat de effectieve tewerkstellingsvoorwaarde uit 64 gewerkte kwartalen.

Tabel 12 Effectieve tewerkstellingsvoorwaarde voor toegang tot het minimumpensioen voor nieuwe pensioenen in het werknemers- en zelfstandigenstelsel vanaf 1 januari 2025

Enkel loopbaan als werknemer	
- Streng criterium ^a	5 000 VTE-dagen effectieve tewerkstelling (het equivalent van 16 voltijds gewerkte jaren)
- Soepel criterium ^b	3 120 VTE-dagen effectieve tewerkstelling (het equivalent van 10 voltijds gewerkte jaren)
Enkel loopbaan als zelfstandige ^c	64 kwartalen; het equivalent van 4.992 dagen effectieve tewerkstelling ^d
Zowel loopbaan als werknemer en zelfstandige	
- Streng criterium	5 000 VTE-dagen effectieve tewerkstelling in beide stelsels samen ^d
- Soepel criterium	3 120 VTE-dagen effectieve tewerkstelling in beide stelsels samen ^d

^a Om te voldoen aan de toegangsvoorwaarde voor het minimumpensioen in het werknemersstelsel onder het streng criterium dient men, naast de nieuwe effectieve tewerkstellingsvoorwaarde, een loopbaanvoorwaarde van minstens 30 kalenderjaren met elk ten minste 208 VTE-dagen gewerkt of gelijkgesteld te hebben.

^b Om te voldoen aan de toegangsvoorwaarde voor het minimumpensioen in het werknemersstelsel onder het soepel criterium dient men, naast de nieuwe effectieve tewerkstellingsvoorwaarde, een loopbaanvoorwaarde van minstens 30 kalenderjaren met elk ten minste 156 VTE-dagen gewerkt of gelijkgesteld te hebben.

^c Om te voldoen aan de toegangsvoorwaarde voor het minimumpensioen in het zelfstandigenstelsel dient men, naast de nieuwe effectieve tewerkstellingsvoorwaarde, een loopbaanvoorwaarde van minstens 30 jaren te hebben. Hiervoor komen zowel jaren als zelfstandige (waarbij 4 kwartalen een jaar vormen) als jaren als werknemer (waarbij een jaar wordt geteld vanaf 104 gewerkte of gelijkgestelde VTE-dagen binnen het kalenderjaar) in aanmerking.

^d In de zelfstandigenregeling worden de kwartalen hiertoe omgezet in dagen waarbij één kwartaal overeenstemt met 78 dagen.

Om aan de tewerkstellingsvoorwaarde te voldoen, worden bepaalde perioden van gelijkstelling toch beschouwd als gewerkte perioden (zie sectie b) of leiden zij tot een versoepeling van de voorwaarde (zie sectie c). Hoewel de maatregel ingaat vanaf januari 2025 gaat zij gepaard met een lange overgangperiode (zie sectie d).

b. Perioden gelijkgesteld met effectieve tewerkstelling

Bepaalde gelijkgestelde perioden worden bij de toepassing van de maatregel beschouwd als een periode van effectieve tewerkstelling. Het gaat hierbij onder meer om periodes van tijdelijke werkloosheid; periodes van moederschaprust, borstvoedings-, geboorte-, vaderschaps-, adoptie-, en pleegouderverlof; periodes van palliatieve zorg, zorg voor een kind met een handicap, medische bijstand en

mantelzorg; periodes van mindervaliditeit waarvoor een Inkomensvervangende Tegemoetkoming (IVT) wordt ontvangen.³⁶

c. Soepelere toegangsvoorwaarden bij gelijkstelling omwille van medische redenen

Wanneer de loopbaan periodes bevat die om medische redenen zijn gelijkgesteld (periodes van ziekte, invaliditeit, arbeidsongeval, beroepsziekte of internering), dan wordt de tewerkstellingsvoorwaarde van 5 000 dagen versoepeld. Deze versoepeling gebeurt in functie van het aandeel gelijkgestelde periodes om medische redenen in de loopbaan en is weergegeven in tabel 13.

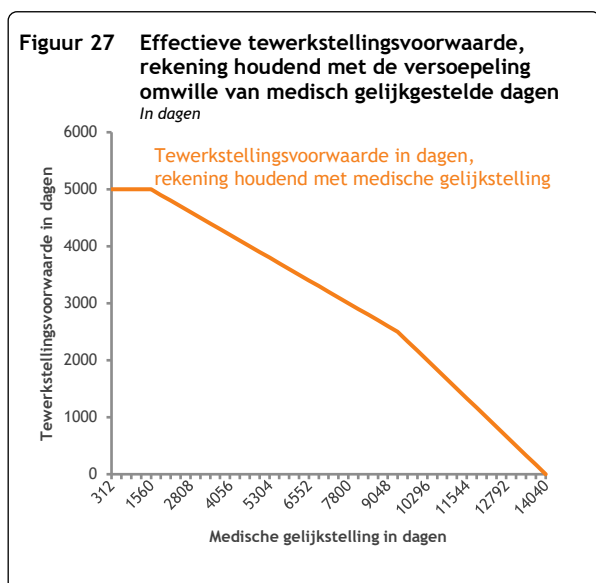
Tabel 13 Soepelere tewerkstellingsvoorwaarde voor minimumpensioen in functie van gelijkgestelde periodes om medische redenen

Aantal om medische redenen gelijkgestelde dagen (X)	Toegangsvoorwaarde effectieve tewerkstelling in dagen
$X < = 1\ 560$	5 000
$1\ 560 < X < 9\ 360$	$5\ 000 - (X - 1\ 560) * 100/312$ Of nog, $5\ 500 - X * 100/312$
$9\ 360 < = X < = 14\ 040$	$(14\ 040 - X) * 250/312 * 30/45$ Of nog, $7\ 500 - X * (250/312 * 30/45)$

Zoals uit tabel 13 blijkt, worden drie situaties onderscheiden. Ten eerste, indien er minder dan 1 560 dagen gelijkstelling om medische redenen zijn, of 5 samengedrukte loopbaan jaren, dan verandert de tewerkstellingsvoorwaarde van 5 000 dagen niet. Ten tweede, indien het aantal om medische redenen gelijkgestelde dagen tussen 1 560 en 9 360 dagen ligt, of tussen 5 en 30 samengedrukte loopbaan jaren, dan wordt de tewerkstellingsvoorwaarde (die dan wordt gezet op 5 500 dagen) verminderd op basis van het aantal gelijkgestelde dagen om medische redenen. Hierbij worden deze dagen om medische redenen vermenigvuldigd met een coëfficiënt 0,32 (100/312): iedere gelijkgestelde dag om medische redenen wordt ongeveer als een derde van een gewerkte dag geteld (of nog, drie dagen medische gelijkstelling = één dag effectieve tewerkstelling minder). Ten derde, bij een medische gelijkstelling van minstens 9 360 dagen, of vanaf 30 samengedrukte loopbaan jaren, wordt de tewerkstellingsvoorwaarde (die dan wordt gezet op 7 500 dagen) verminderd waarbij gelijkgestelde dagen worden geteld aan een coëfficiënt van 0,53 (250/312 * 30/45): iedere gelijkgestelde dag om medische redenen wordt ongeveer als een halve effectief gewerkte dag geteld (of nog, twee dagen medische gelijkstelling = één dag effectieve tewerkstelling minder).

³⁶ Voor een volledig overzicht van de lijst, zie <https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/gewaarborgd-minimum-pensioen>

Figuur 27 illustreert deze versoepeling wanneer het invoeren van de tewerkstellingsvoorwaarde op

kruissnelheid is (zie sectie d voor de overgangperiode). De figuur toont dat (1) bij minder dan 1 560 dagen (of 5 VTE-jaren) gelijkstelling om medische redenen, er een tewerkstellingsvoorwaarde van 5 000 dagen geldt (of 16 VTE-jaren); (2) bij tussen de 1 560 en 9 360 dagen (of tussen 5 en 30 VTE-jaren) gelijkstelling om medische redenen, de tewerkstellingsvoorwaarde vermindert van 5 000 dagen naar 2 500 dagen (of van 16 naar 8 VTE-jaren) en (3) bij tussen de 9 360 en 14 040 dagen (of tussen 30 en 45 VTE-jaren) gelijkstelling om medische redenen, er een vermindering van de tewerkstellingsvoorwaarde van 2 500 dagen naar 0 dagen geldt.

d. Overgangperiode

Bij de invoering van de tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen gelden overgangsmaatregelen: enerzijds worden personen aan de vooravond van hun pensioen (onder bepaalde voorwaarden) volledig vrijgesteld van de strengere toegangsvoorwaarde en anderzijds geldt er ook een stapsgewijze invoering van de voorwaarde voor bijna gepensioneerden die geen vrijstelling kennen. We lichten dit hierna verder toe.

De verstrengde toegangsvoorwaarden zijn niet van toepassing voor:

1. alle personen die vóór 1 januari 2025 minstens 62 jaar zijn (geboren vóór 1 januari 1963) en
2. alle personen die vóór 1 januari 2025 minstens 56 jaar zijn (geboren vóór 1 januari 1969), én aan de huidige toegangsvoorwaarden van het minimumpensioen voldoen.

Er is een stapsgewijze invoering naar 5 000 dagen effectieve tewerkstelling voor:

alle overige personen die vóór 01/01/2025 minstens 55 jaar zijn (geboren vóór 1 januari 1970), én geen beroep konden doen op een volledige vrijstelling (dus nog niet voldoen aan de huidige toegangsvoorwaarden van het minimumpensioen). Deze stapsgewijze invoering wordt voorgesteld in tabel 14.

Tabel 14 Overgangperiode toegangsvoorwaarde effectieve tewerkstelling in het werknemers- en zelfstandigenstelsel voor personen die niet aan de toegangsvoorwaarde van het minimumpensioen van 30 loopbaanjaren voldoen, volgens leeftijd

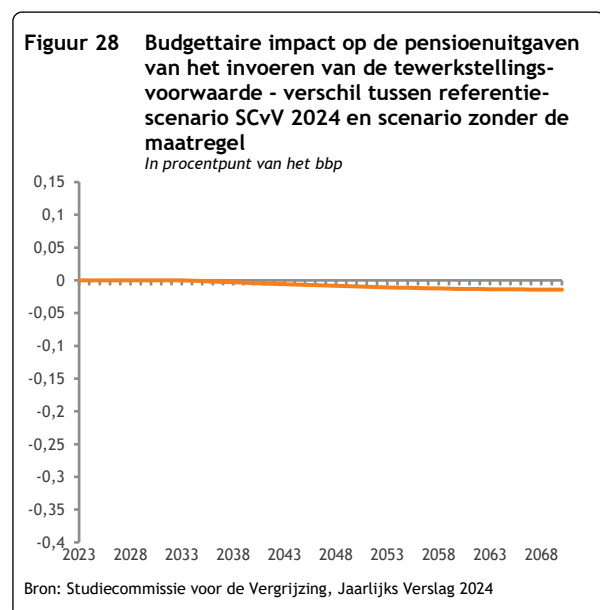
Leeftijd vóór 1 januari 2025 (of op 31-12-2024)	Toegangsvoorwaarden effectieve tewerkstelling		
	Werknemers (in dagen)		Zelfstandigen (in kwartalen)
	Strikt criterium	Soepel criterium	
61 jaar	1250	780	16
60 jaar	1500	936	19
59 jaar	1750	1092	23
58 jaar	2250	1404	29
57 jaar	2750	1716	35
56 jaar	3500	2184	45
55 jaar	4250	2652	55
54 jaar en jonger	5000	3120	64

Deze overgangperiode betekent dat, vb. voor pensioneringen op wettelijke leeftijd, de overgangperiode afgelopen is vanaf 2037 (personen die 55 jaar zijn vóór 1 januari 2025, of de laatste generatie waarop de overgangperiode van toepassing is, zijn 67 jaar in 2036).

3.2.2. Hypothesen

De budgettaire impactraming van de maatregel vertrekt van ramingen van de Federale Pensioendienst (voor werknemers en gemengde loopbanen werknemers en zelfstandigen) en van de FOD Sociale Zekerheid (voor diegenen met enkel een loopbaan als zelfstandige) op basis van recente observaties.³⁷ In de modellen van het Federaal Planbureau wordt vervolgens de impactraming in projectie berekend, o.a. rekening houdend met de overgangperiode en demografische en arbeidsmarktevoluties (zoals instroom van nieuwe gepensioneerden, overlijdens).

3.2.3. Resultaten

Figuur 28 toont de budgettaire impact op de pensioenuitgaven van het invoeren van de tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen in het werknemers- en zelfstandigenstelsel. Deze budgettaire impact wordt bepaald als het verschil tussen de pensioenuitgaven in % van het bbp in het referentiescenario en de pensioenuitgaven in % van het bbp in een scenario zonder invoeren van de tewerkstellingsvoorwaarde en wordt uitgedrukt in procentpunt van het bbp.

Tegen 2070 zouden de pensioenuitgaven door de tewerkstellingsvoorwaarde zeer beperkt verminderen in procentpunt van het bbp. We

³⁷ Zie bijlage 2 en bijlage 3 in “Pensioenakkoord juli 2022 – Doorrekening van pensioenmaatregelen”, Rapport op vraag van de Kern van Ministers, Kenniscentrum Pensioenen – Rapport 12689, Oktober 2022.

stellen op basis van figuur 28 vast dat de budgettaire impact zich geleidelijk aan manifesteert en dit omwille van twee redenen. Enerzijds heeft de maatregel betrekking op nieuwe gepensioneerden: het eerste jaar wordt de besparing bepaald door één generatie instromers, het tweede jaar door twee generaties (namelijk door een tweede generatie instromers én door de overlevenden van de generatie die het jaar voordien was ingestroomd), het derde jaar door drie generaties, ... Anderzijds is de relatief lange overgangperiode waarmee het invoeren van de maatregel gepaard gaat, pas afgerond tegen 2037 (zie sectie 3.2.1.d).

De budgettaire impact wordt beperkt door gelijkgestelde perioden die worden beschouwd als een periode van effectieve tewerkstelling (zie sectie 3.2.1.b) en door de versoepeling van de tewerkstellingsvoorwaarde bij gelijkstelling omwille van medische redenen (zie sectie 3.2.1.c). Dit zou de besparing van de maatregel met meer dan 50% verminderen³⁸. Meer dan 90% van deze vermindering is het gevolg van de versoepeling van de tewerkstellingsvoorwaarde omwille van om medische redenen gelijkgestelde perioden.

Tabel 15 geeft de budgettaire impact van het invoeren van de tewerkstellingsvoorwaarde in 2040 en in 2070. De tewerkstellingsvoorwaarde vermindert de budgettaire kosten op lange termijn in zeer beperkte mate en de budgettaire impact situeert zich quasi volledig in het werknemersstelsel.³⁹

Tabel 15 Impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing in 2040 en in 2070 van het invoeren van een tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen, verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder de maatregel
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	2023-2040	2023-2070
Pensioenen	-0,0	-0,0
- werknemersstelsel	-0,0	-0,0
- zelfstandigenstelsel	0,0	-0,0
- ambtenaren ^a	-	-
Andere sociale uitgaven (gezondheidszorg, werkloosheid, invaliditeit, ...)	0,0	0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	-0,0	-0,0

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024

^a Gegeven het relatief beperkte gebruik van minimumpensioenen binnen het ambtenarenstelsel en het ontbreken van gegevens, werd de impact van de tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen bij ambtenaren niet gesimuleerd.

3.3. Invoeren van een pensioenbonus

3.3.1. Modaliteiten van de maatregel

De wet van 25 april 2024 voert een pensioenbonus in. Deze pensioenbonus is van toepassing in de drie pensioenstelsels (werknemers, zelfstandigen en ambtenaren) en kan tot maximaal 3 jaar worden opgebouwd wanneer men verder werkt na de vroegst mogelijke pensioendatum. De uitbetaling van de bonus kan gebeuren in een eenmalig kapitaal of in een maandelijkse rente en is een nettobedrag. Hierna gaan we verder in op de modaliteiten rond de opbouw van de pensioenbonus en het bepalen van het

³⁸ Bron: zie bijlage 2, tabel 2 en 3, in “Pensioenakkoord juli 2022 – Doorrekening van pensioenmaatregelen”, Rapport op vraag van de Kern van Ministers, Kenniscentrum Pensioenen – Rapport 12689, Oktober 2022.

³⁹ De impact van de tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen bij ambtenaren werd niet gesimuleerd gegeven het relatief beperkte gebruik van minimumpensioenen binnen dit stelsel en het ontbreken van gegevens.

bedrag ervan. Voor een meer uitgebreide toelichting bij de bonus verwijzen we naar de website van de Federale Pensioendienst.⁴⁰

Opbouw van de pensioenbonus

Werknemers, zelfstandigen en ambtenaren kunnen een pensioenbonus opbouwen zodra ze verder werken na hun vroegst mogelijke pensioendatum volgens de modaliteiten binnen elk stelsel. Dit is ofwel de datum waarop is voldaan aan de voorwaarden voor vervroegd pensioen, ofwel de datum waarop de wettelijke pensioenleeftijd wordt bereikt indien de voorwaarden voor vervroegd pensioen niet zijn vervuld. De pensioenbonus kan worden opgebouwd per gewerkte dag vanaf 1 juli 2024 en zal worden uitbetaald aan nieuwe rustgepensioneerden vanaf 1 januari 2025.

De opbouw van de pensioenbonus stopt ofwel zodra het rustpensioen wordt opgenomen ofwel na maximaal drie jaar. Er kunnen dus maximum drie bonusjaren worden opgebouwd en dit over alle pensioenstelsels heen. Bij deeltijdse tewerkstelling zal de bonus in verhouding zijn tot de arbeidsduur. Bepaalde perioden van gelijkstelling of van afwezigheden bij ambtenaren tellen ook mee als gewerkte dagen met een limiet van 30 dagen of 1 maand per jaar.

Bedrag van de pensioenbonus

Het bedrag van de pensioenbonus is een nettobedrag. De hoogte van het bedrag hangt af van de lengte van de loopbaan op het moment dat men de bonus begint op te bouwen. Als de loopbaan op de vroegst mogelijke pensioendatum uit minder dan 43 jaar bestaat⁴¹, dan ontvangt men het progressief bonusbedrag dat toeneemt met ieder gewerkt jaar. Als de loopbaan op de vroegst mogelijke pensioendatum 43 jaar of meer bedraagt, dan wordt de bonus direct aan het hoogste bonusbedrag opgebouwd voor iedere gewerkte dag. Tabel 16 geeft een overzicht van de bedragen van de bonus per gewerkt jaar. Het bonusbedrag per gewerkte dag stemt overeen met het bedrag van de rentebonus gedeeld door 312. Het bedraagt 0,6 euro per gewerkte dag in het 1ste jaar bonusopbouw, 1,2 euro in het 2de jaar en 1,8 euro in het 3de jaar (aan index 123,14 – basisjaar 2013), of bedraagt onmiddellijk 1,8 euro per gewerkte dag bij de lange loopbanen. De bedragen van de bonus worden geïndexeerd conform de indexering van pensioenen.

---

⁴⁰ <https://www.sfpd.fgov.be/nl/recht-op-pensioen/pensioenbonus>

⁴¹ Een jaar telt mee als een loopbaanjaar volgens de modaliteiten in het werknemersstelsel, namelijk als het uit minstens 104 gewerkte of gelijkgestelde dagen bestaat.

Tabel 16 Bedragen bonus per jaar voltijdse bonusopbouw, aan index 123,14 van juli 2023 (basisjaar 2013 = 100)

	Aantal loopbaanjaren ^a op moment van vroegst mogelijke pensioneringsdatum			
	Minder dan 43 loopbaanjaren		43 loopbaanjaren of meer	
	Bij éénmalige uitbetaling bonus (kapitaalbonus)	Jaarbedrag bij een bonus uitbetaald in rente (rentebonus)	Bij éénmalige uitbetaling bonus (kapitaalbonus)	Jaarbedrag bij een bonus uitbetaald in rente (rentebonus)
1 ^{ste} jaar	3775	187,2	11325	561,6
2 ^{de} jaar	7550	374,4	11325	561,6
3 ^{de} jaar	11325	561,6	11325	561,6
Totaal na 1 jaar	3775	187,2	11325	561,6
Totaal na 2 jaar	11325	561,6	22650	1123,2
Totaal na 3 jaar	22650	1123,2	33975	1684,8

^a Een loopbaanjaar wordt hierbij geteld volgens de regeling van vervroegd pensioen in het werknemersstelsel, namelijk wanneer het kalenderjaar bestaat uit minstens 104 gewerkte of gelijkgestelde dagen.

Bron: op basis van maandbedragen voor ambtenaren, gepubliceerd in Wet van 25 april 2024.

Het bedrag van de pensioenbonus wordt mee opgenomen in de toets van het maximumpensioen. Dit betekent dat de som van alle pensioenen, zowel eerste- als tweedepijlerpensioenen als de pensioenbonus waarbij kapitaaluitkeringen worden omgezet naar maandbedragen, beperkt wordt tot 7 813,6 euro per maand (aan index 123,14 van juli 2023, basisjaar 2013).

Bij overlijden is de pensioenbonus die in maandelijksse rente wordt uitbetaald niet overdraagbaar aan de nabestaanden.

3.3.2. Hypothesen

Het invoeren van de bonus zal ertoe leiden dat bepaalde personen hun actieve loopbaan zullen verderzetten en dus later met pensioen zullen gaan dan in het geval er geen bonus zou zijn. De methode die wordt gehanteerd om dit gedragseffect te kunnen kwantificeren, wordt hierna verder verduidelijkt in deel a. In deel b verduidelijken we nog enkele specifieke hypothesen die gehanteerd werden bij de simulatie van de budgettaire impact van de bonus.

a. Gedragshypothese bij het invoeren van de bonus

De uitwerking van een gedragshypothese naar aanleiding van het invoeren van een pensioenbonus steunt op een methode die nagaat hoeveel mensen hun pensionering uitstellen en actief blijven na de invoering van een pensioenbonus. Om deze impact van de pensioenbonus op de werkgelegenheid te meten, gebruiken we de macro-economische methode van Duval (2003)⁴² waarbij het gedrag van actieve personen wordt gelinkt met de impliciete belasting op de voortzetting van de arbeid. Deze keuze is voorafgegaan door een literatuuronderzoek van studies die het effect van financiële stimuli op de verlenging van de beroepsactiviteit of uitstel van pensionering hebben onderzocht. Hoewel het werk van Duval dateert van 2003, wordt deze methode ook nog hernomen in recente macro-economische studies⁴³. Desondanks moeten de ramingen in dit rapport op basis van de methode van Duval toch met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd. De studie van Duval evalueert het gedrag van uitstel

⁴² Duval R. (2003), The Retirement effects of Old-Age Pension and Early retirement Schemes in OECD Countries, OECD Working Paper n° 370.

⁴³ Zie bijvoorbeeld IMF (2016), Time for a Supply-Side Boost? Macro-economic Effects of Labor and Product Market Reforms in Advanced Economies, In: World Economic Outlook, hoofdstuk 3, april, Internationaal Monetair Fonds.

van pensionering op basis van een panel van OESO-landen waarvan de kenmerken van de arbeidsmarkt en de pensioenstelsels kunnen verschillen van de Belgische kenmerken. We lichten hierna kort de methode van Duval toe.

De impliciete belasting op de voortzetting van arbeid wordt bepaald op basis van het begrip pensioenkapitaal (“pension wealth”). Dat is de actuariële waarde van de toekomstige pensioenen waarop een individu recht heeft. Het pensioenkapitaal evolueert naargelang van de leeftijd aangezien de voortzetting van een beroepsactiviteit doorgaans synoniem is met het voorlopig verzaken aan een uitkering, maar ook met een verhoging van het toekomstig pensioen. Bij een daling van het pensioenkapitaal als gevolg van de voortgezette arbeid, wat zich voordoet wanneer het extra pensioen door bijkomende loopbaan jaren kleiner is dan de pensioenuitkering waaraan men verzaakt door te werken, spreekt men van een impliciete belasting van de voortgezette beroepsactiviteit.

De pensioenbonus werkt het langer actief blijven in de hand door de impliciete belasting op de voortzetting van de arbeid te verminderen. Deze verandering van de impliciete belasting op de voortzetting van de arbeid verschilt naargelang de karakteristieken van het individu (zoals de leeftijd, de regeling en het geslacht). De ramingen van Duval koppelen de kansen om actief te blijven aan de impliciete belasting op de voortzetting van de arbeid. Door gebruik te maken van de door Duval berekende elasticiteiten en door de raming van de variaties in de impliciete belasting op de voortzetting van arbeid⁴⁴, kunnen we de gevolgen van de invoering van een pensioenbonus op de activiteit van de ouderen evalueren.

De gedragshypothese bij het invoeren van een pensioenbonus uitgekeerd in de vorm van een kapitaal, gaat uit van de methode van Duval die gebaseerd is op een maandelijkse bonusuitkering. In principe is de uitkering van de bonus in rente of in kapitaal immers actuariëel neutraal en deze vorm van uitbetaling heeft dan ook geen impact op het gedrag. Hoewel een Spaanse enquête aangeeft dat het gedragseffect, of het verderzetten van de professionele activiteit door het invoeren van een bonus, twee keer zo groot kan zijn bij een bonus uitbetaald onder de vorm van kapitaal dan onder de vorm van rente, wordt er in de huidige simulatie van de bonus geen rekening gehouden met een groter incentieffect omwille van een kapitaalbonus. Er is immers grote onzekerheid⁴⁵ over dit bijkomend incentieffect en we volgen hiermee ook de benadering weerhouden door de Europese Commissie die voor het Ageing Report geen bijkomend gedragseffect vooropstelt voor de lidstaten met dit type uitkering.⁴⁶

b. Specifieke hypothesen bij de modaliteiten van de bonus

De simulatie van de budgettaire impact van de bonus is gebaseerd op de veronderstelling dat alle bonussen worden uitbetaald in kapitaal. Een kapitaalsuitkering is ook de standaard uitbetaling die de

⁴⁴ Concreet werden de elasticiteiten uit Model B hernomen, voorgesteld in Tabel 2 op p. 30 van de studie van Duval.

⁴⁵ Zo is het Spaanse enquête-onderzoek gebaseerd op een intentieverklaring, wat niet hetzelfde is als effectief gedrag, loopt de leeftijd van de ondervraagden sterk uiteen van 50 tot 64 jaar waarbij 50-jarigen waarschijnlijk nog een minder concrete visie op hun pensioneringsgedrag hebben, zijn er verschillen in de Belgische en Spaanse arbeidsmarkt, pensioenstelsels, ...

⁴⁶ Merk op dat de simulaties in het kader van het Ageing Report 2024 (zie hoofdstuk 4) geen rekening houden met de impact van de pensioenmaatregelen van april 2024, waaronder de pensioenbonus.

FPD zal hanteren. Enkel op expliciete vraag van de gepensioneerde zal de bonus immers in een maandelijksse rente worden uitbetaald.

Er wordt in de simulaties geen rekening gehouden met de plafonnering van de totale pensioenuitkering (eerste pijler, aanvullende pensioenen en bonus) en de eventuele impact hiervan op de bonus. Volgens ramingen van de FPD overschrijdt echter slechts 1% van alle burgers het maximale plafond.⁴⁷

3.3.3. Resultaten

Zoals voor de andere maatregelen wordt de budgettaire impactraming van het invoeren van een bonus bepaald als het verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder invoeren van de bonus. Aangezien het invoeren van een pensioenbonus ook leidt tot een gedragseffect, stellen we hierna eerst de impact van de maatregel op enkele macro-economische indicatoren voor (zie tabel 17), vervolgens op de pensioenuitgaven (zie figuur 29) en ten slotte op de budgettaire kosten van de vergrijzing (zie tabel 18).

Tabel 17 toont de macro-economische impact van het invoeren van de bonus. Doordat mensen hun actieve loopbaan verlengen door het invoeren van de bonus zal de actieve bevolking toenemen. Gegeven de hypothese van een structurele werkloosheidsgraad, die identiek is in een scenario met en zonder een bonus, en het arbeidsaanbodmechanisme op lange termijn (zie hoofdstuk 1, kader 1), leidt het invoeren van bonus tot een toename van de werkgelegenheidsgraad met 0,1 procentpunt. Bij personen tussen 55 en 66 jaar zal de werkgelegenheidsgraad meer toenemen, namelijk met 0,2 procentpunt t.o.v. een scenario zonder de bonus. Aangezien de productiviteitshypothese op lange termijn niet verandert, wordt de impact op de groei van het bbp gedreven door de toename van de werkgelegenheid. Het bbp is 0,1% hoger in een scenario met bonus ten opzichte van een scenario zonder bonus.

Tabel 17 Macro-economische impact van het invoeren van een kapitaalbonus, verschil tussen referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder invoeren van een bonus in procentpunt (tenzij anders vermeld)

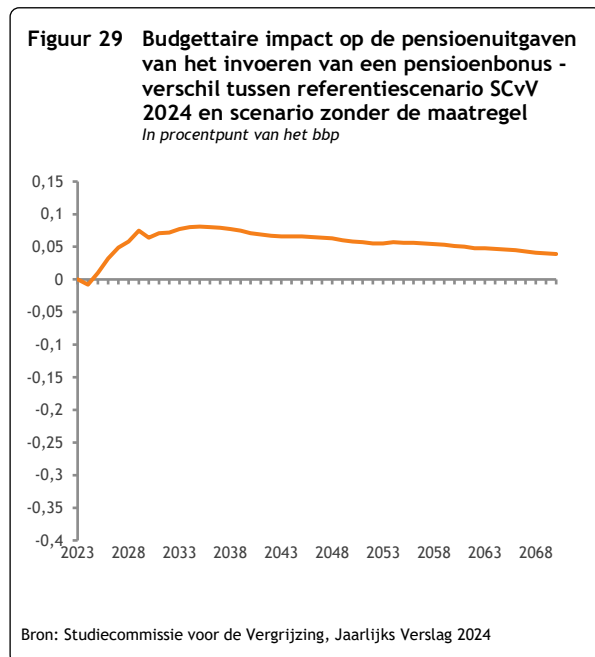
	2040	2070
Werkgelegenheidsgraad (in % van populatie 18-66 jaar)	+0,1	+0,1
<i>Werkgelegenheidsgraad 55-66 jaar</i>	+0,2	+0,2
Bbp (referentiescenario/scenario zonder bonus), in %	+0,1	+0,1

De invoering van de pensioenbonus genereert twee tegengestelde effecten op de pensioenuitgaven. Enerzijds leidt het uitstellen van de pensionering tot een vermindering van het aantal gepensioneerden en bijgevolg van de pensioenuitgaven (in vergelijking met een scenario zonder bonus). Dit effect wordt wel enigszins getemperd door een verhoging van het gemiddeld pensioen omwille van een verlenging van de loopbaanduur. Anderzijds leidt de toekenning van een bonus tot een stijging van de pensioenuitgaven. De bonus wordt niet alleen toegekend aan personen die door het invoeren ervan hun pensionering uitstellen (gedragseffect) maar ook aan personen die hun pensioneringsgedrag niet

⁴⁷ Zie <https://www.sfpd.fgov.be/nl/recht-op-pensioen/pensioenbonus#hoeveel>

hebben veranderd (buitenskans-effect). Het gaat hierbij om personen die ook zonder de bonus zouden blijven werken terwijl ze aan de voorwaarden van vervroegd pensioen voldoen.

De evolutie van de budgettaire impact op de pensioenuitgaven van het invoeren van de bonus is voorgesteld in figuur 29. In 2024 is er een kleine besparing door uitstel van pensioneringen terwijl de eerste bonussen pas vanaf 2025 worden uitbetaald. Nadien stijgen de uitgaven aan de bonus enkele jaren relatief sterk, onder andere door het progressieve bedrag van de bonus en het maximumbedrag dat na drie jaar wordt bereikt, en nadien verlopen de uitgaven relatief stabiel. De uitgaven aan de bonus worden vooral bepaald door het buitenkans-effect, dat wordt getemperd door de impact van het gedragseffect waardoor het aantal gepensioneerden vermindert en ook het bbp hoger is in het referentiescenario t.o.v. een scenario zonder bonus.

Tabel 18 ten slotte geeft de impact van het invoeren van een bonus op de budgettaire kosten van de vergrijzing in procentpunt van het bbp in 2040 en 2070. In 2040 bedragen de budgettaire kosten op de pensioenuitgaven te wijten aan de bonus 0,1 procentpunt van het bbp en situeren zich voor het leeuwendeel in het werknemersstelsel. Echter, de toename van het bbp (cfr tabel 17) genereert een vermindering van het gewicht van de andere sociale uitgaven in % van het bbp wat de budgettaire kosten reduceert. Globaal verhoogt de impact van de bonus de budgettaire kosten van de vergrijzing in 2070 maar het effect is zeer beperkt.

Tabel 18 Budgettaire kosten van de vergrijzing in 2040 en in 2070 van het invoeren van een kapitaalbonus, verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder invoeren van een bonus
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	2023-2040	2023-2070
Pensioenen	+0,1	+0,0
- Werknemersstelsel	+0,1	+0,0
- Zelfstandigenstelsel	+0,0	+0,0
- Ambtenaren	-0,0	-0,0
Andere sociale uitgaven (gezondheidszorg, werkloosheid, invaliditeit, ...)	-0,0	-0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	+0,0	+0,0

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024

3.4. Hervorming van de perequatie

3.4.1. Modaliteiten van de maatregel

Een derde maatregel betreft de hervorming van de perequatie van ambtenarenpensioenen. Deze tweejaarlijkse reële verhoging van de ambtenarenpensioenen wordt vanaf 2025 globaal beperkt tot 0,6% (of 0,3% per jaar). We lichten de hervorming van de perequatie hierna kort verder toe. Voor een meer gedetailleerde bespreking verwijzen we naar de website van de FPD.⁴⁸

De perequatie is een tweejaarlijkse reële verhoging van de ambtenarenpensioenen, in functie van de bezoldigingen van actieve ambtenaren. Hiertoe is ieder rust- en overlevingspensioen gekoppeld aan één van de 16 “perequatiekorven”.⁴⁹ Voor elke korf wordt een globale bezoldiging bepaald op basis van de maximumbezoldigingen (voornamelijk gebaseerd op weddeschalen) die verbonden zijn aan de rustpensioenen van recent gepensioneerden binnen de korf. Vervolgens wordt in functie van de evolutie van de globale bezoldiging over een periode van twee jaar, de perequatie bepaald en toegepast per korf.

De maatregel beperkt de totale uitgaven te wijten aan de verhoging van de pensioenen door de perequatie tot maximum 0,6% van de globale uitgaven aan rust- en overlevingspensioenen voor de periode van 2 jaar, over alle korven heen. Het is dus wel mogelijk dat bepaalde korven nog een sterkere toename hebben dan 0,6% om de twee jaar wanneer andere korven een lagere perequatie kennen.

3.4.2. Hypothesen

De budgettaire impact van de plafonnering van de perequatie wordt geraamd op basis van het verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder beperking van de perequatie. De modellering van de perequatie vóór hervorming gaat uit van een tweejaarlijkse aanpassing van de pensioenen in functie van twee factoren: enerzijds de evolutie van de gemiddelde wedde, die op lange termijn de evolutie van de gemiddelde jaarlijkse productiviteitsgroei per hoofd volgt, en anderzijds een veronderstelde jaarlijkse loskoppeling van 0,4 procentpunt, of een tweejaarlijkse loskoppeling van 0,8 pp, tussen de groei van de gemiddelde wedde en de perequatie.

De maatregel legt een plafonnering van de tweejaarlijkse perequatie op van 0,6%. Onderstaande tabel illustreert de hypothesen weerhouden bij de simulatie van de impact van deze hervorming. Bijvoorbeeld, bij een gemiddelde loongroei van 1,2% over een periode van twee jaar, wordt vóór de hervorming een perequatie van 0,4% toegepast gegeven de veronderstelling van een loskoppeling van 0,8 pp. De hervorming heeft geen impact op de perequatie aangezien die lager is dan 0,6% en blijft dus 0,4%. Bij een gemiddelde tweejaarlijkse loongroei van 1,6% en een loskoppeling van 0,8 pp wordt vóór

⁴⁸ <https://www.sfpd.fgov.be/nl/kenniscentrum/perequatie>

⁴⁹ De 16 korven bestaan uit (1) Federale overheid (met inbegrip van de vroegere Rijkswacht); (2) Brussels Hoofdstedelijk Gewest, COCOM, COCOF; (3) Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (met uitzondering van het onderwijs); (4) Waals Gewest; (5) Franse Gemeenschap (met uitzondering van het onderwijs); (6) Duitstalige Gemeenschap met inbegrip van het onderwijs en de lokale besturen; (7) Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap; (8) Onderwijs van de Franse Gemeenschap; (9) Lokale besturen van het Vlaams Gewest; (10) Lokale besturen van het Waals Gewest; (11) Lokale besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; (12) Krijgsmacht; (13) Geïntegreerde politie; (14) Autonome overheidsbedrijven (Proximus, bpost, Skeyes); (15) Belgische spoorwegen (Infrabel, NMBS en HR Rail); (16) De hulpverleningszones. Bron: <https://www.sfpd.fgov.be/nl/kenniscentrum/perequatie>

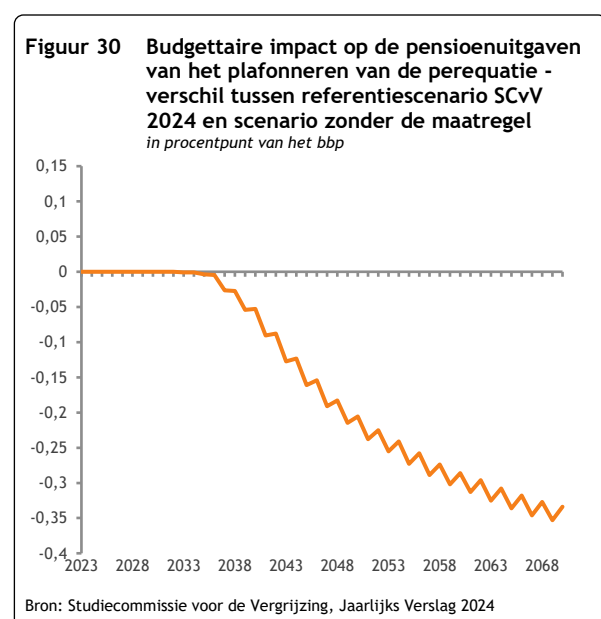
de hervorming een perequatie van 0,8% toegekend. De hervorming plafonneert deze perequatie tot 0,6%.

Tabel 19 Illustratie van de hypothesen bij de simulatie van het perequatiemechanisme voor en na invoering van de plafonnering van de tweejaarlijkse perequatie tot 0,6%

Gemiddelde tweejaarlijkse weddegroei (productiviteitsgroei/hoofd)	Loskoppeling perequatie	Perequatie vóór hervorming	Perequatie na hervorming
0,8%	0,8 pp	0,0%	0,0%
1,2%	0,8 pp	0,4%	0,4%
1,4%	0,8 pp	0,6%	0,6%
1,6%	0,8 pp	0,8%	0,6%
2,4%	0,8 pp	1,6%	0,6%

3.4.3. Resultaten

Figuur 30 geeft de impact van het plafonneren van de perequatie van ambtenarenpensioenen op de pensioenuitgaven. Zowel het referentiescenario als het scenario zonder plafonnering van de perequatie berust op de hypothese dat op lange termijn de jaarlijkse gemiddelde weddegroei van ambtenaren overeenstemt met deze van de productiviteitsgroei per hoofd (zie tabel 2 in hoofdstuk 1).

Terwijl in het scenario zonder de plafonnering de tweejaarlijkse perequatie de weddegroei volgt, met een loskoppeling van 0,8 procentpunt, wordt in het referentiescenario de perequatie geplafonneerd tot een tweejaarlijkse limiet van 0,6%. Gezien de aanvankelijk beperkte productiviteitsgroei leidt de maatregel pas vanaf 2033 tot een besparing (namelijk wanneer de gemiddelde tweejaarlijkse productiviteitsgroei groter is dan 1,4%, m.a.w. wanneer de tweejaarlijkse productiviteitsgroei verminderd met de loskoppeling van 0,8 procentpunt groter is dan 0,6%, het aftoppingsniveau van de perequatie). Deze besparing neemt verder toe naarmate de productiviteitsgroei verder stijgt naar

een gemiddelde lange termijn groei van 1,35% per jaar vanaf 2040. Nadien wordt de dynamiek van de besparing nog bepaald door de evolutie van het aantal gepensioneerde ambtenaren waarop de maatregel betrekking heeft.

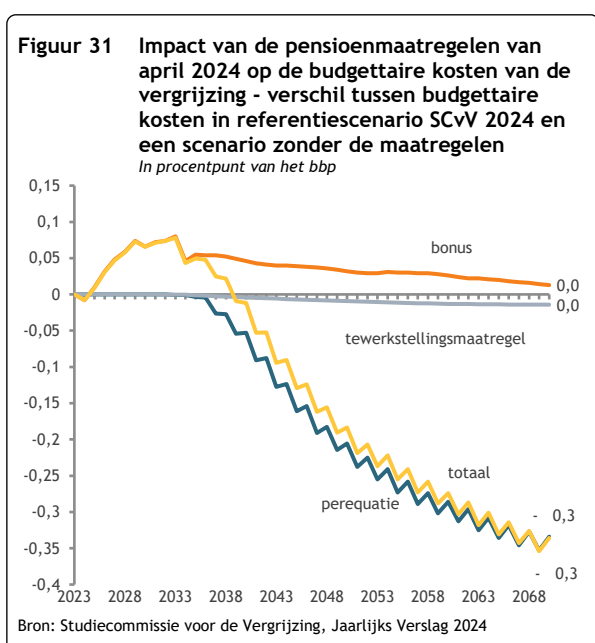
Tabel 20 geeft de impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing van de plafonnering van de perequatie in 2040 en in 2070. Deze impact wordt enkel bepaald door de vermindering van de ambtenarenpensioenen en leidt tot een besparing van 0,1 procentpunt van het bbp in 2040 die oploopt tot 0,3 procentpunt tegen 2070.

Tabel 20 Budgettaire kosten van de vergrijzing in 2040 en in 2070 van een plafonnering van de tweejaarlijkse perequatie tot 0,6%, verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder deze maatregel
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	2023-2040	2023-2070
Pensioenen	-0,1	-0,3
- werknemersstelsel	0,0	0,0
- zelfstandigenstelsel	0,0	0,0
- ambtenaren	-0,1	-0,3
Andere sociale uitgaven (gezondheidszorg, werkloosheid, invaliditeit, ...)	0,0	0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	-0,1	-0,3

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024

3.5. Budgettaire impact van de drie maatregelen

Figuur 31 geeft de evolutie van de impact van het invoeren van een tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen, van een pensioenbonus en van een plafonnering van de perequatie op de budgettaire kosten van de vergrijzing.

Globaal zouden de budgettaire kosten van de vergrijzing tegen 2070 verminderen met 0,3 procentpunt. Terwijl het invoeren van de bonus meeruitgaven genereert, leiden de twee andere maatregelen tot een besparing. De omvang ervan verschilt echter sterk naar maatregel. De plafonnering van de perequatie zorgt nagenoeg volledig voor de besparing.

Tabel 21 geeft de impact van de drie maatregelen op de budgettaire kosten van de vergrijzing in 2040 en in 2070. De budgettaire kosten verminderen nauwelijks in 2040 en met 0,3 procentpunt in 2070. Deze besparing situeert zich quasi volledig in het ambtenarenstelsel te wijten aan de hervorming van de perequatie.

Tabel 21 Budgettaire kosten van de vergrijzing in 2040 en in 2070 van het invoeren van een pensioenbonus, invoeren van een tewerkstellingsvoorwaarde voor het minimumpensioen en plafonnering van de perequatie, verschil tussen het referentiescenario van de SCvV 2024 en een scenario zonder deze maatregelen
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	2023-2040	2023-2070
Pensioenen	-0,0	-0,3
- werknemersstelsel	+0,1	+0,0
- zelfstandigenstelsel	+0,0	+0,0
- ambtenaren	-0,1	-0,3
Andere sociale uitgaven (gezondheidszorg, werkloosheid, invaliditeit, ...)	-0,0	-0,0
Budgettaire kosten van de vergrijzing	-0,0	-0,3

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024

4. De vooruitzichten van de sociale uitgaven in het Ageing Report 2024

4.1. Kader van de vooruitzichten van de sociale uitgaven in het Ageing Report

Op Europees niveau geeft de ECOFIN-Raad sinds 1999 het Comité voor de economische politiek (EPC) elke drie jaar de opdracht langetermijnprojecties van bepaalde sociale uitgaven op te stellen om de budgettaire gevolgen van de vergrijzing te evalueren. Het EPC geeft op zijn beurt een werkgroep, de Ageing Working Group (AWG), de opdracht deze projecties voor elke EU-lidstaat en Noorwegen op te stellen, in samenwerking met het Directoraat-generaal Economische en Financiële Zaken (DG ECFIN) van de Europese Commissie. De resultaten worden om de drie jaar gepubliceerd in een 'Ageing Report' onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het EPC en de Europese Commissie. Deze Europese vooruitzichten van de budgettaire kosten van de vergrijzing worden gebruikt in het kader van het begrotingstoezicht van de Europese Commissie op de lidstaten.

De meest recente Europese langetermijnprojecties zijn op 18 april 2024 gepubliceerd in het '2024 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070)'⁵⁰. Deze vooruitzichten van de sociale uitgaven zijn in het najaar van 2023 afgerond en houden rekening met de hervormingen op het gebied van de sociale uitgaven die uiterlijk in december 2023 zijn goedgekeurd. De pensioenhervorming beslist door de Belgische regering in juli 2023 werd pas gestemd in april 2024 waardoor er dus geen rekening mee gehouden werd in de projecties voor het Ageing Report. Voor het rapport zijn een referentiesimulatie (of baseline) en negen gevoeligheidsanalyses van de evolutie van de sociale uitgaven uitgevoerd, alsook enkele specifieke varianten voor de gezondheids- en onderwijsuitgaven. Een specifiek rapport over de projecties van de pensioenuitgaven voor België⁵¹ is ook gepubliceerd in het kader van de scenario's van het Ageing Report.

4.2. Verschillen tussen het Ageing Report en het SCvV-verslag

Net zoals de projecties van het SCvV-verslag zijn deze van het Ageing Report vooruitzichten en geen voorspellingen. Zij zijn sterk afhankelijk van bepaalde hypothesen, die met onzekerheid zijn omgeven en daarom aangevuld moeten worden met gevoeligheidsanalyses. Hoewel ze op dit punt vergelijkbaar zijn, verschillen de projecties van het Ageing Report en van het SCvV-verslag op andere punten. Er zijn drie fundamentele conceptuele verschillen. Deze hebben betrekking op 1) de dekking van de sociale uitgaven, 2) de historische databanken en gebruikte projectiemethoden, en tot slot 3) de hypothesen die ten grondslag liggen aan het referentiescenario. Deze verschillen worden hieronder in meer detail uitgelegd.

⁵⁰ Europese Commissie, Directoraat-generaal Economische en Financiële Zaken, '2024 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070)', European Economy, Institutional Paper 279/April 2024.

⁵¹ Federaal Planbureau, 'Economic Policy Committee- Ageing Working Group. 2024 Ageing Report. Belgium: Country Fiche', December 2023.

4.2.1. Dekking van de sociale uitgaven

De budgettaire kosten van de vergrijzing in de vooruitzichten van het Ageing Report ('cost of ageing') hebben betrekking op de pensioenuitgaven van de eerste pijler (in het Ageing Report 'public pensions' genoemd), de uitgaven voor acute gezondheidszorg, de uitgaven voor langdurige zorg en de onderwijsuitgaven. Volgens de definitie van het Ageing Report omvatten de pensioenuitgaven van de eerste pijler of ten laste van de overheid, de pensioenuitgaven van de werknemersregeling, de zelfstandigenregeling en de overheidssector (zoals in het SCvV-verslag), maar ook (verschillend van het SCvV-verslag) de uitgaven voor invaliditeit en werkloosheid met bedrijfstoeslag voor niet-werkzoekenden (die laatste regeling is aan het uitdoven).

De budgettaire kosten van de vergrijzing in het SCvV-verslag houden rekening met alle sociale uitgaven die zijn opgenomen in de nationale rekeningen. Naast de uitgaven die worden opgenomen in het Ageing Report, houdt de SCvV ook rekening met de uitgaven voor primaire arbeidsongeschiktheid, moederschapsrust, werkloosheid, tijdskrediet en loopbaanonderbreking, kinderbijslag en andere sociale uitgaven (leefloon, uitkering voor gehandicapten, enz.). Er moet echter worden opgemerkt dat de SCvV de onderwijsuitgaven niet beschouwt als een integraal onderdeel van de budgettaire kosten van de vergrijzing (hoewel het deze wel raamt), terwijl het Ageing Report dit wel doet.

4.2.2. Historische databanken en projectiemethodologieën

a. Pensioenuitgaven

Zowel in de oefening van het Ageing Report als in het SCvV-verslag worden de pensioenuitgaven ten laste van de Belgische overheid gedefinieerd op basis van de historische gegevens van de nationale rekeningen en hun projectie gebeurt voor België met behulp van het macrobudgettair MALTESE-model van het Federaal Planbureau⁵².

b. Uitgaven voor acute en langdurige gezondheidszorg

Wat de gezondheidszorg betreft, zijn de databanken waarop het SCvV-verslag is gebaseerd de statistieken van de nationale rekeningen over de gezondheidsuitgaven in natura⁵³. Deze omvatten, zonder onderscheid, alle acute en langdurige zorguitgaven. De uitsplitsing tussen deze twee soorten uitgaven wordt geschat op federaal niveau op basis van gegevens van de verplichte nationale ziekteverzekering⁵⁴, en op het niveau van de gefedereerde entiteiten op basis van het doel van de

---

⁵² Fasquelle N., Hendrickx K., Joyeux C., Lebrun I., "The methodology developed by the Federal Planning Bureau to produce long-term scenarios", Federaal Planbureau, Working Paper 5-12, februari 2012.
Federal Planning Bureau, 'Economic Policy Committee - Ageing Working Group. 2024 Ageing Report. Belgium: Country Fiche', December 2023.

⁵³ Hoewel er ook meer gedetailleerde gegevens worden gebruikt, worden de totale uitgaven afgestemd op de uitgaven in de nationale rekeningen.

⁵⁴ De verplichte ziekteverzekering dekt bezoeken en raadplegingen van huisartsen en specialisten, ziekenhuiszorg, farmaceutische zorg, verpleegkundige zorg (inclusief thuiszorg), fysiotherapie, tandheelkundige zorg, bevallingen, prothesen, verbanden en implantaten.

uitgaven⁵⁵.

De gezondheidszorgprojecties van de SCvV worden opgesteld volgens de langetermijnmethodologie van het Federaal Planbureau⁵⁶. Dit is gebaseerd op een reeks econometrische vergelijkingen die het onderscheid maken tussen uitgaven voor acute zorg en uitgaven voor langdurige zorg. De uitgaven voor gezondheidszorg, de afhankelijke variabelen van deze econometrische vergelijkingen, worden uitgedrukt in reële termen per inwoner. Het reële bbp per inwoner en de demografische vergrijzing behoren tot de belangrijkste verklarende variabelen. Ze worden aangevuld met het werkloosheidspercentage en het aantal octrooien (binnen de farmaceutische industrie) - een proxy voor de evolutie van de medische technologie - voor de acute zorguitgaven, en met de levensverwachting van oudere bevolkingsgroepen voor de langdurige zorguitgaven.

De vooruitzichten van het Ageing Report maken voornamelijk gebruik van internationale databanken, met name het 'System of Health Accounts' (SHA). Het SHA omvat de totale gezondheidsuitgaven met een uitsplitsing naar acute zorg en langdurige zorg, waarbij de laatste eveneens uitkeringen in geld omvatten. Opgemerkt moet worden dat de lidstaten ook geobserveerde uitgavenprofielen per begunstigde per geslacht en leeftijd (of leeftijdsgroepen) leveren, voor zowel acute als langdurige zorg⁵⁷.

De projecties van het Ageing Report zijn gebaseerd op de methodologie van de Europese Commissie (DG ECFIN)⁵⁸: voor elk jaar van de projectie wordt het verwachte aantal begunstigden per geslacht en leeftijd(-sgroep) vermenigvuldigd met de respectievelijke uitgavenprofielen naar geslacht/leeftijd. Het referentiescenario gaat ervan uit dat de helft van de toekomstige toename in levensverwachting wordt bereikt in goede gezondheid, wat impliceert dat de uitgavenprofielen met de helft verschuiven op de evolutie van de leeftijdsspecifieke levensverwachting.

c. Onderwijsuitgaven

In het SCvV-verslag hebben de onderwijsuitgaven betrekking op de lonen van leerkrachten die zijn opgenomen in de nationale rekeningen. In de langetermijnprojectie evolueren deze lonen met de productiviteit per werknemer (groei van het gemiddelde loon) en het aantal leerkrachten. Dit laatste groeit even snel als de schoolbevolking, wat betekent dat het aantal leerkrachten onmiddellijk wordt aangepast aan het aantal leerlingen, of dat de verhouding tussen het aantal leerlingen en het aantal leerkrachten constant is. De schoolbevolking wordt rechtstreeks beïnvloed door de demografische projectie, waarbij het aandeel studenten per leeftijdsgroep overwegend constant worden gehouden.

In het Ageing Report omvatten de onderwijsuitgaven niet alleen de lonen van de leerkrachten, maar ook bepaalde investeringsuitgaven (in schoolgebouwen bijvoorbeeld). Deze zijn gebaseerd op internationale databanken. Net als in de SCvV-vooruitzichten evolueren de onderwijsuitgaven in de

⁵⁵ De langdurige zorg in de gefedereerde entiteiten omvat het verblijf in rust- en verzorgingstehuizen voor bejaarden, in psychiatrische verzorgingsinstellingen en in initiatieven voor beschut wonen, enz. Alle andere gezondheidsuitgaven in de gefedereerde entiteiten worden beschouwd als acute zorg.

⁵⁶ Voor meer details, zie Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2020, Focus, blz. 49.

⁵⁷ Voor België worden deze profielen verstrekt door het Federaal Planbureau op basis van gegevens uit de permanente steekproef van het InterMutualistisch Agentschap.

⁵⁸ European Commission, '2024 Ageing Report. Underlying Assumptions and Projections Methodologies', European Economy, Institutional Paper 257, November 2023.

projectie met de productiviteit per werknemer en het aantal leerkrachten, met dezelfde hypothese van een onmiddellijke aanpassing van het aantal leerkrachten aan het aantal leerlingen.

De verschillen tussen het SCvV-verslag en het Ageing Report wat betreft de dekking van de sociale uitgaven, de historische databanken en de gebruikte projectiemethodologieën worden samengevat in tabel 22 per type sociale uitgaven.

Tabel 22 Sociale uitgaven, databanken en methodologieën in de projecties van het Ageing Report en de SCvV

	Ageing Report		SCvV	
	Sociale uitgaven	Databanken en methodologieën	Sociale uitgaven	Databank en methodologie
Pensioenen (werknemersregeling, zelfstandigenregeling, overheidssector ^a)	Ja (‘public pensions’ in het Ageing Report)	Nationale rekeningen MALTESE-model (FPB)	Ja	Nationale rekeningen MALTESE-model (FPB)
Gezondheidszorg - acute	Ja	System of Health Accounts (SHA) + COFOG ^c + nationale bronnen DG ECFIN-model	Ja	
- langdurige zorg	Ja	SHA + ESSPROS ^d + EU SILC ^e + nationale bronnen DG ECFIN-model	Ja	
Arbeidsongeschiktheid - invaliditeit	Ja (‘public pensions’ in het Ageing Report)	Nationale rekeningen MALTESE-model (FPB)	Ja	
- primaire arbeidsongeschiktheid	Nee	-	Ja	
- moederschapsrust	Nee	-	Ja	
Werkloosheid - werkloosheid met bedrijfstoeslag (niet-werkzoekenden)	Ja (‘public pensions’ in het Ageing Report)	Nationale rekeningen MALTESE-model (FPB)	Ja	
- werkloosheid	Nee	-	Ja	
- Loopbaanonderbreking en tijdskrediet	Nee	-	Ja	
Kinderbijslag	Nee	-	Ja	
Overige sociale uitgaven ^b	Nee	-	Ja	
Onderwijs	Ja	UNESCO/OESO/EUROSTAT (UOE) Data Collection on Education Statistics + COFOG DG ECFIN-model	Ja maar maakt geen deel uit van de budgettaire kosten van de vergrijzing	

a. Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid en de IGO.

b. Hoofdzakelijk de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, bestaanszekerheid, tegemoetkomingen aan personen met een handicap en leefloon.

c. COFOG: Classification of the Functions of Government

d. ESSPROS: European System of Integrated Social Protection Statistics

e. EU-SILC: European Union - Survey on Income and Living Conditions

4.2.3. Determinanten van de referentieprojecties van het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024

De vooruitzichten van het Ageing Report zijn gebaseerd op de demografische hypothesen van Eurostat en op de sociaaleconomische en macro-economische hypothesen bepaald door de lidstaten binnen de Ageing Working Group (AWG). Deze hypothesen worden vervolgens goedgekeurd door het Comité voor de economische politiek (EPC). De sociaal-beleidshypothesen (reële welvaartsaanpassingen) voor de pensioenuitgaven ten laste van de overheid zijn vrijwel identiek in de oefeningen van het Ageing Report en de SCvV.

a. De demografische vooruitzichten

De referentieprojectie van het Ageing Report 2024 is gebaseerd op de bevolkingsprojecties EUROPOP2023 (basisjaar 2022), die in maart 2023 door Eurostat zijn gepubliceerd ⁵⁹. Het referentiescenario van de SCvV 2024 herneemt de demografische vooruitzichten gepubliceerd door het Federaal Planbureau en Statbel in februari 2024 ⁶⁰ (zie hoofdstuk 1). Ter herinnering, zowel de demografische vooruitzichten van Eurostat als die van FPB-Statbel gaan gepaard met onzekerheden over de onderliggende hypothesen.

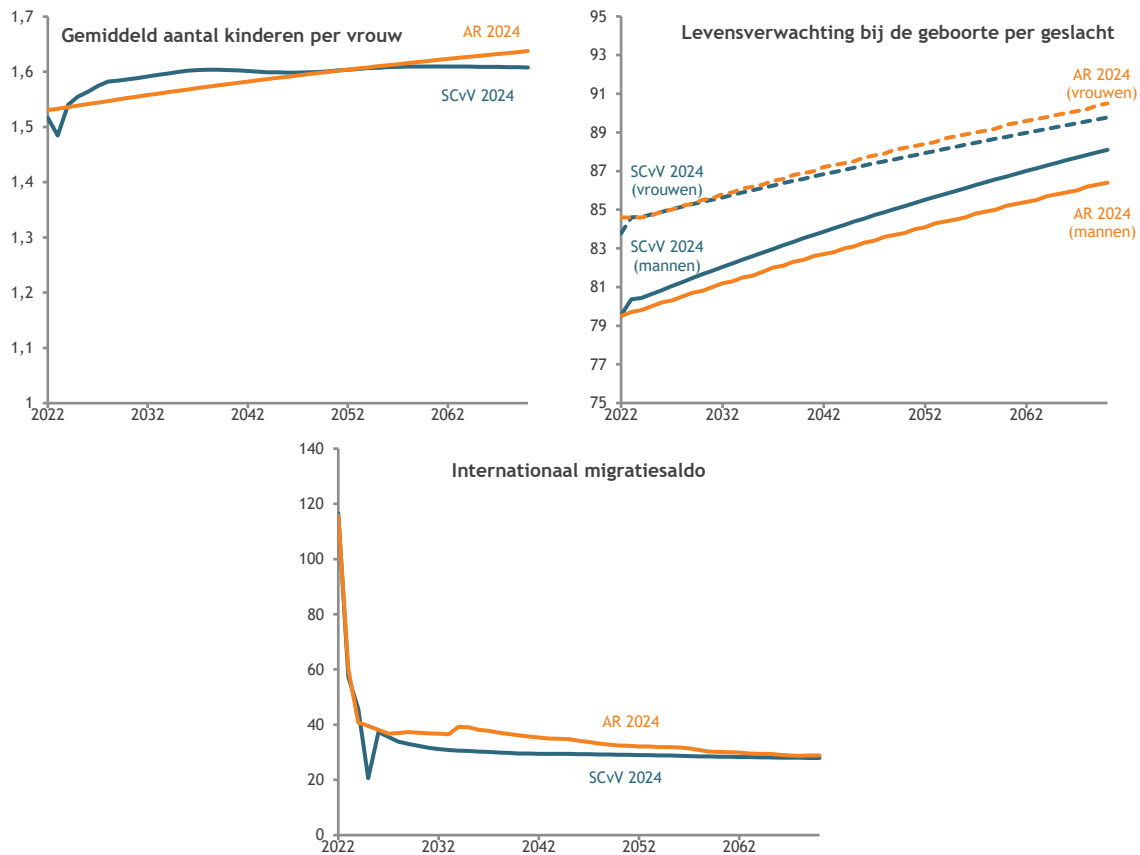
Figuur 32 vergelijkt de hypothesen voor de bevolkingsprojecties die gebruikt worden in de referentiescenario's van het Ageing Report 2024 (Eurostat) en de SCvV 2024 (FPB-Statbel). Dit betreft het vruchtbaarheidscijfer, de levensverwachting bij de geboorte en het internationaal migratiesaldo.

---

⁵⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/fr/web/population-demography/population-projections/database>

⁶⁰ <https://www.plan.be/aboutus/overview.php?lang=nl&TM=46>

Figuur 32 Hypothesen van de bevolkingsprojecties in de referentiescenario's van het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024

Bron: Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2023-2070. Eurostat, Bevolkingsprojecties, EUROPOP2023.

In de demografische vooruitzichten van het FPB en Statbel is de vruchtbaarheidshypothese op lange termijn dat het gemiddeld aantal kinderen per vrouw vanaf 2035 1,6 zal bedragen. Eurostat legt een convergentieniveau van de vruchtbaarheid van 1,77⁶¹ vast dat alle lidstaten na 2100 zouden moeten bereiken. Volgens de bevolkingsprojecties van Eurostat zal de vruchtbaarheid in België geleidelijk 1,64 bereiken in 2070. Bijgevolg ligt het totale vruchtbaarheidscijfer, of het gemiddeld aantal kinderen per vrouw, in deze laatste projecties aanvankelijk lager dan in de projecties gepubliceerd door FPB-Statbel, en aan het einde van de projectieperiode iets hoger.

Wat betreft het sterftcijfer, gaat het FPB-model uit van een extrapolatie van de sinds 1992 waargenomen sterftequotiënten per leeftijd en geslacht. In de projectie wordt er dus van uitgegaan dat de toename van de levensverwachting geleidelijk zal afnemen. In het Eurostat-model convergeert het sterftcijfer per land naar een gemeenschappelijke sterftetafel op lange termijn (per geslacht) voor alle EU-lidstaten, waarbij ook rekening is gehouden met een daling van het groeiritme van de levensverwachting. Tegen 2070 is de levensverwachting bij de geboorte voor mannen lager in de

⁶¹ Dit niveau is gebaseerd op een projectie van de vruchtbaarheidscijfers van de 'leidende' lidstaten op dit gebied, namelijk Ierland, Zweden, Frankrijk, Denemarken, Finland, België en Nederland.

Eurostat-projecties dan in de FPB-Statbel-projecties, terwijl de levensverwachting voor vrouwen iets hoger ligt.

De derde bepalende factor voor bevolkingsprojecties is het internationaal migratiesaldo, dat voortvloeit uit de immigratie en de emigratie. In de vooruitzichten van FPB-Statbel bepalen twee variabelen de immigratieprojectie, onderscheiden volgens drie groepen van nationaliteiten (de oude EU-lidstaten, de nieuwe EU-lidstaten en de landen buiten de EU): enerzijds de emigratiegraad vanuit een van deze landengroepen naar België, en anderzijds de toekomstige evolutie van de bevolking in deze landengroepen. De emigratie is gebaseerd op de emigratiegraden van België naar andere landen. In de projecties van Eurostat zijn zowel de immigratie (waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen een groep uit de EU-landen en een groep uit de landen buiten de EU) als de emigratie gebaseerd op historische trends en een hypothese van convergentie tegen 2100 voor alle lidstaten. Deze verschillende hypothesen en methodologieën vertalen zich in een internationaal migratiesaldo in de Eurostat-projecties dat aanvankelijk hoger zal zijn dan in de FPB-Statbel-projecties, en uiteindelijk in 2070 van dezelfde orde van grootte zal zijn.

De volgende tabel toont de belangrijkste resultaten van de bevolkingsprojecties van het Ageing Report 2024 en de SCvV 2024, en de verschillen tussen beide.

Tabel 23 Belangrijkste resultaten van de bevolkingsprojecties EUROPOP 2023 van Eurostat (Ageing Report 2024) en verschil met de demografische vooruitzichten 2023-2070 van het FPB-Statbel (SCvV 2024)
Situatie op 30 juni

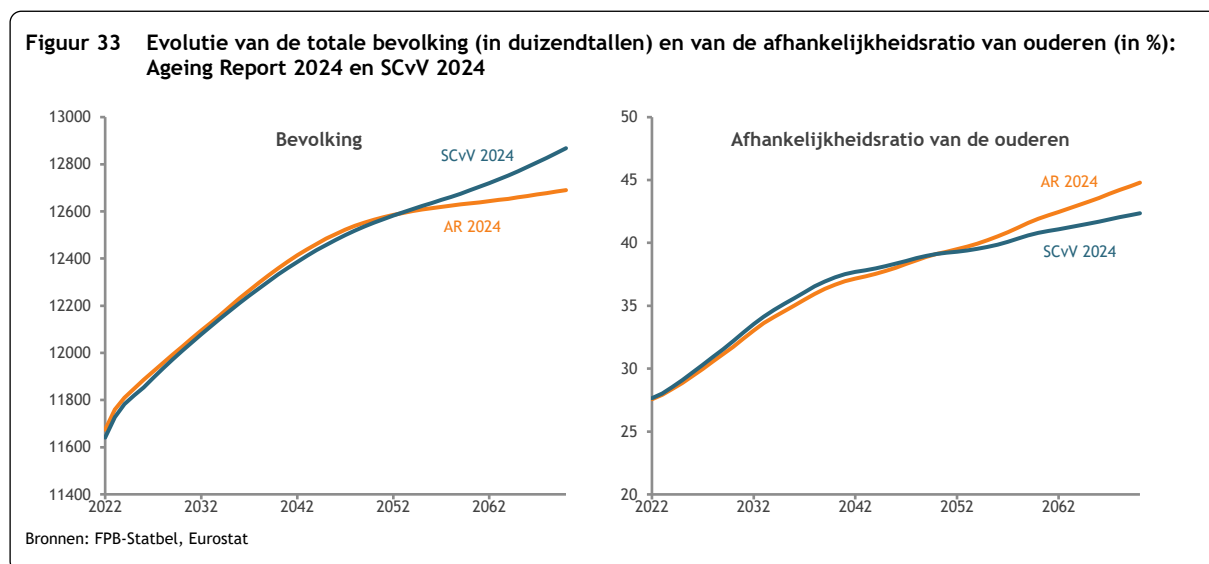
	Ageing Report 2024		Ageing Report 2024 - SCvV 2024	
	2040	2070	2040	2070
Totale bevolking in duizendtallen	12358,4	12690,3	+26,4	-177,7
<i>Per leeftijdsgroep in duizendtallen</i>				
0-17 jaar	2213,7	2145,8	-46,5	-130,0
18-66 jaar	7421,9	7282,5	+84,5	-158,1
67 jaar en ouder	2722,8	3262,1	-11,6	+110,4
waarvan 67 tot 79 jaar	1722,0	1829,1	+31,0	+112,4
waarvan 80 jaar en ouder	1000,8	1433,0	-42,6	-2,0
<i>Leeftijdsstructuur in %</i>				
0-17 jaar	17,9	16,9	-0,4	-0,8
18-66 jaar	60,1	57,4	+0,6	-0,4
67 jaar en ouder	22,0	25,7	-0,1	+1,2
<i>Enkele indicatoren</i>				
Afhankelijkheid van ouderen: (67+/18-66)	36,7	44,8	-0,6	+2,4
Intensiteit van veroudering: (80+/67+)	36,8	43,9	-1,4	-1,6
p.m. afhankelijkheid van ouderen: (65+/15-64)	39,8	48,5	-0,4	+2,9

Bronnen: EUROPOP 2023 (Eurostat), Demografische vooruitzichten 2023-2070 (FPB-Statbel)

Tot 2040 vertonen de bevolkingsprojecties van Eurostat en FPB-Statbel relatief beperkte verschillen. Aan het einde van de projectieperiode zijn de verschillen echter groter. De totale bevolking ligt in 2070 ongeveer 177 700 lager in de Eurostat-projecties dan in de FPB-Statbel-projecties. Deze lagere bevolkingsgroei in het Ageing Report wordt niet in gelijke mate weerspiegeld in de verschillende

leeftijdsgroepen in vergelijking met de SCvV: de bevolking van 0 tot 66 jaar ligt 288 100 personen lager, terwijl de bevolking van 67 jaar en ouder 110 400 personen meer telt. De afhankelijkheidsratio van ouderen, die de verhouding weergeeft tussen de bevolking van 67 jaar en ouder en de beroepsbevolking van 18 tot 66 jaar, is veel hoger in de vooruitzichten van Eurostat, met 2,4 procentpunt in 2070.

De volgende figuur illustreert de evolutie van de totale bevolking en de afhankelijkheidsratio van ouderen in het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024.

b. Arbeidsmarkt

Wat de arbeidsmarkt betreft, in het kader van het Ageing Report, levert de Europese Commissie aan elke lidstaat de projecties van de evolutie van de activiteits-, werkgelegenheids- en werkloosheidsgraden per geslacht en leeftijd, gebaseerd op historische statistische gegevens uit de arbeidskrachtenenquête van Eurostat. Deze projecties houden rekening met de effecten van pensioenhervormingen (hervormingen die uiterlijk in december 2023 worden gestemd in het Parlement) en worden geproduceerd met behulp van een Cohort Simulation Model (CSM) dat is ontwikkeld door de Europese Commissie.

De projecties in het SCvV-verslag zijn gebaseerd op nationale administratieve gegevens⁶² en worden over het algemeen gemaakt door op opeenvolgende generaties kansen toe te passen om van de ene sociaaleconomische categorie naar de andere over te gaan (of te blijven) (zie hoofdstuk 1).

De volgende tabel illustreert de evoluties tussen 2022 en 2070 van de activiteits-, werkgelegenheids- en werkloosheidsgraden in de referentiecenario's 2024 van het Ageing Report en het SCvV-verslag.

⁶² Aangezien de projecties van de pensioenuitgaven van het Ageing Report worden opgesteld aan de hand van het nationale MALTESE-model voor België, wordt de integratie van de arbeidsmarktprojectie van het Ageing Report in dit model gewaarborgd door de evoluties die door de Europese Commissie zijn bepaald toe te passen op de administratieve concepten.

Tabel 24 Evolutie tussen 2022 en 2070 van de activiteits-, werkgelegenheids- en werkloosheidsgraden in de referentiescenario's van het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024
In procentpunt

	Ageing Report 2024: 2022-2070	SCvV 2024: 2022-2070
Activiteitsgraad ^a	+4,6	+6,2
waarvan 55-66 jaar (periode 2023-2070) ^a	+11,6	+15,0
Werkgelegenheidsgraad ^b	+4,2	+6,6
waarvan 55-66 jaar (periode 2023-2070) ^a	+11,0	+15,8
Werkloosheidsgraad ^c	+0,3	-1,1

a. Gegevens per leeftijdjaar zijn alleen beschikbaar vanaf 2023 in het Ageing Report.

b. Totale beroepsbevolking en totale werkgelegenheid in % van de bevolking tussen 18 en 66 jaar

c. Totaal aantal werklozen als % van de totale beroepsbevolking.

Zowel in het Ageing Report 2024 als in het SCvV-verslag 2024 stijgen de activiteits- en werkgelegenheidsgraden tussen 2022 en 2070. De toename is echter minder sterk in het Ageing Report, waar de projectie gebaseerd is op historische gegevens uit de Arbeidskrachtenenquête. De evolutie van de werkloosheidsgraad verschilt tussen de twee oefeningen. In de SCvV-oefening daalt de werkloosheidsgraad tot 7%, wat wordt beschouwd als de structurele werkloosheidsgraad op lange termijn (zie hoofdstuk 1). In het Ageing Report daalt de werkloosheidsgraad in de eerste jaren van de projectie, maar stijgt daarna weer om een niveau te bereiken dat iets boven dat van 2022 ligt. Dit evolutie is te wijten aan de methodologie die de Europese Commissie gebruikt om de werkloosheidsgraad op lange termijn te bepalen.

c. De macro-economische context

Tabel 25 illustreert de macro-economische context van de referentieprojectie van het Ageing Report 2024 en toont het verschil met die van het SCvV-referentiescenario 2024.

Tabel 25 Macro-economische projectie 2022-2070, referentiescenario van het Ageing Report 2024 (AR) en verschil ten opzichte van het SCvV-referentiescenario 2024
In %

	Gemiddelde jaarlijkse reële groei, in %					
	AR 2024			AR 2024 - SCvV 2024		
	2022-2040	2041-2070	2022-2070	2022-2040	2041-2070	2022-2070
Werkgelegenheid	+0,4	+0,0	+0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Productiviteit per arbeidsplaats	+0,9	+1,3	+1,2	0,0	0,0	0,0
Bbp	+1,3	+1,3	+1,3	-0,1	-0,1	-0,1

De evolutie van de productiviteitswinsten is identiek in de projecties van het Ageing Report als van de SCvV, aangezien de SCvV besloten heeft om deze hypothese af te stemmen op de gemiddelde productiviteitsgroei van de vooruitzichten die in de Europese context gemaakt worden. Anderzijds is de werkgelegenheidsgroei, en bijgevolg de bbp-groei, iets lager in het Ageing Report dan in het SCvV-rapport.

d. De sociaal-beleidshypothesen

De hypothesen inzake sociaal beleid houden verband met de reële herwaarderingen van sociale uitkeringen. In zowel het Ageing Report 2024 als het SCvV-verslag 2024 zijn alle welvaartsaanpassingen opgenomen waartoe is beslist tot en met 2024 (zie bijlage 1).

Vanaf 2025 past het referentiescenario, in beide oefeningen, de parameters van het Generatiepact toe, die worden gebruikt om de budgettaire enveloppe te berekenen die beschikbaar is voor reële welvaartsaanpassingen. Het gaat om de volgende parameters:

- Een jaarlijkse welvaartsaanpassing met 1,25% van de berekeningsplafonds van de inkomensvervangende sociale uitkeringen en van het minimumrecht per loopbaanjaar;
- Een jaarlijkse welvaartsaanpassing met 0,5% van alle inkomensvervangende sociale uitkeringen, met uitzondering van de forfaitaire en minimumuitkeringen;
- Een jaarlijkse welvaartsaanpassing met 1% van alle forfaitaire sociale en minimumuitkeringen.

Het enige verschil schuilt in de welvaartsaanpassing van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO). De hypothese in het Ageing Report verschilt, na tien jaar projectie, van de hypothese van herwaardering van de hierboven gedefinieerde forfaitaire sociale uitkeringen. Vanaf 2032 zal de herwaardering van de IGO evolueren met de groei van het gemiddelde loon. Deze specificiteit is door de lidstaten in de Ageing Working Group overeengekomen om ervoor te zorgen dat niet op bijdragebetaling berustende gewaarborgde minimumpensioenen (bijstandsuitkeringen) er in de loop van de tijd niet op achteruitgaan ten opzichte van de gemiddelde lonen.

e. Maatregelen of hervormingen opgenomen in de projecties

Zoals hierboven vermeld, worden alleen maatregelen of hervormingen die uiterlijk in december 2023 zijn goedgekeurd, opgenomen in de projecties van het Ageing Report 2024. Dit betekent dat de pensioenhervorming waartoe in juli 2023 is beslist, maar die in april 2024 is goedgekeurd (zie hoofdstuk 3), niet is opgenomen in de resultaten van het Ageing Report 2024, terwijl dit wel het geval is in de vooruitzichten van de SCvV 2024.

4.3. Resultaten van de referentieprojectie van het Ageing Report 2024 en vergelijking met de referentieprojectie van de SCvV 2024

Tabel 26 toont de budgettaire kosten van de vergrijzing volgens de definitie van Ageing Report en in vergelijking met de SCvV-projectie, volgens dezelfde definitie en voor een identieke periode, nl. 2022-2070. De budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2022 en 2070 bedragen 5,1 procentpunt van het bbp in het Ageing Report, tegenover 5,7 procentpunt volgens de SCvV-vooruitzichten. In beide oefeningen zijn de budgettaire kosten van de vergrijzing het gevolg van de kosten van de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg (acuut en langdurig), terwijl de budgettaire kosten voor onderwijs negatief zijn (door de daling van het aantal jongeren in de demografische vooruitzichten).

Tabel 26 Budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2022 en 2070 volgens de referentiescenario's van het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024, en het verschil tussen de twee scenario's - volgens de definitie van het Ageing Report
In procentpunt van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Ageing Report 2024: 2022-2070	SCvV 2024; 2022-2070	AR 2024 SCvV 2024
Pensioenen ^a	+3,5	+3,1	+0,4
Acute en langdurige gezondheidszorg	+2,3	+2,9	-0,6
Onderwijs	-0,8	-0,4	-0,4
Totaal - definitie Ageing Report	+5,1	+5,7	-0,6
Werkloosheid ^b	-	-0,4	-
Kinderbijslag	-	-0,5	-
Overige sociale uitgaven ^c	-	-0,4	-
Totaal - SCvV-definitie inclusief onderwijs	-	+4,4	-
Totaal - SCvV-definitie zonder onderwijs	-	+4,7	-

- a. Inclusief de IGO en de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de overheid (in dat laatste stelsel houden de resultaten die in dit verslag worden voorgesteld geen rekening met de verhoging van de leeftijds- en loopbaanvoorwaarden voor het vervroegd pensioen, noch met de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd).
- b. Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelag voor werkzoekenden, tijdskrediet en loopbaanonderbreking.
- c. Arbeidsongeschiktheid, moederschapsuitkering, beroepsziekten, arbeidsongevallen, bestaanszekerheid, leefloon, tegemoetkoming voor personen met een handicap, enz.

Elk van de drie in aanmerking genomen categorieën van sociale uitgaven (pensioenen, gezondheidszorg, onderwijs) vertoont verschillen tussen de twee oefeningen. De budgettaire kosten van de uitgaven voor gezondheidszorg liggen -0,6 procentpunt van het bbp lager in het Ageing Report dan in het SCvV-rapport. Aangezien de databanken en methodologieën voor de projectie van de uitgaven voor gezondheidszorg verschillen tussen het Ageing Report en de SCvV, is het moeilijk om de oorzaken voor het verschil in dit type uitgaven te identificeren. De budgettaire kosten van onderwijsuitgaven zijn ook lager in het Ageing Report, met -0,4 procentpunt van het bbp in vergelijking met de SCvV-projecties. Deze lagere budgettaire kosten zijn het gevolg van de grotere daling van het aantal jongeren dan in de SCvV-vooruitzichten.

Tabel 27 Factoren die bijdragen tot de budgettaire kosten van de pensioenen in de referentieprojecties van het Ageing Report 2024 en het SCvV-verslag 2024, volgens de definitie van de pensioenen van het Ageing Report
In procentpunt van het bbp

	Ageing Report 2024: 2022-2070	SCvV 2024: 2022-2070
Budgettaire kosten van de pensioenen	+3,5	+3,1
Afhankelijkheidsratio (bevolking 65+/bevolking 20-64)	+6,5	+5,6
Dekkingsgraad (aantal pensioenen/bevolking 65+)	-1,6	-0,9
Benefit ratio (gemiddeld pensioen/gemiddeld loon)	-0,4	-0,8
Werkgelegenheidsgraad (werkgelegenheid/bevolking 20-64)	-0,8	-1,2
- omgekeerd evenredig verband		
Residu	-0,2	+0,3

De budgettaire kosten van pensioenen zijn +0,4 procentpunt van het bbp hoger in het Ageing Report dan in het SCvV-verslag 2024. Tabel 27 laat toe de verschillende factoren te identificeren die bijdragen aan de budgettaire kosten van pensioenen. In beide oefeningen is de bijdrage van de vergrijzing, gemeten aan de hand van de afhankelijkheidsratio van mensen van 65 jaar en ouder, sterk positief, maar

iets groter in het Ageing Report (zie figuur 33). Alle andere geïdentificeerde factoren dragen negatief bij aan de budgettaire kosten van pensioenen. De bijdrage van de dekkinggraad is negatiever in het Ageing Report dan in het SCvV-verslag, terwijl het omgekeerde geldt voor de bijdragen van de benefit ratio en de werkgelegenheidsgraad, die negatiever zijn in de SCvV-vooruitzichten. De stijging van de werkgelegenheidsgraad is inderdaad groter in het SCvV-verslag (zie tabel 24) wat leidt tot een sterkere vermindering van de budgettaire kosten. In hetzelfde verslag omvat de bijdrage van de benefit ratio onder andere de impact van de pensioenhervorming die in april 2024 werd gestemd, in het bijzonder de beperking van de perequatie, terwijl deze hervorming niet is opgenomen in de projecties van het Ageing Report (zie sectie 4.2.3.e).

5. Bijlagen

Bijlage 1 - Maatregelen en hervormingen op het gebied van sociale uitgaven

a. Hervormingen die reeds vervat waren in de projectie van het SCvV-verslag 2023

1. Pensioenen

- Aanpassing van de verhoging op 01-01-2024 (of 4de schijf van de geplande jaarlijkse verhogingen 2021-2024): afschaffing van de verhoging van het loon- en inkomensplafond in de werknemers- en zelfstandigenregeling; vermindering van de verhoging van het minimumpensioen van 2,65% naar 2,08% in de werknemers- en zelfstandigenregeling.
- Verlenging duur overgangsuitkering voor nieuwe gerechtigden vanaf oktober 2021.
- Afschaffing van de correctiecoëfficiënt in de zelfstandigenregeling bij de berekening van het pensioen voor nieuwe gepensioneerden vanaf 1 januari 2022 en voor de loopbaan jaren vanaf 2021.
- Harmonisering van de regularisatie van de studieperiodes in de pensioenberekening in de drie pensioenregelingen.
- Afschaffing van de eenheid van loopbaan⁶³ in de zelfstandigen- en werknemersregeling, gewijzigde valorisatie van de gelijkgestelde werkloosheidsperiodes in de werknemersregeling.
- Invoering van het gemengd pensioen in de overheidssector (met uitzondering van het onderwijs) vanaf 1 mei 2018 voor de nieuwe gepensioneerden. Het pensioen voor het contractuele deel van de loopbaan, dat is gepresteerd vóór de benoemingen vanaf 1 december 2017, zal dan berekend worden volgens de modaliteiten van de werknemersregeling⁶⁴.

De wet die deze hervorming uitvoert, voorziet eveneens de invoering van een tweede pensioenpijler voor het contractueel personeel van de overheidssector (met uitzondering van het onderwijs), de aanpassing van de aanvullende werkgeversbijdragen voor individuele responsabilisering voor de provinciale en lokale besturen (vanaf 1 januari 2020) en de afschaffing van de loopbaanvoorwaarde van 5 jaar om van een overheidspensioen te kunnen genieten (vanaf 1 mei 2019).

- Regularisatie van de pensioenen van de mijnwerkers in 2020 met terugwerkende kracht voor de afgelopen 10 jaar.
- Geleidelijke verstrenging van de toegangsvoorwaarden voor het vervroegd pensioen in de drie pensioenregelingen (tot de leeftijd van 63 jaar in 2018 en een loopbaanvoorwaarde van 42 jaar in 2019, behalve uitzonderingen voor lange loopbanen).

⁶³ Een loopbaan wordt als volledig beschouwd als ze 14 040 dagen voltijds equivalenten of 45 jaren telt. Het principe van de beperking tot de eenheid van loopbaan houdt in dat het aantal dagen dat in aanmerking wordt genomen bij de pensioenberekening wordt beperkt tot dat plafond. Wanneer dat plafond wordt overschreden, worden de minst gunstige dagen op het vlak van het inkomen niet in rekening genomen. De maatregel heeft tot doel de beperking tot de eenheid van loopbaan af te schaffen, waardoor m.a.w. meer dan 14 040 loopbaandagen in aanmerking zouden kunnen worden genomen als het gewerkte dagen betreft.

⁶⁴ Vóór deze hervorming werden contractuele perioden voorafgaand aan een statutaire benoeming (benoeming in dezelfde graad als de prestaties als contractueel) voor de berekening van het ambtenarenpensioen gelijkgeschakeld met een statutaire periode.

- Verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 66 jaar in 2025 en tot 67 jaar in 2030 in de drie pensioenregelingen.
- Geleidelijke verhoging van de minimumleeftijd voor het overlevingspensioen van 45 jaar tot 50 jaar in 2025.
- Geleidelijk schrappen vanaf 1 januari 2016 van de diplomabonificatie in de berekening van de loopbaanvoorwaarde voor het vervroegd pensioen (in de pensioenregeling van de overheidssector).
- Schrappen van de pensioenbonus in de drie pensioenregelingen vanaf 1 januari 2015 (overgangsperiode volgens bepaalde voorwaarden).

2. Werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT)

- Maatregelen uit het voorstel van Interprofessioneel akkoord 2019-2020, opgenomen in koninklijke besluiten of conventionele arbeidsovereenkomsten (met name versoepeling van de leeftijdsvoorwaarde voor bepaalde regelingen van SWT en eindeloopbaan tijdskrediet).
- Verstrenging vanaf 1 januari 2015 van de toelatingsvoorwaarden voor de werkloosheid met bedrijfstoeslag (minimumleeftijd 62 jaar in de algemene regeling, behalve uitzonderingen).
- Geleidelijke veralgemening (voor nieuwkomers met een concept van aangepaste beschikbaarheid) van de verplichting voor werklozen met bedrijfstoeslag om zich als werkzoekende op te geven vanaf 2015 (dat betekent dat ze beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, beschouwd worden als actieven en onderworpen zijn aan controles), maar onder bepaalde voorwaarden kunnen sommige uitkeringsgerechtigden niet werkzoekend (en dus buiten de beroepsbevolking) blijven.

3. Werkloosheid (inclusief tijdskrediet en loopbaanonderbreking)

- Afschaffen van de verhoging met 1,125% op 01-01-2024 (of 4de schijf van de geplande jaarlijkse verhogingen 2021-2024) van minimumuitkeringen en forfaits na werk en studies. Vermindering van het berekeningspercentage van de uitkeringen voor tijdelijke werkloosheid van 65% naar 60% op 01-01-2024.
- Werkloosheidhervorming in kader van het kunstenaarsstatuut: verhoogde uitkering en versoepeling toegangsvoorwaarden vanaf september 2022.
- Invoering van de beschermingsuitkering voor de niet-toeleidbaar werkzoekenden vanaf 1 oktober 2020.
- Invoering van het thematisch ouderschapsverlof aan 1/10 vanaf 1 juni 2019 in de privésector en vanaf 1 augustus 2019 in de overheidssector.
- Verlaging van de uitkeringsbedragen voor nieuwe begunstigden van een uitkering voor tijdskrediet (met minstens vijf jaar anciënniteit bij hun werkgever), loopbaanonderbreking en thematische verloven (voor werknemers van 50 jaar en ouder) op 1 juni 2017.
- Verplichting om te voldoen aan de toegangsvoorwaarden voor een volledige werkloosheidsuitkering om een tijdelijke werkloosheidsuitkering te krijgen (parallel daarmee zijn na de aanslagen van maart 2016 de tijdelijke werkloosheidsaanvragen door overmacht verlengd tot 30 september 2016).
- Schrappen van de anciënniteitsstoelage en van de uitkering voor niet-gemotiveerd tijdskrediet.

- Vermindering van bepaalde uitkeringen (inkomensgarantie-uitkering, tijdelijke werkloosheidsuitkering, berekening van de werkloosheidsuitkering op basis van de laatste twaalf bezoldigde maanden in plaats van de laatste maand).
- Verlaging van de uiterste leeftijd voor het indienen van een aanvraag voor een inschakelingsuitkering en invoering van een minimum diplomavereiste voor min-21-jarigen.
- Beperking van het aantal tijdelijke werkloosheidsdagen per werkgever.
- Verhoging van de toegangleeftijd voor het eindeloopbaantijdscrediet bij eerste aanvraag (behalve uitzonderingen).
- Controle van het werknemersstatuut en referentieloon.
- Beperking van de toegang tot het recht op werkloosheidsuitkeringen voor buitenlanders.
- De herziening van het concept van passend werk, de grotere controle op het gezinsstatuut, de recuperatie van onterechte uitkeringen, een toegenomen controle van de begunstigden van een inkomensgarantie-uitkering, het verbod om tijdelijke werkloosheid en onderaanneming te combineren en de vrijwillige werkverlating.

4. Arbeidsongeschiktheid (primaire ongeschiktheid en invaliditeit)

- afschaffing van de invoering op 01-01-2024 van een minimumbedrag vanaf de 2de maand ongeschiktheid.
- Geleidelijke invoering, tussen 1 januari 2021 en 1 januari 2024, van een minimumuitkering vóór de 7e maand van primaire arbeidsongeschiktheid.
- Strengere toekennings- en controleprocedures.
- Opstellen van een re-integratieplan na drie maanden primaire arbeidsongeschiktheid voor personen waarvoor re-integratie op de arbeidsmarkt mogelijk is.
- Verstrenging van de administratieve sancties in het kader van arbeidsongeschiktheid en invaliditeit.
- Berekening van de RIZIV-uitkeringen van nieuwe instromers vanaf 1 januari 2016 op basis van het gemiddeld verdiende loon van de laatste maand van de DmfA (multifunctionele Aangifte⁶⁵ voor de RSZ-werkgevers) in plaats van het laatst verdiende loon, re-integratie van arbeidsongeschikten, responsabilisering van werkgevers/werknemers.
- Afschaffing van de verhoging van RIZIV-uitkeringen toegestaan aan arbeidsongeschikte werklozen en dit voor nieuwe instromers (vanaf 1 januari 2015).

5. Kinderbijslag

- Vlaams Gewest: verschillende maatregelen m.b.t. de sociale toeslagen en de wezentoeslag en de opheffing van de in 2021 besliste tijdelijke aanpassing van het indexeringsmechanisme.
- Vlaams Gewest: tijdelijke aanpassing indexeringsmechanisme tot einde legislatuur.
- Door de regionale regeringen besliste hervormingen.

---

⁶⁵ De DmfA bevat de loon- en arbeidstijdgegevens van alle werknemers die bij een werkgever zijn tewerkgesteld in de loop van een bepaald kwartaal. De verklaring moet worden ingediend in de loop van de maand die volgt op het afgelopen kwartaal, maar kan achteraf worden aangepast.

6. Gezondheidszorg

Alle maatregelen die de overheid en het RIZIV in het verleden hebben genomen om te waken over de niet-overschrijding van de reële groeinorm van de gezondheidsuitgaven van het RIZIV zijn opgenomen in de geobserveerde gegevens. In de projectie wordt de evolutie van de gezondheidsuitgaven afgeleid uit de resultaten van specifieke modellen en wordt geen rekening gehouden met de groeinorm.

7. Bijstand

- Afschaffen van de verhoging op 01-01-2024 (of 4de schijf van de geplande jaarlijkse verhogingen 2021-2024) van inkomensgarantie voor ouderen en gewaarborgd inkomen voor bejaarden (2,58%) en (equivalent) leefloon (2,69%).
- Integratietegemoetkoming voor personen met een handicap: grotere vrijstelling van het inkomen uit arbeid en vervangingsinkomen voor de berekening van de uitkering.

8. De tijdelijke maatregelen in 2020, 2021 en 2022 met betrekking tot de gezondheids crisis en de crisis in Oekraïne

- Versoepeling van de toegangsvoorwaarden en verhoging van de gemiddelde uitkering in tijdelijke werkloosheid tot 30 juni 2022.
- Versoepeling van de toegangsvoorwaarden voor het overbruggingsrecht voor de zelfstandigen tot juni 2022.
- Bevriezing van de degressiviteit tot 30 september 2021 in volledige werkloosheid.
- Verlenging van de inschakelingsuitkeringen tot september 2021.
- Versoepeling van de voorwaarden en verhoging van de gemiddelde uitkering voor ouderschapsverlof (2020).
- Maandelijks premie van 50 euro van juli 2020 tot 30 september 2021 en van 25 euro van oktober 2021 tot en met maart 2022 voor de begunstigden van een socialebijstandsuitkering ((equivalent) leefloon, inkomensvervangende tegemoetkoming en integratietegemoetkoming voor personen met een handicap en inkomensgarantie voor ouderen).

b. De voornaamste herwaarderingsmaatregelen voor sociale uitkeringen tussen 2019 en 2024

Voor de herwaarderingsmaatregelen tussen 2014-2018 verwijzen we naar bijlage 1 van het Verslag van de SCvV 2022.

1. Pensioenen in de werknemersregeling

- 01/03/2019: verhoging van minimumpensioenen op basis van een volledige loopbaan met 0,7%
- 01/05/2019: verhoging van het vakantiegeld met 3,7%
- 01/07/2019: verhoging van minimumpensioenen op basis van een volledige loopbaan met 1% en verhoging van minimumpensioenen op basis van een onvolledige loopbaan met 2,4112%
- 01/07/2019: koppeling met het bedrag van de IGO van de toegelaten inkomensgrens in geval van cumul van een overlevingspensioen met andere sociale uitkeringen
- 01/08/2019: verhoging van de pensioenen die vóór 2010 ingegaan zijn met 0,785% (exclusief minimumpensioenen)
- 01/09/2019: verhoging van de pensioenen die 5 jaar geleden ingegaan zijn (in de loop van 2014) met 2% (exclusief minimumpensioenen)
- 1/01/2020: verhoging van de pensioenen die 5 jaar geleden ingegaan zijn (in de loop van 2015) met 2% (exclusief minimumpensioenen)
- 01/01/2020: verhoging loonplafond met 1,7%
- 01/01/2020: verhoging minimumrecht per loopbaanjaar met 2,4112%; verhoging maximumpensioen na toepassing van minimumrecht per loopbaanjaar met 2,4112%
- 01/05/2020: verhoging van het vakantiegeld met 3,7%
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging minimumpensioenen met 2,65%
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023, 01/01/2024: verhoging plafond minimumrecht per loopbaanjaar met 2,38%
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging loonplafond met 2,38%
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging van de vrijstellingsdrempel voor de ZIV-bijdrage met 2,31%
- 01/05/2021: verhoging vakantiegeld met 3,8%
- 01/07/2021: verhoging minimumpensioenen met 2%
- 01/07/2021: pensioenen ingegaan in 2016 met 2% (exclusief minima)
- 01/07/2021: pensioenen ingegaan voor 2006 met 1,2% (exclusief minima)
- 01/01/2022: pensioenen ingegaan in 2017 met 2% (exclusief minima)
- 01/01/2022: verhoging minimumrecht per loopbaanjaar en plafond minimumrecht per loopbaanjaar met 2%
- 01/01/2022: verhoging loonplafond met 2%
- 01/05/2022: verhoging vakantiegeld met 2,7%
- 01/05/2023: verhoging vakantiegeld met 3,8%
- 01/07/2023: verhoging minimumpensioenen met 2%
- 01/07/2023: pensioenen ingegaan in 2018 met 2% (exclusief minima)
- 01/07/2023: pensioenen ingegaan voor 2008 met 1,2% (exclusief minima)
- 01/01/2024: pensioenen ingegaan in 2019 met 2% (exclusief minima)

- 01/01/2024: verhoging minimumrecht per loopbaanjaar en plafond minimumrecht per loopbaanjaar met 2%
- 01/01/2024: verhoging loonplafond met 2%
- 01/01/2024: verhoging minimumpensioenen met 2,08%
- 01/05/2024: verhoging vakantiegeld met 2,55%

2. Pensioenen in de zelfstandigenregeling

- 01/03/2019: verhoging van minimumpensioenen op basis van een volledige loopbaan met 0,7%
- 01/07/2019: verhoging van minimumpensioenen op basis van een volledige loopbaan met 1% en verhoging van minimumpensioenen op basis van een onvolledige loopbaan met 2,4112%
- 01/07/2019: verhoging van het forfaitair pensioenbedrag dat wordt toegekend voor de loopbaanjaren die een zelfstandige presteerde vóór de invoering van de proportionele pensioenberekening in 1984 met 2,4112%
- 01/07/2019: koppeling met het bedrag van de IGO van de toegelaten inkomensgrens in geval van cumul van een overlevingspensioen met andere sociale uitkeringen
- 01/08/2019: verhoging van de pensioenen die vóór 2010 ingegaan zijn met 0,785% (exclusief minimumpensioenen)
- 01/09/2019: verhoging van de pensioenen die 5 jaar geleden ingegaan zijn (in de loop van 2014) met 2% (exclusief minimumpensioenen)
- 01/01/2020: verhoging van de pensioenen die 5 jaar geleden ingegaan zijn (in de loop van 2015) met 2% (exclusief minimumpensioenen)
- 01/01/2020: hervorming van de correctiecoëfficiënt (één coëfficiënt voor de loopbaanjaren vanaf 2020)
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging minimumpensioenen met 2,65%
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging hoogste berekeningsplafond met 2,38%
- 01/01/2022: afschaffen correctiecoëfficiënt voor elk loopbaanjaar vanaf 2021, voor pensioenen die ten vroegste ingaan vanaf 1 januari 2022
- 01/07/2021: verhoging minimumpensioenen met 2%
- 01/07/2021: verhoging proportionele pensioenen (dus exclusief minima) met 1,7%
- 01/07/2021: verhoging proportionele pensioenen (dus exclusief minima) ingegaan vanaf 1984 tot 2020 met 1,7%
- 01/07/2021: verhoging forfaitair pensioen met 1,7%
- 01/01/2023: verhoging met 2% van de proportionele pensioenen ingegaan in 2016
- 01/01/2023: verhoging met 2% van de proportionele pensioenen ingegaan in 2017
- 01/05/2023: verhoging van de welvaartspremie voor zelfstandige gepensioneerden met 3%
- 01/07/2023: verhoging minimumpensioenen met 2%
- 01/07/2023: nieuwe proportionele pensioenen (dus exclusief minima): verhoging van de pensioenopbrengst voor loopbaanjaren voor 1984 en tussen 1984 en 2020 met 1,7%. Deze verhoging komt bovenop de in het kader van de vorige enveloppe voorziene verhoging.
- 01/07/2023: verhoging met 1,2% van de proportionele pensioenen ingegaan vóór 2008
- 01/07/2023: verhoging met 2% van de proportionele pensioenen ingegaan in 2018

- 01/01/2024: verhoging met 2% van de proportionele pensioenen ingegaan in 2019
- 01/01/2024: verhoging minimumpensioenen met 2,08%

3. Ziekte- en invaliditeitsuitkeringen

- 01/03/2019: verhoging met 0,7% van de minima voor regelmatige werknemers met gezinslast of alleenstaanden in de werknemersregeling en, in de zelfstandigenregeling, van forfaits voor gezinshoofden en alleenstaanden.
- 01/05/2019: verhoging van de inhaalpremie na 1 jaar arbeidsongeschiktheid (met 50 euro voor personen met gezinslast en 20 euro voor personen zonder gezinslast) en na 2 jaar arbeidsongeschiktheid (met 50 euro voor personen met gezinslast en 40 euro voor personen zonder gezinslast) in de werknemersregeling. Verhoging van de inhaalpremie met 8,25 euro in de zelfstandigenregeling
- 01/07/2019: verhoging met 1% van minima voor regelmatige werknemers met gezinslast of alleenstaanden (met 2,4112% voor samenwonenden) in invaliditeit en arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling; verhoging met 1% van minima voor gezinshoofden of alleenstaanden (met 2,4112% voor samenwonenden) in invaliditeit en arbeidsongeschiktheid in de zelfstandigenregeling
- 01/07/2019: verhoging met 2% van minima voor onregelmatige werknemers zonder gezinslast in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de werknemersregeling
- 01/07/2019: verhoging van forfaits mijnwerkers met 2,4112%
- 01/07/2019: verhoging van de moederschapsuitkering, van de adoptie-uitkering, van het pleegouderverlof in de zelfstandigenregeling met 1%
- 01/08/2019: verhoging forfaitaire tegemoetkoming voor hulp van derden in de werknemers- en zelfstandigenregeling met 5%
- 01/08/2019: verhoging invaliditeitsuitkeringen ingegaan vóór 2010 (exclusief minima) in de werknemersregeling met 0,7%
- 01/09/2019: verhoging invaliditeitsuitkeringen ingegaan 6 jaar geleden (in de loop van 2013) en van invaliditeitsuitkeringen ingegaan 5 jaar geleden (in de loop van 2014) (exclusief minima) in de werknemersregeling met 2%
- 01/01/2020: verhoging loonplafond in de werknemersregeling met 1,1%
- 01/01/2020: verhoging van de minima voor onregelmatige werknemers met gezinslast (1,25%) en zonder gezinslast (1,225%) in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de werknemersregeling
- 01/01/2020: verhoging invaliditeitsuitkeringen ingegaan vóór 2010 (exclusief minima) in de werknemersregeling met 0,0993%
- 01/01/2020: verhoging invaliditeitsuitkeringen ingegaan 5 jaar geleden (in de loop van 2015) (exclusief minima) in de werknemersregeling met 2%
- 01/05/2020: verhoging van de inhaalpremie na 1 jaar arbeidsongeschiktheid (met 50 euro voor personen met gezinslast en 20 euro voor personen zonder gezinslast) en na 2 jaar arbeidsongeschiktheid (met 55 euro voor personen met gezinslast en 40 euro voor personen zonder gezinslast) in de werknemersregeling. Verhoging van de inhaalpremie met 46,55 euro in de zelfstandigenregeling
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: geleidelijke invoering van een minimumbedrag bij primaire arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling (vanaf de 5e maand in 2021, de 4e maand in 2022 en de 3e maand in 2023)
- 01/05/2021: verhoging van de inhaalpremie met 80 euro voor personen met gezinslast en 30 euro

voor personen zonder gezinslast

- 01/07/2021: verhoging moederschapsuitkering, adoptie-uitkering en pleegouderverlof in de zelfstandigenregeling met 1%
- 01/07/2021: verhoging vervroegde minima in primaire arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling
- 01/07/2021: verhoging minima regelmatige werknemers met 2,5% voor gezinshoofden en 2% voor de overige categorieën in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de werknemersregeling
- 01/07/2021: verhoging van de minima voor onregelmatige werknemers met 2% in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de werknemersregeling
- 01/07/2021: verhoging minimumuitkeringen met 2,5% voor gezinshoofden en 2% voor de andere categorieën in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de zelfstandigenregeling
- 01/07/2021: verhoging invaliditeitspensioen mijnwerkers met 2,5%
- 01/07/2021: verhoging forfaitaire tegemoetkoming voor hulp van derden in de werknemers- en zelfstandigenregeling met 0,5%
- 01/07/2021: verhoging uitkeringen ingegaan in 2016 met 2% en uitkeringen ingegaan voor 2006 met 0,95% (exclusief minima)
- 01/01/2022: verhoging invaliditeitsuitkeringen ingegaan in de loop van 2017 (exclusief minima) in de werknemersregeling met 2%
- 01/01/2022: verhoging loonplafond voor de nieuwe intredes in de werknemersregeling met 1,1%
- 01/05/2022: verhoging van de inhaalpremie met 10 euro voor personen zonder gezinslast
- 01/05/2023: verhoging van de inhaalpremie met 80 euro voor personen met gezinslast en 30 euro voor personen zonder gezinslast
- 01/07/2023: verhoging moederschapsuitkering, adoptie-uitkering en pleegouderverlof in de zelfstandigenregeling met 1%
- 01/07/2023: verhoging vervroegde minima in primaire arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling
- 01/07/2023: verhoging minima regelmatige werknemers met 2,5% voor gezinshoofden en 2% voor de overige categorieën in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de werknemersregeling
- 01/07/2023: verhoging van de minima voor onregelmatige werknemers met 2% in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de werknemersregeling
- 01/07/2023: verhoging minimumuitkeringen met 2,5% voor gezinshoofden en 2% voor de andere categorieën in primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit in de zelfstandigenregeling
- 01/07/2023: verhoging invaliditeitspensioen mijnwerkers met 2,5%
- 01/07/2023: verhoging forfaitaire tegemoetkoming voor hulp van derden in de werknemers- en zelfstandigenregeling met 0,5%
- 01/07/2023: verhoging uitkeringen ingegaan in 2018 met 2% en uitkeringen ingegaan voor 2008 met 0,95% (exclusief minima)
- 01/01/2024: verhoging invaliditeitsuitkeringen ingegaan in de loop van 2019 (exclusief minima) in de werknemersregeling met 2%
- 01/01/2024: verhoging loonplafond voor de nieuwe intredes in de werknemersregeling (invaliditeit, primaire arbeidsongeschiktheid en moederschap) met 1,1%

- 01/05/2024: verhoging van de inhaalpremie met 10 euro voor personen zonder gezinslast

4. Werkloosheid

- 01/05/2019: verhoging van de uitkeringen voor thematische verloven voor alleenstaanden met kinderen (14% voor voltijdse uitkeringen, halftijdse uitkeringen = ½ voltijdse uitkering, 1/5de uitkeringen = 1/5 voltijdse uitkering) en verhoging van de uitkeringen voor alleenstaande 50-plussers met kinderen tot het niveau van gelijkaardige uitkeringen voor alleenstaanden jonger dan 50 jaar
- 01/07/2019: verhoging minima en forfaits bij volledige werkloosheid en werkloosheid met bedrijfstoeslag (3,5% voor gezinshoofden, 2,4112% voor alleenstaanden, 2% voor niet-bevoorrechte samenwonenden, 3,5% voor bevoorrechte samenwonenden), bij tijdelijke werkloosheid (3,5%) en bij onthaalouders (2,4112%)
- 01/07/2019: verhoging inschakelingsuitkering (3,5% voor gezinshoofden, 2,4112% voor alleenstaanden, 2% voor niet-bevoorrechte samenwonenden, 3,5% voor bevoorrechte samenwonenden)
- 01/09/2019: verhoging loonplafond (1,1%) in volledige en tijdelijke werkloosheid
- 01/01/2020: verhoging inschakelingsuitkering voor alleenstaanden (3,5%), verhoging minima jeugd- en seniorvakantie met 2,4112%, optrekken minima samenwonende werklozen tot code 39, één minimum (op het niveau van dat met gezinslast) in tijdelijke werkloosheid
- 01/01/2020: verhoging van de uitkeringen voor thematische verloven voor alleenstaanden met kinderen (4,5%)
- 01/01/2020: verhoging loonplafond jeugd- en seniorvakantie (1,1%) en loonplafond in werkloosheid met bedrijfstoeslag (1,0%)
- 01/01/2020: uniforme uurtoeslag (op het niveau van die met gezinslast) voor de inkomensgarantieuitkering
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging van minimumuitkeringen en forfaits na werk en studies met 1,125%
- 01/07/2021: verhoging minima en forfaits in volledige werkloosheid, inschakelingsuitkeringen en SWT met 3,5% voor gezinshoofden en bevoorrechte samenwonenden, met 2,4112% voor alleenstaanden en met 2% voor samenwonenden
- 01/07/2021: verhoging minima met 3,5% in tijdelijke werkloosheid en met 2,4112% voor jeugd- en seniorvakantie en onthaalouders
- 01/07/2021: verhoging loonplafond voor de nieuwe en bestaande gevallen met 1,1% in volledige en tijdelijke werkloosheid en jeugd- en senior vakantie; en met 1% in SWT
- 01/07/2021: verhoging van tijdskrediet 1/5 en thematische verloven (privé en publiek) met 2,4% voor alleenstaanden met kinderen; en verhoging van bedrag 1/10 ouderschapsverlof voor alleenstaande ouders tot de helft van 1/5
- 01/07/2023: verhoging minima en forfaits in volledige werkloosheid en SWT met 1,3%; in inschakelingsuitkeringen met 3,5% voor gezinshoofden en bevoorrechte samenwonenden, met 2,4112% voor alleenstaanden en met 2% voor samenwonenden
- 01/07/2023: verhoging minima met 3,5% in tijdelijke werkloosheid en met 2,4112% voor jeugd- en seniorvakantie en onthaalouders en mantelzorg
- 01/07/2023: verhoging berekeningsplafond voor de nieuwe en bestaande gevallen met 1,1% in volledige en tijdelijke werkloosheid en jeugd- en seniorvakantie en met 1% in SWT

- 01/07/2023: verhoging van tijdskrediet 1/5 en thematische verloven (privé en publiek) met 1,2% voor alleenstaanden met kinderen

5. Beroepsziekten en arbeidsongevallen

- 01/07/2019: verhoging van minima en forfaits voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2,4112%
- 01/08/2019: verhoging uitkeringen ingegaan vóór 2010 voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 0,7%
- 01/09/2019: verhoging uitkeringen ingegaan 6 jaar geleden (intredes van 2013) en 5 jaar geleden (intredes van 2014) voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/10/2019: verlaging sociale bijdrage na pensionering tot 5,34% (voor arbeidsongevallen en beroepsziekten)
- 01/01/2020: verhoging loonplafond voor nieuwe gevallen in arbeidsongevallen en beroepsziekten met 1,1%
- 01/01/2020: verhoging uitkeringen ingegaan 5 jaar geleden (intredes van 2015) voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/01/2020: verhoging uitkeringen ingegaan vóór 2010 voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 0,0993%
- 01/07/2021: verhoging minima en forfaits voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/07/2021: verhoging uitkeringen ingegaan vóór 2006 voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 0,95%
- 01/07/2021: verhoging uitkeringen (exclusief minima) ingegaan 5 jaar geleden (intredes van 2016) voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/07/2021: verlaging sociale zekerheidsbijdragen na pensionering (van 5,34% tot 4,45%)
- 01/01/2022: verhoging uitkeringen (exclusief minima) ingegaan 5 jaar geleden (intredes van 2017) voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/01/2022: verhoging loonplafond voor nieuwe gevallen in arbeidsongevallen en beroepsziekten met 1,1%
- 01/07/2023: verhoging minima en forfaits voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/07/2023: verhoging uitkeringen ingegaan vóór 2008 voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 0,95%
- 01/07/2023: verhoging uitkeringen (exclusief minima) ingegaan 5 jaar geleden (intredes van 2018) voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/07/2023: verlaging sociale zekerheidsbijdragen beroepsziekten na pensionering (van 4,45% tot 3,55%)
- 01/01/2024: verhoging uitkeringen (exclusief minima) ingegaan 5 jaar geleden (intredes van 2019) voor arbeidsongevallen en beroepsziekten met 2%
- 01/01/2024: verhoging loonplafond voor nieuwe gevallen in arbeidsongevallen en beroepsziekten met 1,1%
- 01/01/2024: 50% vermindering van nog bestaande kloof socialezekerheidsbijdragen arbeidsongevallen na pensionering

6. Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)/ Gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB)

- 01/07/2019: verhoging van de IGO en het GIB met 0,3%
- 01/01/2020: verhoging van de IGO en het GIB met 0,8973%

- 01/07/2020 tot 01/09/2021: extra steun van 50 euro per maand voor IGO-gerechtigden
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging van de IGO en het GIB met 2,58%
- 01/07/2021: verhoging van de IGO en het GIB met 2%
- 01/10/2021 tot 01/03/2022: extra steun van 25 euro per maand voor IGO-gerechtigden
- 01/07/2023: verhoging van de IGO en het GIB met 2%

7. Inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap (IVT)

- 01/07/2019: verhoging van de IVT voor samenwonenden en alleenstaanden met 2%
- 01/01/2020: verhoging van de IVT voor samenwonenden en alleenstaanden met 1,225% en voor personen met gezinslast met 1,25%
- 01/07/2020 tot 01/09/2021: extra steun van 50 euro per maand voor personen met een handicap met een IVT of integratietegemoetkoming (IT)
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023, 01/01/2024: verhoging van de IVT met 2,69%
- 01/01/2021: afschaffing “prijs van de liefde” voor personen met een handicap (bij de berekening van de integratietegemoetkoming wordt er geen rekening meer gehouden met de inkomsten van de partner)
- 01/07/2021: verhoging van de IVT met 2%
- 01/10/2021 tot 01/03/2022: extra steun van 25 euro per maand voor personen met een handicap met een IVT of IT
- 01/10/2021: grotere vrijstelling van het inkomen uit arbeid en vervangingsinkomen voor de berekening van de IT
- 01/07/2023: verhoging van de IVT met 2%

8. (Equivalent) leefloon

- 01/07/2019: verhoging voor samenwonenden en alleenstaanden met 2%
- 01/01/2020: verhoging voor samenwonenden en alleenstaanden met 1,225% en voor personen met gezinslast met 1,25%
- 01/07/2020-01/09/2021: extra steun van 50 euro per maand voor mensen met een leefloon
- 01/01/2021, 01/01/2022, 01/01/2023: verhoging van het (equivalent) leefloon met 2,69%
- 01/07/2021: verhoging van het (equivalent) leefloon met 2%
- 01/10/2021 tot 01/03/2022: extra steun van 25 euro per maand voor mensen met een leefloon
- 01/07/2023: verhoging van het (equivalent) leefloon met 2%

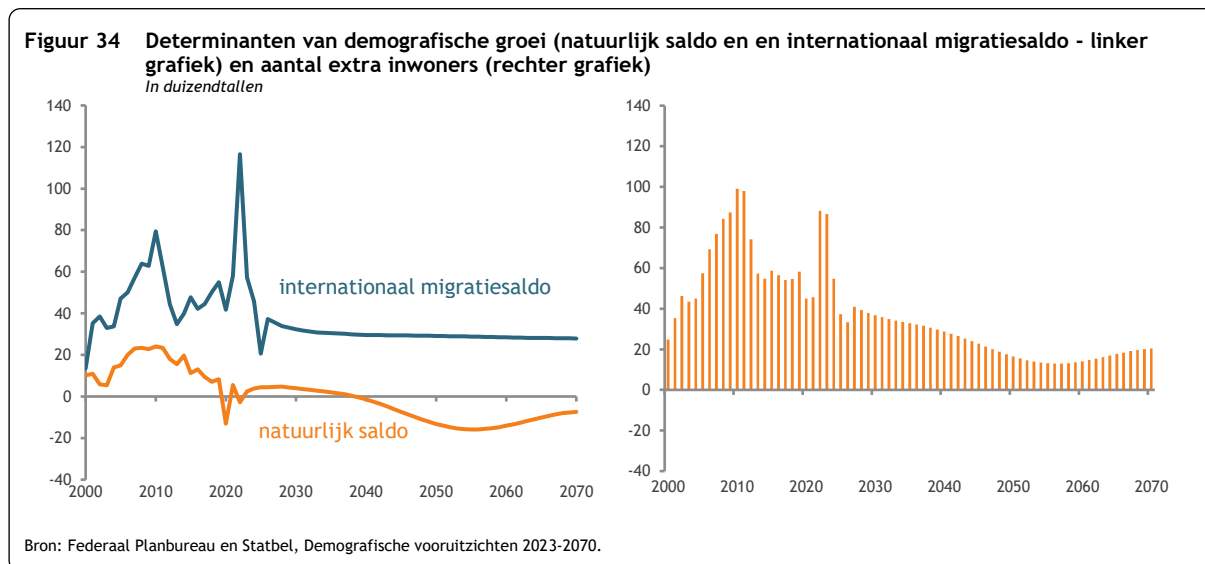
9. Overbruggingsrecht, mantelzorg uitkering en andere uitkeringen in de zelfstandigenregeling

- 01/03/2019: verhoging van het overbruggingsrecht en het forfait mantelzorg met 0,7%
- 01/07/2019: verhoging van het overbruggingsrecht en het forfait mantelzorg met 1%
- 01/05/2021: verhoging van het overbruggingsrecht en het forfait mantelzorg met 2%
- 01/05/2021: verhoging vaderschapsuitkering met 1%
- 01/05/2023: verhoging van het forfait mantelzorg met 2%
- 01/07/2023: verhoging van het overbruggingsrecht met 2%
- 01/07/2023: verhoging vaderschapsuitkering met 1%

Bijlage 2 - Aanvullende informatie met betrekking tot hoofdstuk 1

a. Gedetailleerde tabellen en figuren van de determinanten van de sociale uitgaven

Demografische vooruitzichten

Het aantal extra inwoners is het resultaat van het natuurlijk saldo (geboorten min sterfgevallen) en het saldo van de internationale migratie (immigranten min emigranten). In de projectie wordt het natuurlijk saldo negatief rond 2040 (als gevolg van het grote aantal sterfgevallen onder babyboomers) en wordt netto migratie de belangrijkste drijvende kracht achter de bevolkingsgroei.

Tabel 28 Belangrijkste resultaten van de 'Demografische vooruitzichten 2023-2070' (1) en verschil met de 'Vooruitzichten 2022-2070' (2)
Situatie op 30 juni

	2023		2029		2050		2070	
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)
Totale bevolking in duizendtallen	11727,5	+14,0	11971,2	+28,8	12552,3	-79,9	12868,0	-230,7
0-17 jaar	2334,4	-4,0	2271,0	-10,2	2303,6	-117,3	2275,8	-168,6
18-66 jaar	7336,4	+19,8	7374,4	+45,8	7367,5	+53,9	7440,6	-57,8
67 jaar en ouder	2056,7	-1,8	2325,8	-6,7	2881,2	-16,5	3151,7	-4,3
<i>waarvan 67 tot 79 jaar</i>	1410,3	-0,8	1564,3	-2,0	1618,5	+0,4	1716,6	+13,1
<i>waarvan 80 jaar en ouder</i>	646,4	-1,0	761,6	-4,8	1262,8	-16,9	1435,1	-17,4
Leeftijdsstructuur in %								
0-17 jaar	19,9	-0,1	19,0	-0,1	18,4	-0,8	17,7	-1,0
18-66 jaar	62,6	+0,1	61,6	+0,2	58,7	+0,8	57,8	+0,6
67 jaar en ouder	17,5	-0,0	19,4	-0,1	23,0	0,0	24,5	+0,4
Enkele indicatoren								
Afhankelijkheid van de ouderen: (67+/18-66)	28,0	-0,1	31,5	-0,3	39,1	-0,5	42,4	+0,3
Vergrijzingsintensiteit (80+/67+)	31,4	0,0	32,7	-0,1	43,8	-0,3	45,5	-0,5
p.m. afhankelijkheid van de ouderen: (65+/15-64)	31,3	-0,1	35,1	-0,3	42,1	-0,4	45,6	+0,5

Bron: Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2022-2070 (januari 2023) en Demografische vooruitzichten 2023-2070 (februari 2024).

a. Leeftijdscategorie 1-17 jaar op basis van de leerplicht; leeftijdscategorie 67 jaar en ouder op basis van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 67 jaar in 2030.

Arbeidsmarkt

Tabel 29 Toestand op de arbeidsmarkt, referentiescenario van juli 2024 (1) en verschillen ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2023 (2) - administratieve data
In %

	2023		2029		2050		2070		2023-2070	
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)
Werkgelegenheidsgraad ^a	71,2	-0,2	74,0	-0,6	77,5	-0,0	77,6	+0,1	6,4	+0,2
Vrouwen	67,0	-0,1	70,1	-0,2	73,8	+0,5	73,8	+0,6	6,9	+0,6
Mannen	75,5	-0,3	77,9	-1,0	81,2	-0,5	81,3	-0,5	5,8	-0,2
waarvan 55-66 jaar ^b	54,6	0,0	62,1	-0,6	69,2	-2,1	69,3	-2,2	14,7	-2,2
Vrouwen	49,9	+0,2	59,1	+1,1	67,3	-0,2	67,2	-0,2	17,3	-0,4
Mannen	59,3	-0,1	65,0	-2,3	71,2	-4,1	71,4	-4,2	12,1	-4,0
Werkloosheidsgraad ^c	8,6	+0,3	8,2	+1,2	7,0	0,0	7,0	0,0	-1,6	-0,3
Activiteitsgraad ^d	77,9	+0,1	80,6	+0,4	83,3	-0,0	83,4	+0,1	5,5	0,0
waarvan 55-66 jaar	59,4	+0,1	66,5	-0,7	73,4	-2,8	73,5	-2,8	14,1	-2,9
Potentiële activiteitsgraad ^f	78,2	-0,0	80,9	+0,4	83,7	0,0	83,7	0,0	5,5	+0,1

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse Verslagen 2023 en 2024.

- Totale werkgelegenheid in % van de bevolking van 18 tot 66 jaar. In tabel B.1 van de statistische bijlage van de 'Economische Vooruitzichten 2024-2029' van het Federaal Planbureau heeft de werkgelegenheidsgraad betrekking op de totale bevolking van 15 tot 64 jaar.
- Werkgelegenheid van de 55-66-jarigen in % van de bevolking tussen 55 en 66 jaar
- Werkloosheid, inclusief oudere werklozen met maxi-vrijstelling en werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag, in % van de beroepsbevolking; beroepsbevolking = totale werkgelegenheid + werkloosheid, inclusief oudere werklozen met maxi-vrijstelling en werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag
- Beroepsbevolking in % van de bevolking tussen 18 en 66 jaar
- Beroepsbevolking tussen 55 en 66 jaar in % van de bevolking tussen 55 en 66 jaar
- Potentiële beroepsbevolking (= beroepsbevolking + niet-werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag + tijdskrediet/volgtijdse loopbaanonderbreking) in % van de bevolking tussen 18 en 66 jaar

Tabel 30 Toestand op de arbeidsmarkt, referentiescenario van juli 2024 (1) en verschillen ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2023 (2) - administratieve data
In duizendtallen (tenzij anders vermeld)

	2023		2029		2050		2070		1/2 ^b
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	
Bevolking van 18 tot 66 jaar	7336,4	+19,8	7374,4	+45,8	7367,5	+53,9	7440,6	-57,8	-0,8
Beroepsbevolking ^a	5715,1	+19,6	5946,1	+65,6	6140,2	+44,0	6206,5	-42,9	-0,7
Werkgelegenheid	5225,3	+0,8	5458,7	-10,2	5710,4	+40,9	5772,1	-39,9	-0,7
Werkloosheid ^a	489,8	+18,8	487,4	+75,7	429,8	+3,1	434,5	-3,0	-0,7

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse Verslagen 2023 en 2024.

- Inclusief de oudere werklozen met maxi-vrijstelling en de werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag.
- Procentueel verschil

Macro-economische omgeving

Tabel 31 Macro-economische projectie, referentiescenario van juli 2024 (1) en verschil ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2023 (2)
In %

	Gemiddelde jaarlijkse reële groei, in % ^a								Niveau in reële termen, in %	
	2023-2029		2029-2050		2050-2070		2023-2070		2029	2070
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)/(2)	(1)/(2)
Werkgelegenheid	0,7	-0,0	0,2	0,0	0,1	-0,1	0,2	0,0	-0,2	-0,7
Productiviteit per arbeidsplaats	0,6	+0,1	1,2	-0,1	1,4	-0,1	1,2	-0,1	+0,9	-3,7
Loonmassa ^b	1,5	+0,2	1,4	0,0	1,4	-0,2	1,4	-0,1	-1,1	-6,0
Bbp	1,4	0,0	1,4	0,0	1,4	-0,2	1,4	-0,1	+0,7	-4,4
Bbp/hoofd	1,0	0,0	1,1	0,0	1,3	-0,2	1,2	-0,1	+0,5	-2,7

Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse Verslagen 2023 en 2024.

b. Financiële overdrachten tussen entiteiten met betrekking tot sociale uitgaven

Onderstaande tabel geeft de financiële overdrachten tussen Entiteit I en Entiteit II met betrekking tot sociale uitgaven.

Overdrachten van Entiteit I naar Entiteit II

Deze financiële overdrachten van Entiteit I naar Entiteit II houden verband met de overdracht van verantwoordelijkheden inzake sociale uitgaven als gevolg van de 6de Staatshervorming. Die dotaties worden per hypothese geprojecteerd bij ongewijzigde wetgeving op lange termijn. De dotaties van Entiteit I naar Entiteit II bedragen 2,7% van het bbp in 2023 en 2,6% in 2070.

Er moet worden opgemerkt dat bepaalde pensioenen van Gemeenschappen en Gewesten ten laste van Entiteit I vallen en dat Gemeenschappen en Gewesten hiervoor een responsabiliseringsbijdrage betalen aan Entiteit I om deze pensioenen te financieren. In het Europees systeem van nationale rekeningen wordt deze responsabiliseringsbijdrage in mindering gebracht van de dotaties van entiteit I naar entiteit II. De netto toewijzingen van Entiteit I naar Entiteit II bedragen 2,6% van het bbp in 2023 en 2,4% in 2070.

Overdrachten van Entiteit II naar Entiteit I

De uitgaven voor rust- en overlevingspensioenen voor de lokale overheden worden betaald door Entiteit I (goed voor 0,7% van het bbp in 2070). De financiële overdracht van Entiteit II naar Entiteit I draagt bij tot een gedeeltelijke financiering van deze rustpensioenen van de lokale overheden.

Tabel 32 Andere financiële overdrachten met betrekking tot de sociale uitgaven tussen entiteiten volgens het referentiescenario van de SCvV van juli 2024
In procent van het bbp en in procentpunt van het bbp

	Referentiescenario SCvV van juli 2024							
	2014	2023	2029	2050	2070	2014- 2023	2023- 2070	2014- 2070
	In procent van het bbp					In procentpunt van het bbp		
<i>Van Entiteit I naar Entiteit II</i>								
dotaties in het kader van de overdracht van bevoegdheden met betrekking tot de sociale uitgaven -zesde staatshervorming	0,0	2,7	2,7	2,8	2,6	+2,7	-0,1	+2,6
min de responsabiliseringsbijdrage van de G&G (die bijdraagt tot de financiering van de rustpensioenen van Entiteit II ten laste van Entiteit I)	-0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2
Totaal	-0,0	2,6	2,5	2,6	2,4	+2,6	-0,2	+2,4
<i>Van Entiteit II naar Entiteit I</i>								
Ontvangsten	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	+0,1	+0,1	+0,2
effectieve werkgeversbijdragen van de lagere overheid aan de sociale zekerheid (die bijdraagt tot de financiering van de rust- en overlevingspensioenen van de lagere overheid ten laste van de sociale zekerheid)								
p.m. uitgaven								
1) Rustpensioenen van Entiteit II ten laste van Entiteit I	1,5	1,6	1,7	1,8	2,0	0,0	+0,4	+0,4
2) Rust- en overlevingspensioenen van de lagere overheid ten laste van de sociale zekerheid	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	+0,1	+0,1	+0,2

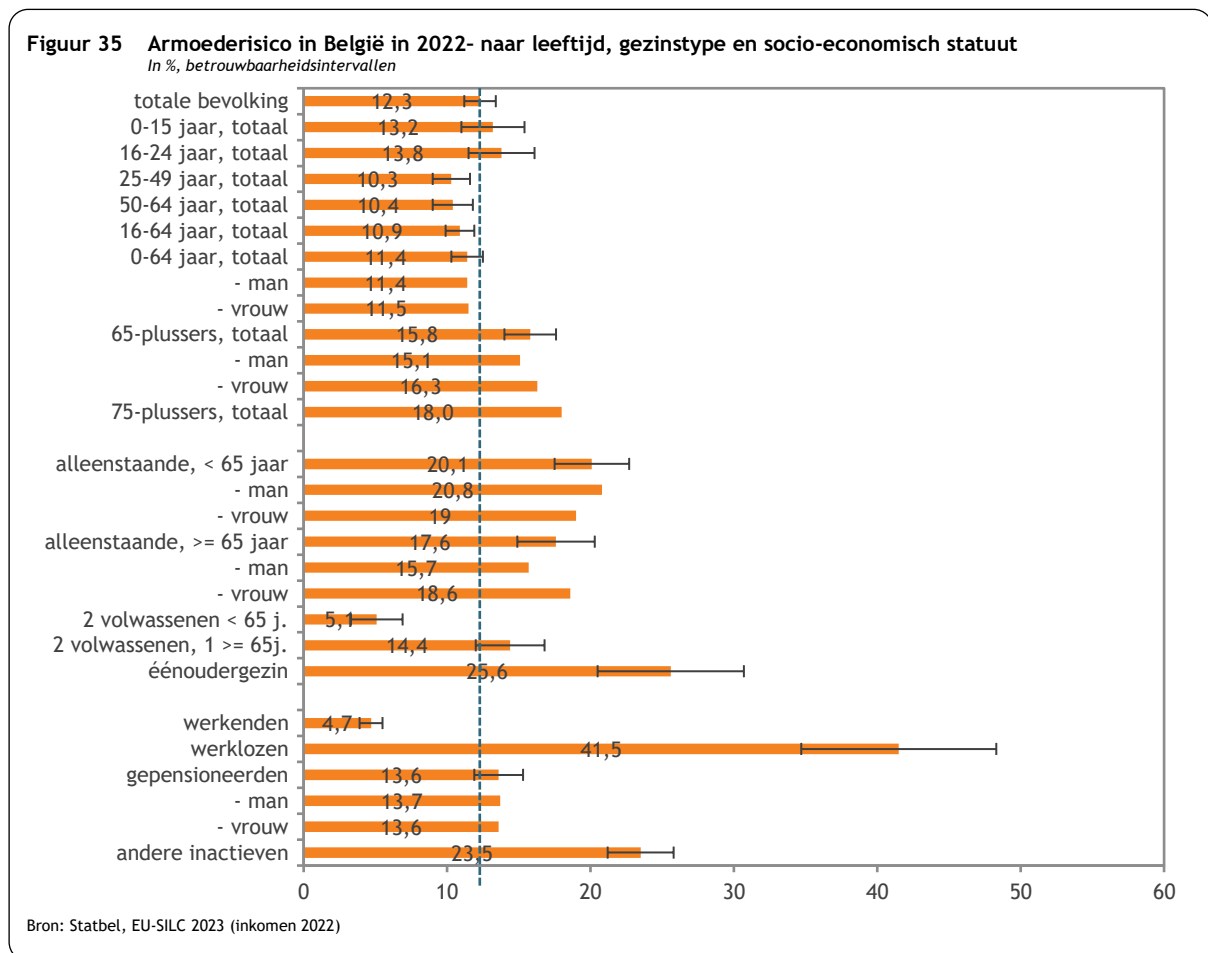
Bron: Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag 2024.

Bijlage 3 - Armoederisico bij gepensioneerden en ouderen: bijkomende indicatoren

a. Betrouwbaarheidsintervallen bij armoede-indicatoren

Uit de resultaten van de EU-SILC enquête 2023 blijkt dat in 2022 12,3% van de Belgische bevolking een armoederisico heeft (zie figuur 35). Hun equivalent beschikbaar inkomen is lager dan de armoededrempel die voor dat jaar 17 398 euro bedraagt, of 1 450 euro per maand.

De onder- en bovengrens van het 95% betrouwbaarheidsinterval van het armoederisico in 2022 loopt van 11,2% tot 13,4% en dat van de armoededrempel voor dat jaar van 1 435 euro tot 1 465 euro per maand. Een 95% betrouwbaarheidsinterval betekent dat de waarde van de indicator in de populatie met 95% zekerheid binnen het opgegeven interval ligt. De betrouwbaarheidsintervallen worden niet bij alle indicatoren vermeld. Er moet voorzichtig worden omgesprongen met (kleine) verschillen tussen groepen omdat deze mogelijk enkel het gevolg zijn van het steekproefkarakter van de data en dat deze verschillen zich dus niet voordoen binnen de volledige populatie.

Betrouwbaarheidsintervallen zijn ook relevant om de significantie van evoluties over de tijd te bepalen. Er zijn verschillende methodes om de statistische significantie te bepalen van evoluties van het armoederisico. Er is bij statistici nog geen consensus over de meest aangewezen methode. Er moet dus

ook voorzichtig worden omgesprongen met uitspraken over de significantie van veranderingen van het armoederisico over de tijd heen op basis van de EU-SILC.

b. Armoededrempel in België en de buurlanden

